

วารสาร

วิชาการ

สังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย

Journal of Social Sciences and Modern Integrated Sciences

ISSN: 2822-0420 (Online)

ปีที่
6

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

VOL.6 NO. 1 JAN - JUN 2025

วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย

Journal of Social Sciences and Modern Integrated Sciences

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568) Vol.6 No1 (January – June 2025)

ISSN: 2822-0420 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย “Journal of Social Sciences and Modern Integrated Sciences (JSMIS)” เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความในสาขาวิชาการเกี่ยวกับสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัยใหม่ที่มีขอบข่ายครอบคลุมตั้งแต่ 2 สาขาวิชาขึ้นไปร่วมกัน ได้แก่ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา รวมถึงสหวิทยาการอื่นที่มีนัยทางทฤษฎีหรือการประยุกต์ใช้ในศาสตร์รวมสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในมุมมองภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ผู้สนใจโดยทั่วไปในทุกสาขาวิชา

กำหนดการเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ ฉบับที่ 1 ระหว่างมกราคม - มิถุนายน และฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

คณะกรรมการที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. ศาสตราจารย์ ดร.พระมหาบุญเลิศ ชัยธานี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร
4. รองศาสตราจารย์ ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยบูรพา

5. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอริ ยีหมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
8. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิติ มณีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันสถา โรจนตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุฒจักร สิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ฝ่ายจัดการวารสาร

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

สำนักงาน

สำนักงานศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เลขที่ 1 หมู่ที่ 8 ตำบลแม่โป่ง
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย ฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2568 มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่จะเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ และศาสตร์รวมสมัย ศาสตร์สมัยใหม่สู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

ฉบับนี้ มีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ทั้งสิ้น 8 บทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 6 เรื่อง คือ 1) การพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการเงินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยวงคำแหง วงทะจักร และคณะ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด โดยกฤตภรณ์ ทาโสดี และคณะ 3) การศึกษาพฤติกรรมธรรมาภิบาลความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดตราด โดยชญาภา แม่นศรีเพลง และคณะ 4) การพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบนภาคขยายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยแก้วอุ้นเรือน จันทวงศา และคณะ 5) การบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยสมคิดร์ ดีวงศ์ และคณะ 6) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมใน

การบูรณาการการแก้ไขปัญหามอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของ ตำบลทุ่งปี่ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยอุ๋นเรื่อน คำภีโล และคณะ บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง คือ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือ โดยภาสกร ใจการ 2) บทบาทของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทย โดยโซเฟีย ไทยอนันต์ และคณะ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของทุกบทความ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์กลั่นกรองและปรับปรุงบทความให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านเพื่อนำไปสู่มุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมต่อไป โอกาสนี้จึงขอเชิญชวนนักวิชาการ คณาจารย์นักวิจัย นิสิตนักศึกษา ทุกสถาบัน เสนอบทความเพื่อเข้ารับการพิจารณากลั่นกรองตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานให้หลากหลายยิ่งขึ้นไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ)

บรรณาธิการวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
จึงไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	ก
บทบรรณาธิการ	ข
สารบัญ	ง
บทความวิจัย	
การพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว	1-13
: วงคำแหง วงทะจักร และ รัชสรณ์ คงธนจรรณันต์	
ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด	14-26
: กฤตภรณ์ ทาโสด, กมลทิพย์ คำใจ และ ชุติมนต์ สะสอง	
การศึกษาพฤติกรรมกับความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมฉบัง จังหวัดตราด	27-39
: ชญาภา แม่นศรีแสง และ จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์	
การพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการ เขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุณภาคขยายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	40-55
: แก้วอุ้นเรือน จันทวงศา และ รัชสรณ์ คงธนจรรณันต์	
การบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	56-68
: สมคิดร์ ดิวงค์, นพดณ ปัญญาวิรัตน์ และ ประเสริฐ ปอนถิ่น	
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการ แก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศด้วยการชิงเผาของ ตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	69-83
: อุ้นเรือน คำภีโล และ สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล	

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ

การมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดน ภาคเหนือ 84-98

: ภาสกร ใจการ

บทบาทของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทย 99-109

: โซเฟีย ไทยอนันต์ และ อารีย์ บินประทาน

การพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการเงิน
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Acceptance of Digital Tax Collection Technology by
the Ministry of Finance, Lao People's Democratic Republic

วงศ์แห่ง วงทะจักร¹ และ รัชสรณ์ คงจนจารย์นันต์²
Vongkhamheng Vongthachack¹ and Raphassorn Kongtanajaruanun²

Received: 16 September 2024; Revised: 24 December 2024; Accepted: 02 January 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) นโยบายการจัดเก็บภาษีปัจจุบันของกระทรวงการเงิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) การรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บภาษี 3) แนวทางพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการเงิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรตัวอย่าง ผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา นิติบุคคล และเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน จำนวน 400 คน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน

ผลการศึกษาพบว่า 1) นโยบายการจัดเก็บภาษีในลาวมุ่งเน้นการบริหารจัดการภาษีเงินได้ นิติบุคคล ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีศุลกากร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยใช้อัตราภาษีที่แตกต่างกันตามพื้นที่และรายได้ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ที่ต้องการพิเศษ 2) การวิเคราะห์การรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บภาษีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าผู้เสียภาษีมีการรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับมาก แต่ยังมีอุปสรรคใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ความรู้ในระบบออนไลน์ ข้อผิดพลาดในการกรอกข้อมูล ความเข้าใจในกฎหมายภาษี และขั้นตอนการยื่นแบบ ซึ่งโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) มุ่งวิเคราะห์การพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีของลาวด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเน้นกลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้ด้านภาษี พัฒนาระบบ e-filing และขยายฐานภาษีผ่านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการจัดการภาษี

คำสำคัญ: การจัดเก็บภาษี; กระทรวงการเงิน; ระบบดิจิทัลที่ทันสมัย

^{1 2} สาขาวิชาการจัดการและพัฒนาทรัพยากร มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Faculty of Agricultural Production, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: phassy77@gmail.com

Abstract

This research aims to study: 1) the current tax collection policies and approaches of the Ministry of Finance of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR), 2) the perception and acceptance of digital technologies in tax collection, and 3) the development strategies for a digital tax collection system of the Ministry of Finance of Lao PDR. This is a quantitative research study. The sample population includes 400 individual taxpayers, legal entities, and officials from the Ministry of Finance. Data was analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and hypothesis testing statistics.

The study results show that: 1) Tax collection policies in Lao PDR focus on managing corporate income tax, personal income tax, value-added tax, and customs duties to support national development and maintain economic stability. Different tax rates are applied based on region and income to promote fairness and encourage investment in special areas. 2) The analysis of the perception and acceptance of digital technology in tax collection in Lao PDR indicates that taxpayers have a high level of awareness and acceptance of digital technologies, but there are still obstacles in four key areas: knowledge of online systems, errors in data entry, understanding tax laws, and the tax filing process, which are at a moderate level overall. 3) The study highlights strategies for developing the digital tax collection system in Lao PDR, focusing on promoting tax knowledge, enhancing the e-filing and FINLINK systems, and expanding the tax base through investment promotion to improve the efficiency and convenience of tax management.

Keywords: Modern Digital System; Ministry of Finance; Tax Collection

บทนำ

ภาษีอากรเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐใช้ในการจัดเก็บรายได้จากประชาชนและผู้ประกอบการ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ซึ่งรายได้จากภาษีถือเป็นแหล่งทุนหลักที่รัฐบาลนำไปใช้ในการพัฒนากิจการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การพัฒนาระบบการทำงานของรัฐบาล การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสรรเงินอุดหนุนหรือเงินโอนเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคม (เริงชัย ต้นสุชาติ, 2548) ฉะนั้นภาษีจึงไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรายได้ของรัฐ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ ส่งเสริมความเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และสนับสนุนการเติบโตทางธุรกิจ โดยภาษียังทำหน้าที่ในการควบคุมการบริโภคสินค้าและบริการ ทั้งภายในประเทศและการนำเข้าส่งออก นอกจากนี้ ภาษียังช่วยรักษา

ความยั่งยืนทางการคลังของประเทศในระยะยาว สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา ในปี 2020 มูลค่าการเก็บภาษีอากรอยู่ที่ 16.208 ล้านล้านกีบ คิดเป็นร้อยละ 9.51 ของ GDP ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2019 จำนวน 4.996 ล้านล้านกีบ หรือร้อยละ 44.56 ตามรายงานของ International Survey on Revenue Administration (ISORA) ปี 2023 โดยภาษีที่จัดเก็บได้มากที่สุดคือภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 58.17 ของภาษีรวมทั้งหมด ตามมาด้วยภาษีสรรพสามิตร้อยละ 22.22 และภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคล รวมกันร้อยละ 19.61 (ดูเพิ่มเติมที่ตารางที่ 1)

	รายได้ภาษีอากร (หน่วย: พันกีบ)		
	2018	2019	2020
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	1,619,000,000.00	1,646,450,000.00	1,450,880,000.00
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	2,073,000,000.00	2,172,314,000.00	1,727,754,000.00
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	5,189,471,208.00	5,409,453,323.00	9,427,632,416.00
ภาษีสรรพสามิต	1,775,000,000.00	1,983,613,000.00	3,601,519,000.00
รวม	10,656,471,208.00	11,211,830,323.00	16,207,785,416.00
GDP	152,414,000,000.00	163,086,362,208.42	170,472,628,514.28
สัดส่วนรายได้ภาษีต่อ GDP (%)	6.99	6.87	9.51

ตารางที่ 1 รายได้ภาษีอากรของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การจัดเก็บภาษีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ แม้รัฐบาลจะพยายามพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีให้ทันสมัย แต่ผู้เสียภาษียังไม่รู้สึกพึงพอใจต่อกระบวนการนี้ เนื่องจากความซับซ้อนในการชำระภาษี เช่น ผู้เสียภาษีต้องกรอกแบบฟอร์มกระดาษ และคำนวณภาษีด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเรื่องอัตราภาษีที่แตกต่างกัน การคำนวณผิดพลาดอาจนำไปสู่การชำระภาษีที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ต้องเสียค่าปรับหรือยื่นคำขอคืนภาษีที่ล่าช้า ซึ่งเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ผู้เสียภาษียังรู้สึกไม่เต็มใจในการเสียภาษี (Tax Department of Lao PDR, 2024)

อย่างไรก็ตาม กระทรวงการเงินของลาวได้เริ่มนำระบบยื่นภาษีอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาลดิจิทัลและการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการ และรวบรวมข้อมูลการเสียภาษีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในการวิเคราะห์และกำหนดนโยบายต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ระบบดังกล่าวยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เนื่องจากผู้ประกอบการยังต้องชำระเงินที่ธนาคารเช่นเดิม ซึ่งเพิ่มความยุ่งยากในกระบวนการและทำให้การใช้งานระบบนี้ยังไม่แพร่หลาย

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าประชาชนและผู้ประกอบการมีความรู้และความเข้าใจต่อหน้าที่ทางภาษีหรือไม่ และระดับการรับรู้ถึงการใช้เทคโนโลยีในการเก็บภาษีอากรอยู่ระดับใด และปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดเก็บภาษี และรัฐบาลควรมีแนวทางพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีอย่างไรเพื่อเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความท้าทายที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายการจัดเก็บภาษีอากรในปัจจุบันของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้และการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีอากรสู่ระบบดิจิทัลของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณนี้แบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ประชาชนชาวลาวที่มีรายได้และต้องเสียภาษีตามกฎหมาย จำนวน 7,012,998 คน 2) ผู้ประกอบการนำเข้า-ส่งออกที่เกี่ยวข้องกับพิธีการศุลกากรใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 34,560 ราย และ 3) เจ้าหน้าที่ภาครัฐจากกรมสรรพากรและกรมศุลกากร จำนวน 8,622 ราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคำนวณตามสูตร Yamane (1973) โดยได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 นโยบายการจัดเก็บภาษีปัจจุบันของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วยกฎหมายสำหรับการเก็บภาษีอากรแต่ละประเภททั้งอัตราภาษี รูปแบบการจัดเก็บภาษี และวิธีการชำระเงิน ส่วนที่ 3 การรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บภาษี ประกอบด้วย 1) ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์ 2) ด้านความง่ายต่อการใช้งาน 3) ด้านบุคคล 4) ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี 5) ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน โดยใช้มาตรฐานส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งได้กำหนดระดับเป็น 6 ระดับ ตามมาตราวัดแบบ ลิเคิร์ต (Likert's Scale) (สุพัตร์ พิบูลย์, 2560)

คะแนนเฉลี่ย	4.17 – 5.00	หมายถึง ยอมรับระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.33 – 4.17	หมายถึง ยอมรับระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50 – 3.33	หมายถึง ยอมรับระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.67 – 2.50	หมายถึง ยอมรับระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	0.83 – 1.67	หมายถึง ยอมรับระดับน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	0.00 – 0.83	หมายถึง ไม่ยอมรับ

ส่วนที่ 4 ระดับปัญหาอุปสรรคของการเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัล ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในระบบการยื่นแบบทางอินเทอร์เน็ต 2) ด้านข้อผิดพลาดระหว่างการกรอกข้อมูลบนระบบ 3) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร 4) ด้านขั้นตอนในการยื่นแบบแสดงรายการ โดยใช้มาตรฐานส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งได้กำหนดระดับเป็น 5 ระดับตามมาตรวัดแบบ ลิเคิร์ต (Likert's Scale) สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 5 ข้อมูลข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มประชากรตัวอย่างผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา นิติบุคคล และเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลัง จำนวน 400 คน ด้วยตัวเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เดินทางรับแบบสอบถามและได้รับฟังข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้รวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะนำเสนอในรูปแบบของตารางโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ตามลักษณะตัวแปร และการทดสอบค่าเอฟ (f-test) พร้อมกับการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 นโยบายการจัดเก็บภาษีอากรในปัจจุบันของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การจัดเก็บภาษีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นหน้าที่สำคัญของกรมสรรพากรและกรมศุลกากร ภายใต้กระทรวงการคลัง ซึ่งมีบทบาทในการบริหารจัดการและเก็บภาษีจากหลากหลายแหล่งรายได้ของรัฐ การเก็บภาษีเหล่านี้มีความสำคัญต่อ

การพัฒนาประเทศและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยมีกลไกการจัดเก็บภาษีที่มีรายละเอียดดังนี้

1. ภาษีเงินได้นิติบุคคล: ภาษีนี้อาจเก็บในอัตราร้อยละ 24 สำหรับผู้ประกอบการทั่วไป แต่มีการกำหนดอัตรารายได้แบบก้าวหน้าสำหรับกิจการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่แบ่งออกเป็น 3 เขต 1) เขตพื้นที่ห่างไกล 2) เขตพื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคพื้นฐานทางเศรษฐกิจบางส่วน 3) เขตพื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคพื้นฐานทางเศรษฐกิจสมบูรณ์ อัตราภาษีในแต่ละเขตมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาและเงื่อนไขของสิทธิการส่งเสริมการลงทุน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ที่มีความต้องการพิเศษ

2. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: ภาษีนี้อาจเก็บจากรายได้บุคคลตามอัตราก้าวหน้า ซึ่งเริ่มต้นที่ร้อยละ 5 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10 ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของรายได้ โดยอัตราภาษีจะถูกปรับตามระดับรายได้ที่ได้รับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งภาระภาษี

3. ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT): ภาษีมูลค่าเพิ่มในลาวจัดเก็บในอัตราร้อยละ 10 ของมูลค่าสินค้าที่จำหน่ายทั้งในประเทศและสินค้านำเข้า โดยไม่แยกประเภทสินค้า ซึ่งเป็นระบบที่เรียบง่ายและชัดเจน แต่ยังคงต้องการการพัฒนาในเรื่องของการจัดการและตรวจสอบ

4. ภาษีศุลกากร: การจัดเก็บภาษีศุลกากรดำเนินการตามอัตราและมูลค่าของสินค้าตามที่กรมศุลกากรกำหนดในแต่ละชนิดของสินค้า ซึ่งมีความสำคัญในการควบคุมการนำเข้าส่งออก และรักษาความเสมอภาคในการแข่งขันระหว่างสินค้าท้องถิ่นและสินค้านำเข้า

วัตถุประสงค์ที่ 2 ระดับการรับรู้และการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีอากรสู่ระบบดิจิทัลของกระทรวงการคลัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถสรุปผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของการวิจัยดังนี้

กลุ่มที่ 1 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา ต้องการทราบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์ 2) ด้านความง่ายต่อการใช้งาน 3) ด้านบุคคล 4) ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี 5) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 6) ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน ผลการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.50) ซึ่งสามารถแสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามตารางดังนี้

ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์	3.59	0.53	มาก
2. ด้านความง่ายต่อการใช้งาน	3.46	0.71	มาก
3. ด้านบุคคล	3.01	0.32	ปานกลาง
4. ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี	3.21	0.14	ปานกลาง
5. ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน	3.32	0.69	ปานกลาง
ภาพรวม	3.37	0.50	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา

กลุ่มที่ 2 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทนิติบุคคล ต้องการทราบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์ 2) ด้านความง่ายต่อการใช้งาน 3) ด้านบุคคล 4) ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี 5) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 6) ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน ผลการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$, S.D.=0.984) ซึ่งสามารถแสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามตารางดังนี้

ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทนิติบุคคล	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์	3.86	0.894	มาก
2. ด้านความง่ายต่อการใช้งาน	3.71	0.920	มาก
3. ด้านบุคคล	3.19	1.437	ปานกลาง
4. ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี	3.64	0.772	มาก
5. ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน	3.72	0.960	มาก
ภาพรวม	3.69	0.984	มาก

ตารางที่ 3 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทนิติบุคคล

กลุ่มที่ 3 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน ต้องการทราบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์ 2) ด้านความง่ายต่อการใช้งาน 3) ด้านบุคคล 4) ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี 5) ด้านการพัฒนาบุคลากร และ 6) ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน ผลการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.92$, S.D.=0.975) ซึ่งสามารถแสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามตารางดังนี้

ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรับรู้ว่ามีประโยชน์	4.21	0.793	มากที่สุด
2. ด้านความง่ายต่อการใช้งาน	3.97	0.799	มาก
3. ด้านบุคคล	3.03	1.327	ปานกลาง
4. ด้านความตั้งใจใช้เทคโนโลยี	4.02	0.812	มาก
5. ด้านทัศนคติต่อการใช้งาน	4.00	0.823	มาก
ภาพรวม	3.92	0.975	มาก

ตารางที่ 4 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีในการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน

สำหรับปัญหาอุปสรรคของการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา นิติบุคคล และเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน พบว่าปัญหาอุปสรรค 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในระบบการยื่นแบบทางอินเทอร์เน็ต 2) ด้านข้อผิดพลาดระหว่างการกรอกข้อมูลบนระบบ 3) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร 4) ด้านขั้นตอนในการยื่นแบบแสดงรายการผลการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถแสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามตารางดังนี้

ปัญหาอุปสรรคของการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษีประเภทบุคคลธรรมดา นิติบุคคล และเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ประเภทบุคคลธรรมดา	3.35	0.946	ปานกลาง
2. ประเภทนิติบุคคล	3.29	0.947	ปานกลาง
3. เจ้าหน้าที่กระทรวงการเงิน	3.29	1.189	ปานกลาง
รวม	3.35	0.946	ปานกลาง

ตารางที่ 5 ปัญหาอุปสรรคของการจัดเก็บภาษีด้วยระบบดิจิทัลของผู้เสียภาษี

ส่วนสำหรับการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้และการยอมรับเทคโนโลยีโดยภาพรวมดังนี้

ค่าเฉลี่ยของกลุ่ม		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล	-0.3235*	0.0476	0.0000	-0.4401	-0.2069
	เจ้าหน้าที่ฯ	-0.5530*	0.0479	0.0000	-0.6703	-0.4356
นิติบุคคล	เจ้าหน้าที่ฯ	-0.2295*	0.0479	0.0000	-0.3468	-0.1122
	บุคคลธรรมดา	0.3235*	0.0476	0.0000	0.2069	0.4401
เจ้าหน้าที่ฯ	นิติบุคคล	0.2295*	0.0479	0.0000	0.1122	0.3468
	บุคคลธรรมดา	0.5530*	0.0479	0.0000	0.4356	0.6703

ตารางที่ 6 วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้และการยอมรับเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการเงิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษี: การสร้างความรู้และความเข้าใจด้านภาษีให้แก่ผู้เสียภาษีเป็นการลงทุนที่สำคัญ กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ทางภาษี รวมถึงการกำหนดเวลาในการยื่นภาษี บทลงโทษสำหรับการละเมิด และ

ขั้นตอนพิธีการศุลกากร นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรี ซึ่งสามารถนำมาซึ่งสิทธิประโยชน์สำหรับธุรกิจของผู้เสียภาษี การให้การศึกษาและการอบรมที่มีคุณภาพช่วยให้ผู้เสียภาษีปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและลดความเสี่ยงจากการละเมิดกฎหมาย

กลยุทธ์ในการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล: การนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บภาษีมีความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการภาษี การพัฒนาแพลตฟอร์มการยื่นแบบแสดงรายการภาษีออนไลน์ (e-filing) และการปรับปรุงระบบ FINLINK เป็นขั้นตอนสำคัญ เช่น การขยายเวลาในการยื่นแบบแสดงรายการและการยกเว้นค่าปรับสำหรับการยื่นล่าช้าในช่วงเวลาขยาย ระบบการชำระเงิน FINLINK ควรพัฒนาให้รองรับการชำระภาษีผ่านช่องทางใหม่ ๆ เช่น การชำระด้วยรหัส QR ผ่าน Mobile Banking และการชำระผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิสที่ได้มาตรฐาน การเชื่อมโยงข้อมูลภาษีให้มีความสะดวกในการกรอกข้อมูลและการคำนวณภาษีสามารถช่วยลดข้อผิดพลาดและทำให้กระบวนการเป็นไปอย่างรวดเร็ว

กลยุทธ์ในการส่งเสริมการลงทุนและการขยายฐานภาษี: การส่งเสริมการลงทุนเป็นวิธีหนึ่งในการเพิ่มฐานภาษีและกระตุ้นเศรษฐกิจ ภาครัฐควรทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิในการลงทุนและสิทธิประโยชน์ที่สามารถได้รับ เพื่อดึงดูดนักลงทุนใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาลงทุนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นอกจากนี้ยังควรกำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่กระทรวงการเงินในการประชาสัมพันธ์การใช้ระบบ FINLINK เพื่อเพิ่มความสะดวกในการจัดการภาษีสำหรับผู้ประกอบการ และการปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณของภาครัฐ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการเงินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. นโยบายการจัดเก็บภาษีในลาวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในการใช้ระบบภาษีเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทการพัฒนาประเทศที่ยังต้องการการลงทุนจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ นโยบายนี้จึงถูกออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการลงทุน โดยใช้อัตราภาษีที่แตกต่างกันตามพื้นที่และรายได้ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีและกระจายรายได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งมีงานวิจัยของ Bahl, R. and Wallace, S. (2006) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดเก็บภาษีในประเทศกำลังพัฒนา โดยชี้ให้เห็นว่าการใช้นโยบายภาษีที่เหมาะสมสามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและกระตุ้นการลงทุนได้ นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Keen, M. and Simone, A. (2004) ที่ระบุว่าระบบภาษีที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวตามบริบทของประเทศนั้น ๆ จะช่วยสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว ในการสนับสนุนแนวทางของลาวที่เน้นการใช้อัตราภาษีที่แตกต่างกันตามพื้นที่และรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bird, R. M. and Zolt, E.M. (2005) ได้แสดงให้เห็นว่าการจัดเก็บภาษีที่คำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่และกลุ่มรายได้ต่าง ๆ สามารถ

ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

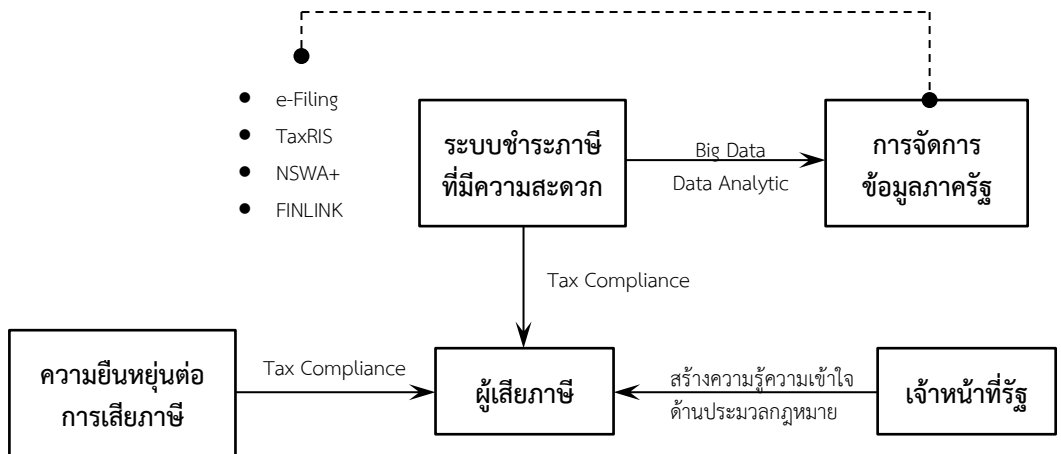
2. การศึกษาความพร้อมในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการจัดเก็บภาษีดิจิทัลในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้พิจารณาหลายด้านสำคัญ ซึ่งรวมถึงการรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ความง่ายในการใช้งาน บุคคลที่เกี่ยวข้อง ความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาบุคลากร และทัศนคติต่อการใช้งาน พบว่าผู้เสียภาษีมีความพร้อมในระดับมากต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคที่ต้องการการแก้ไขในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านความรู้เกี่ยวกับระบบออนไลน์ ข้อผิดพลาดในการกรอกข้อมูล ความเข้าใจในกฎหมายภาษี และขั้นตอนการยื่นแบบ ซึ่งยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Davis, F.D. (1989) เกี่ยวกับทฤษฎีการรับรู้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) ซึ่งให้เห็นว่าการรับรู้ถึงความง่ายและความเป็นประโยชน์ของเทคโนโลยีมีผลโดยตรงต่อความตั้งใจในการใช้และการยอมรับเทคโนโลยีนั้น ๆ นอกจากนี้งานวิจัยของ Venkatesh, V., et al. (2003) เกี่ยวกับโมเดลการรับรู้เทคโนโลยีและการใช้งาน (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology) ยืนยันว่าการพัฒนาบุคลากรและการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการใช้งานเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของ Middleton, C. and Ellison, J. (2008) ระบุว่าอุปสรรคในการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น ข้อผิดพลาดในการกรอกข้อมูลและความเข้าใจที่ไม่เพียงพอเกี่ยวกับระบบออนไลน์ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลเป็นไปอย่างราบรื่น การแก้ไขปัญหานี้จะต้องอาศัยการฝึกอบรมเพิ่มเติมและการพัฒนากฎหมายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การวิเคราะห์การพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีของลาวด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลมุ่งเน้นที่การส่งเสริมความรู้ด้านภาษี การพัฒนาระบบ e-filing และ FINLINK รวมถึงการขยายฐานภาษีผ่านการส่งเสริมการลงทุน การส่งเสริมความรู้ด้านภาษีถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการเพิ่มการรับรู้และการเข้าใจของผู้เสียภาษี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดข้อผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี งานวิจัยของ Braithwaite, V.A. (2009) ซึ่งให้เห็นว่าการให้ความรู้ที่เพียงพอแก่ผู้เสียภาษีสามารถช่วยลดการหลีกเลี่ยงภาษีและเพิ่มการปฏิบัติตามกฎหมายได้ สำหรับการพัฒนาระบบ e-filing และ FINLINK เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการเพิ่มความสะดวกในการจัดการภาษีและลดภาระงานเอกสารที่ซับซ้อน ระบบ e-filing ช่วยให้การยื่นแบบภาษีเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ Lee, H. C. (2016) แสดงให้เห็นว่าการใช้ระบบ e-filing สามารถลดเวลาที่ใช้ในการยื่นแบบภาษีและเพิ่มความแม่นยำในการจัดการข้อมูลได้ ในทำนองเดียวกัน การพัฒนา FINLINK ซึ่งเป็นระบบที่เชื่อมโยงข้อมูลทางการเงินสามารถช่วยให้การตรวจสอบและการจัดการข้อมูลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการขยายฐานภาษีผ่านการส่งเสริมการลงทุนช่วยเพิ่มรายได้จากภาษีและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ และงานวิจัยของ Agha, A. and Haughton, J. (1996) ซึ่งให้เห็นว่าการส่งเสริมการลงทุนสามารถช่วยเพิ่มฐานภาษีและกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของลาวในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการจัดการภาษี

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลของกระทรวงการเงินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์เป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้ใหม่

ในการพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากรด้วยระบบดิจิทัลจะต้องยึดผู้เสียภาษีเป็นศูนย์กลาง โดยต้องสร้างความรู้เข้าใจที่ถูกต้องทั้งบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในการยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีให้ครบถ้วน พร้อมทั้งสร้างความสมัครใจให้กับผู้เสียภาษีด้วยระบบการชำระภาษีที่มีความสะดวก เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และมีความยืดหยุ่นต่อการแสดงข้อมูลทางภาษีอากร นอกจากนี้รัฐบาลจะต้องพัฒนาระบบการแสดงผลรายการทางภาษีให้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลภาครัฐให้เกิดประโยชน์ทั้งในทางปฏิบัติและการสร้างนโยบายการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า 1) นโยบายการจัดเก็บภาษีใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มุ่งเน้นการบริหารจัดการภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีศุลกากร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยใช้อัตราภาษีที่แตกต่างกันตามพื้นที่และรายได้ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและส่งเสริม

การลงทุนในพื้นที่ที่ต้องการพิเศษ 2) การวิเคราะห์การรับรู้และการยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บภาษีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่าผู้เสียภาษีมีความรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับมาก แต่ยังมีอุปสรรคใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ความรู้ในระบบออนไลน์ ข้อผิดพลาดในการกรอกข้อมูล ความเข้าใจในกฎหมายภาษี และขั้นตอนการยื่นแบบ ซึ่งโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) มุ่งวิเคราะห์การพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีของลาวด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเน้นกลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้ด้านภาษี พัฒนาระบบ e-filing และ FINLINK และขยายฐานภาษีผ่านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการจัดการภาษี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดในครั้งต่อไปมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การส่งเสริมความรู้ทางภาษีที่เข้าถึงง่ายสำหรับประชาชน รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากรให้กับประชาชนและผู้ประกอบการ เพื่อให้พวกเขามีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายภาษีขั้นพื้นฐานและการปฏิบัติหน้าที่ทางภาษีอย่างถูกต้อง การเสริมสร้างความตระหนักรู้เชิงรุกในประเด็นนี้จะช่วยเพิ่มความสมัครใจในการเสียภาษีและลดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีในระยะยาว

1.2 การพัฒนาระบบการยื่นแบบแสดงรายการภาษีที่สะดวกและครอบคลุม กระทรวงการเงินควรปรับปรุงและพัฒนาระบบการยื่นภาษีให้ทันสมัยและใช้งานได้ง่าย โดยจัดให้มีระบบที่รองรับการยื่นแบบแสดงรายการทุกประเภทและทุกประเภทภาษีผ่านทางอินเทอร์เน็ต ระบบควรมีการคำนวณอัตโนมัติเพื่อให้ผู้เสียภาษีต้องจัดการเอกสารน้อยที่สุด สิ่งเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและลดความยุ่งยากในการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางภาษี

1.3 การขยายความครอบคลุมของระบบชำระเงิน FINLINK รัฐบาลควรพัฒนาระบบการชำระเงิน FINLINK ให้สามารถใช้งานได้ทั่วประเทศ ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนสามารถชำระภาษีได้อย่างสะดวกในทุกมุมของประเทศ นอกจากนี้ควรเพิ่มช่องทางการชำระเงินที่หลากหลายยิ่งขึ้น รวมถึงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลภาครัฐในการบริหารจัดการงบประมาณของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมด้านความรู้ทางภาษีอากรและการยอมรับเทคโนโลยี สิ่งหนึ่งที่ยังไม่ได้ศึกษาในรายละเอียดคือเรื่องระบบการชำระเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการภาษีและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการรับชำระเงินภาษีที่หลากหลายและครอบคลุมช่องทางสากลที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก เนื่องจากผู้เสียภาษีในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไม่ได้จำกัดเพียงผู้ประกอบการในประเทศเท่านั้น แต่ยังรวมถึงนักลงทุนและผู้ประกอบการจากต่างประเทศที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- เรียงชัย ต้นสุชาติ. (2548). เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2560). สถิติเบื้องต้น. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Agha, A. and Haughton, J. (1996). Designing VAT Systems: Some Efficiency Considerations. *The Review of Economics and Statistics*, 78(2), 303-308.
- Bahl, R. and Wallace, S. (2006). Fiscal decentralization and fiscal equalization within regions: the case of Russia, *Journal of Public Budgeting. Accounting & Financial Management*, 18(1), 27-58.
- Bird, R. M. and Zolt, E. M. (2005). Redistribution via Taxation: The Limited Role of the Personal Income Tax in Developing Countries. *International Studies Program Working Paper Series*, at AYSPS, GSU paper0507.
- Braithwaite, V. A. (2009). *Defiance in Taxation and Governance: Resisting and Dismissing Authority in a Democracy*. Edward Elgar Publishing.
- Davis, F.D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- International Survey on Revenue Administration (ISORA). (2023). Tax collection. 30 October 2023. Retrieved from <https://data.rafit.org/?sk=8b008788-ebde-4d61-bc90-7438d6aa12dc&sld=1637191240032>
- Keen, M. and Simone, A. (2004). Tax policy in developing countries: Some lessons from the 1990s and some challenges ahead. *Helping Countries Develop: The Role of Fiscal Policy*, 302-352.
- Lee, H. C. (2016). Can Electronic Tax Invoicing Improve Tax Compliance? : A Case Study of the Republic of Korea's Electronic Tax Invoicing for Value-Added Tax. *Policy Research Working Paper*, 7592.
- Middleton, C. and Ellison, J. (2008). *Understanding Internet Usage Among Broadband Households: A Study of Household Internet Use Survey Data*. Ted Rogers School of Information Technology Management Publications and Research.
- Tax Department of Lao PDR. (2024). Tax and Digital Transformation. 17 January 2024. Retrieved from <http://taxservice.mof.gov.la/websquare/websquare.do>
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B. and Davis, F. D. (2003). User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View. *MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an Introductory Analysis*. New York: Harper & Row.

ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด

Factors Affecting Debt Repayment Member of Chiangmai Police Saving and Credit Cooperative, Limited

กฤตภรณ์ ทาโส¹, กมลทิพย์ คำใจ² และ ชุติมันต์ สะสอง³
Kittaporn Thasod¹, Kamolthip Kamjai² and Chutimun Sasong³

Received: 19 September 2024; Revised: 08 November 2024; Accepted: 22 November 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด และ 2) ทดสอบปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการชำระหนี้ มีระดับมากที่สุด คือ ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ ด้านปัจจัยจากภายนอก และด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ ตามลำดับ ส่วนระดับความคิดเห็นของความสามารถในการชำระหนี้มากที่สุด คือ การชำระหนี้ตรงตามเวลา และการชำระหนี้ครบตามจำนวน ตามลำดับ ด้านปัจจัยภายนอก และด้านปัจจัยจากสหกรณ์ สามารถร่วมกันพยากรณ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ได้ร้อยละ 57.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.72

คำสำคัญ: ความสามารถในการชำระหนี้; ปัจจัยการชำระหนี้; สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด

Abstract

This research aims to: 1) study the factors influencing debt repayment among police officers who are members of the Chiang Mai Police Savings and Credit

¹ สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่; Business Administration Program, Chiang Mai Rajabhat University

^{2 3} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่; Faculty of Management Science, Chiang Mai Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: bebysmily2@gmail.com

Cooperative Limited, and 2) examine the impact of these factors on their debt repayment ability. This is a quantitative research study using questionnaires to collect data from a sample of 400 police officers. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics.

The findings reveal that the most influential debt repayment factors are, in order, cooperative-related factors, external factors, and borrower-related factors. Regarding debt repayment ability, the highest levels of agreement were found in timely repayment and full repayment of the owed amount. External factors and cooperative-related factors were jointly significant predictors of the debt repayment ability of members of the Chiang Mai Police Savings and Credit Cooperative Limited, accounting for 57.10% of the variance, with a statistically significant level of 0.01 and a predictive coefficient of 0.72.

Keywords: Debt Repayment Ability; Debt Repayment Factors;

Chiang Mai Police Savings and Credit Cooperative Limited

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในช่วงของการฟื้นตัวหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งได้สร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อหลายภาคส่วน รวมถึงภาคการเงินและการดำรงชีพของประชากรทั่วไป หนึ่งในผลกระทบที่ชัดเจนคือการเพิ่มขึ้นของหนี้สินภายในครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มข้าราชการตำรวจซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีรายได้ประจำแต่ต้องเผชิญกับภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ของกลุ่มนี้ลดลงและเป็นภาระหนักต่อเศรษฐกิจครัวเรือนและประเทศ (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัฐบาลได้ออกนโยบายที่เน้นการลดภาระหนี้สินของประชาชนผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการผ่านสถาบันการเงินและสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยในปี พ.ศ. 2565 ได้ถูกกำหนดให้เป็นปีแห่งการแก้หนี้ภาคครัวเรือน ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยเริ่มจากการสำรวจสถานภาพกำลังพล พบว่ามีจำนวนข้าราชการตำรวจทั้งสิ้น 205,840 คน ในจำนวนนี้มีข้าราชการตำรวจที่ไม่มีหนี้สินจำนวน 41,189 คน ส่วนที่เหลือ 164,291 คน มีหนี้สินรวมกว่า 476,203 ล้านบาท ซึ่งแบ่งเป็นหนี้สินกับสถาบันการเงินจำนวน 272,986 ล้านบาท และหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจจำนวน 203,217 ล้านบาท การเป็นหนี้สินในกลุ่มข้าราชการตำรวจนี้สามารถแบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่มีหนี้สินแต่สามารถชำระได้ตามปกติ กลุ่มที่มีหนี้สินแต่ไม่สามารถชำระได้ตามปกติ และกลุ่มที่ถูกฟ้องร้องบังคับคดี (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าปัญหานี้เป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น ความจำเป็นในการกู้ยืมเงินเพื่อฉุกเฉิน

ครอบครัว การใช้จ่ายเงินกำลังที่สวนทางกับรายได้ การขาดวินัยทางการเงิน และการขาดแผนการใช้จ่ายในครอบครัวที่ดี ทำให้ปัญหาหนี้สินกลายเป็นปัญหาที่สั่งสมมาและยืดเยื้อถึงปัจจุบัน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาหนี้สินในกลุ่มข้าราชการตำรวจจึงได้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยลดปัญหาหนี้สินของข้าราชการตำรวจที่มีปัญหาในการชำระหนี้ ทั้งการกำหนดมาตรการป้องกันการเกิดหนี้สินเกินความสามารถในการชำระหนี้ และการสร้างสภาพคล่องทางการเงินให้กับข้าราชการตำรวจในการดำรงชีพมากยิ่งขึ้น โครงการดังกล่าวได้ใช้กลไกของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการช่วยเหลือข้าราชการตำรวจผ่านการรวมหนี้สินและการรีไฟแนนซ์ (Refinance) เพื่อให้สมาชิกมีภาระหนี้สินที่ลดลงและสามารถชำระหนี้ได้ตามปกติ นอกจากนี้ กรมส่งเสริมสหกรณ์ยังได้ขอความร่วมมือจากสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจที่เข้าร่วมโครงการ ให้ดำเนินการตามแนวทางของโครงการสินเชื่อสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินของบุคลากรภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งเน้นการปล่อยสินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยพิเศษและการรีไฟแนนซ์อย่างเหมาะสม เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์สามารถลดภาระหนี้สินและมีเงินเหลือเพียงพอสำหรับการดำรงชีพภายในครอบครัว (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2562)

สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด เป็นหนึ่งในสหกรณ์ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือข้าราชการตำรวจตามนโยบายดังกล่าว โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ซึ่งได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 เป็นสหกรณ์ที่มีขนาดสินทรัพย์ตั้งแต่หนึ่งหมื่นล้านบาทขึ้นไป และได้ผ่านมาตรฐานในการดำเนินการต่าง ๆ โดยมีการให้บริการด้านการเงินแก่สมาชิกข้าราชการตำรวจ ไม่ว่าจะเป็นการฝากเงินออม การปล่อยสินเชื่อ และการดำเนินธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงิน โดยมีเป้าหมายในการให้สมาชิกได้รับประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินการของสหกรณ์ (สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด, 2565)

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด สามารถช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงมีข้าราชการตำรวจบางส่วนที่มีปัญหาหนี้สินที่ไม่สามารถชำระได้ตามปกติ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อภาระหนี้ นำผลการวิจัยไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของสหกรณ์ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร และลดจำนวนหนี้สินค้างชำระในปัจจุบัน รวมถึงการป้องกันการก่อหนี้ใหม่ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด
2. เพื่อทดสอบปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด จำนวน 4,708 คน (สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด, 2566) กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด จำนวน 400 คน โดยคำนวณจากสูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) กรณียุทธวิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ผู้ที่สามารถตอบแบบสอบถามได้จะต้องมีสถานะเป็นข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกและเงินกู้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ภาระในการผ่อนชำระหนี้สินของครอบครัวต่อเดือนเมื่อเทียบกับรายได้ ความเหมาะสมของอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงิน เป็นลักษณะคำถามแบบสำรวจรายการ (Check List) และภาระค่าใช้จ่ายจากการก่อหนี้เกิดจากสาเหตุใดมากที่สุด เป็นลักษณะคำถามแบบจัดอันดับ (Ranking Question) ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของปัจจัยการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยจากภายนอก ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ และด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ในส่วนที่ 2 และ 3 เป็นลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยคะแนน	4.21 - 5.00	หมายถึง เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยคะแนน	3.41 - 4.20	หมายถึง เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยคะแนน	2.61 - 3.40	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ยคะแนน	1.81 - 2.60	หมายถึง ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยคะแนน	1.00 - 1.80	หมายถึง ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยงานวิจัยนี้ได้รับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เลขที่ IRBCMRU 2024/351.13.08 ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งแต่ละข้อคำถามมีค่าคะแนนตั้งแต่ 0.66 - 1.00 จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.974

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยการชำระหนี้และความสามารถในการชำระหนี้ สถิติเชิงอนุมาน สำหรับทดสอบปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด และสามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 87.25) มีอายุ 31-35 ปี (ร้อยละ 30.75) อยู่สถานภาพสมรส (ร้อยละ 60.75) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 70.00) มีรายได้ 20,001 - 30,000 บาท (ร้อยละ 44.25) มีภาระในการผ่อนชำระหนี้สินของครอบครัวต่อเดือนอยู่ในอัตราที่พอดี (ร้อยละ 85.50) มีความเหมาะสมของอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงิน (ร้อยละ 93.00) และมีภาระค่าใช้จ่ายจากการก่อหนี้เกิดจากสาเหตุใดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เพื่อการบริโภคใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (ร้อยละ 95.25) เพื่อชำระหนี้สินเดิม (ร้อยละ 81.75) และเพื่อซื้อและผ่อนสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 29.50) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของปัจจัยการชำระหนี้ด้านปัจจัยจากภายนอกในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=3.22$) ซึ่งมีผลค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในรายชื่อ ตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ด้านปัจจัยจากภายนอก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยตามนโยบายการเงินและการคลังของภาครัฐ	3.81	0.54	เห็นด้วย
2. มาตรการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของกรมตำรวจ	3.77	0.57	เห็นด้วย
3. ผลกระทบจากรายได้หลักไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน	2.81	1.34	เห็นด้วยปานกลาง
4. สถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้	2.84	1.33	เห็นด้วยปานกลาง
5. การโยกย้ายสังกัดและพื้นที่ทำงานตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	2.88	1.03	เห็นด้วยปานกลาง
6. เหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง เช่น สถานการณ์โควิด 19 หรือ ปัญหาด้านสุขภาพหรือปัญหาจากสภาพการทำงาน	3.58	0.76	เห็นด้วย
ภาพรวม	3.22	0.82	เห็นด้วยปานกลาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยการชำระหนี้ ด้านปัจจัยจากสหกรณ์

ระดับความคิดเห็นของปัจจัยการชำระหนี้ ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X}=4.18$) ซึ่งมีผลค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในรายชื่อ ตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ด้านปัจจัยจากสหกรณ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. มีการขอปรับโครงสร้างหนี้เพื่อให้ท่านสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด	4.23	0.718	เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง
2. อัตราดอกเบี้ยที่ต้องชำระหนี้มีความ 1 เพียงพอกับวงเงินกู้	4.21	0.73	เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง
3. มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่สมาชิก	4.18	0.71	เห็นด้วย
4. มีการปรับลดการชำระหนี้ให้มีความ 1 กับค่าใช้จ่ายปัจจุบัน	4.17	0.73	เห็นด้วย
5. ระบบติดตามและควบคุมหนี้ของสหกรณ์ฯ ที่เอื้อต่อการจ่ายชำระหนี้	4.13	0.85	เห็นด้วย
ภาพรวม	4.18	0.62	เห็นด้วย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยการชำระหนี้ ด้านด้านปัจจัยจากสหกรณ์

ระดับความคิดเห็นของปัจจัยการชำระหนี้ ด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X}=2.69$) ซึ่งมีผลค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในรายชื่อตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การมีภาระหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบที่เกินความสามารถการชำระหนี้	2.44	1.31	ไม่เห็นด้วย
2. การมีหนี้สินจากสัญญาเงินกู้กับสหกรณ์ฯ หลายสัญญา ส่งผลต่อสภาพคล่องในการชำระหนี้	2.51	1.32	ไม่เห็นด้วย
3. เมื่อถึงกำหนดจ่ายชำระหนี้สหกรณ์ฯ สามารถหักเงินเดือนจากหน่วยงานหรือต้นสังกัดของท่านได้อย่างสม่ำเสมอ	4.10	0.81	เห็นด้วย
4. ท่านสามารถนำเงินจากการออมมาชำระหนี้ให้สหกรณ์ฯ ได้	3.22	1.07	เห็นด้วยปานกลาง
5. ท่านจะจ่ายชำระหนี้เงินกู้ เมื่อมีพนักงานสหกรณ์ติดตามทวงถามหนี้	3.54	0.87	เห็นด้วย
6. ท่านมีการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์	1.42	0.71	ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง
7. พฤติกรรมการใช้จ่ายตามความพึงพอใจและไม่มีการวางแผนด้านค่าใช้จ่าย	1.94	1.10	ไม่เห็นด้วย

ด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
8. การประสบปัญหาภายในครอบครัวจากระดับรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนลดลง	2.32	1.40	ไม่เห็นด้วย
ภาพรวม	2.69	0.48	เห็นด้วยปานกลาง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยการชำระหนี้ ด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้

ระดับความคิดเห็นของความสามารถในการชำระหนี้ ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X}=3.56$) ซึ่งมีผลค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในรายข้อตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ความสามารถในการชำระหนี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการชำระหนี้ตรงตามเวลา	4.01	0.73	เห็นด้วย
2. ด้านการชำระหนี้ครบตามจำนวน	3.11	0.42	เห็นด้วยปานกลาง
ภาพรวม	3.56	0.46	เห็นด้วย

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการชำระหนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการทดสอบปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด มีผลการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ภาวะร่วมของตัวแปรในตัวแบบเส้นตรง (Multicollinearity) พบว่า ค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.2 และค่า VIF มีค่าน้อยกว่า 10 จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะร่วมของตัวแปรในตัวแบบเส้นตรง สามารถกำหนดตัวแปรเพื่อใช้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ตัวแปรอิสระ (X) คือ ปัจจัยการชำระหนี้ มีดังนี้ X_1 คือ ปัจจัยจากภายนอก X_2 คือ ปัจจัยจากสหกรณ์ X_3 คือ ปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ และตัวแปรตาม (Y) คือ ความสามารถในการชำระหนี้ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณวิธีนำแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) พบว่า ด้านปัจจัยจากภายนอกและด้านปัจจัยจากสหกรณ์ ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ได้ร้อยละ 57.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.72 โดยเขียนเป็นสมการ คือ $Y' = 3.129 + 0.210*(X_1) + 0.304*(X_2)$ มีผลการวิเคราะห์ตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ปัจจัยการชำระหนี้	B	Std. Error	t	Sig.
(ค่าคงที่)	3.129	0.196	15.977	0.000
ด้านปัจจัยจากภายนอก (X_1)	0.210	0.032	6.585	0.000
ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ (X_2)	0.304	0.031	9.953	0.000
ด้านปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ (X_3)	0.060	0.052	1.147	0.252

$R=0.721$ $R^2=0.520$ Adjusted $R^2=0.571$ S.E.=0.32219 F=143.225 Sig=0.001

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด

ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาตัวแปรที่มีผลมากที่สุด โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ภาวะร่วมของตัวแปรในแบบเส้นตรง (Multicollinearity) ด้านปัจจัยจากภายนอก พบว่า ค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.2 และค่า VIF มีค่าน้อยกว่า 10 จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะร่วมของตัวแปรในแบบเส้นตรง ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านปัจจัยจากภายนอกที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ มากที่สุด คือ ผลกระทบจากรายได้หลักไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน รองลงมา คือ มาตรการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของกรมตำรวจ และเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง เช่น สถานการณ์โควิด 19 หรือ ปัญหาด้านสุขภาพหรือปัญหาจากสภาพการทำงาน ได้ร้อยละ 45.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.67 เขียนเป็นสมการ คือ $Y' = 4.156 + 0.240*(X_{1.3}) + 0.089*(X_{1.2}) + 0.100*(X_{1.6})$ มีผลการวิเคราะห์ตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ด้านปัจจัยจากภายนอก	B	Std. Error	t	Sig.
(ค่าคงที่)	4.156	0.134	31.011	0.000
ผลกระทบจากรายได้หลักไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน ($X_{1.3}$)	0.204	0.022	9.322	0.000
มาตรการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของกรมตำรวจ ($X_{1.2}$)	0.089	0.033	2.729	0.007
เหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง เช่น สถานการณ์โควิด 19 หรือ ปัญหาด้านสุขภาพหรือปัญหาจากสภาพการทำงาน ($X_{1.6}$)	0.100	0.039	2.578	0.010

$R=0.675$ $R^2=0.455$ Adjusted $R^2=0.454$ S.E.=0.34253 F=117.766 Sig=0.000

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยจากภายนอกที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด

ผลการวิเคราะห์ภาวะร่วมของตัวแปรในแบบเส้นตรง (Multicollinearity) ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ พบว่า ค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.2 และค่า VIF มีค่าน้อยกว่า 10 จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะร่วมของตัวแปรในแบบเส้นตรง ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ มากที่สุด คือ ระบบติดตามและควบคุมหนี้ของสหกรณ์ฯ ที่เอื้อต่อการจ่ายชำระหนี้ รองลงมา คือ มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่สมาชิก และมีการขอปรับโครงสร้างหนี้เพื่อให้ท่านสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ได้ร้อยละ 41.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.647 เขียนเป็นสมการ คือ $Y' = 1.756 + 0.242*(X_{2.1}) + 0.113*(X_{2.3}) + 0.079*(X_{2.1})$ มีผลการวิเคราะห์ตามตารางสรุปผลดังต่อไปนี้

ด้านปัจจัยจากสหกรณ์	B	Std. Error	t	Sig.
(ค่าคงที่)	1.756	0.119	14.771	0.000
ระบบติดตามและควบคุมหนี้ของสหกรณ์ฯ ที่เอื้อต่อการจ่ายชำระหนี้ ($X_{2.5}$)	0.242	0.027	8.933	0.000
มีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนแก่สมาชิก ($X_{2.3}$)	0.113	0.033	3.429	0.001
มีการขอปรับโครงสร้างหนี้เพื่อให้ท่านสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ($X_{2.1}$)	0.079	0.034	2.340	0.020

R=0.647 R²=0.428 Adjusted R²=0.414 S.E. 0.35484 F=11.950 Sig=0.000

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ จำกัด

อภิปรายผลการวิจัย

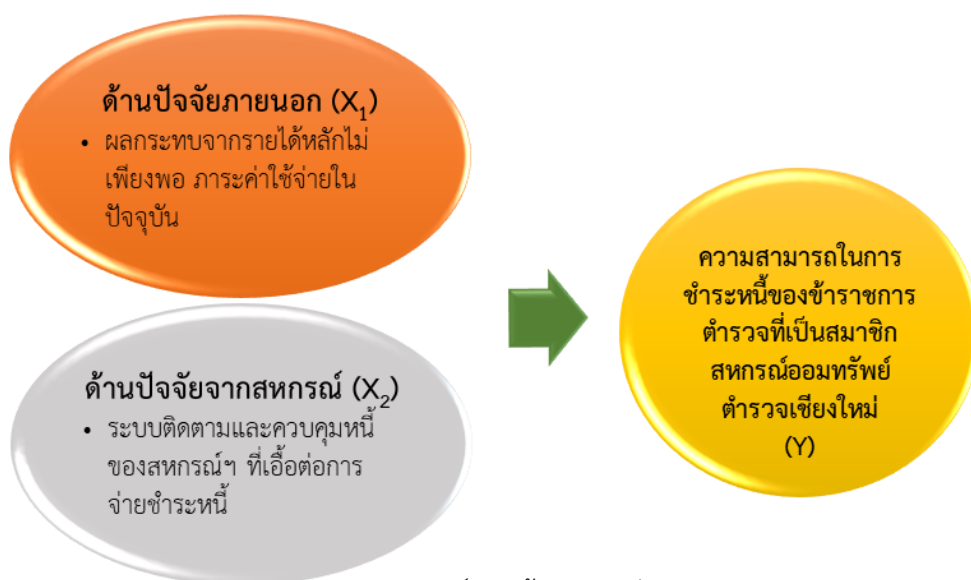
ผลการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาปัจจัยการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยจากภายนอก พบว่า การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยตามนโยบายการเงิน และการคลังของภาครัฐ เป็นด้านที่สมาชิกเห็นด้วยมากที่สุด จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยมีผลโดยตรงต่อการบริหารการเงินส่วนบุคคลและหนี้สินของสมาชิก ซึ่งการลดหรือเพิ่มอัตราดอกเบี้ยสามารถส่งผลกระทบต่อภาระการชำระหนี้ได้อย่างมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของภาพิมล เลาหวณิช (2563) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระสินเชื่อที่ส่งผลให้เกิดหนี้เสีย (NPLs) ของธนาคารออมสิน สาขาป่าตอง อันเนื่องมาจากผลกระทบจากสภาวะการณ์ภายนอกในเรื่องการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย 2) ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ พบว่า การขอปรับโครงสร้างหนี้เพื่อให้ท่านสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด เป็นด้านที่สมาชิกเห็นด้วยมากที่สุด จะเห็นได้ว่าการปรับโครงสร้างหนี้ช่วยให้สมาชิกผู้กู้รับมือกับภาระหนี้ที่เกินความสามารถในการชำระคืน และสร้างความมั่นใจในการจัดการหนี้สินของตนเองและสหกรณ์ฯ สอดคล้องกับผลการศึกษาของพิทักษ์ พ่วงพงษ์ (2563) พบว่า การพิจารณาการปรับโครงสร้างหนี้ของลูกค้ายธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) โดยการร่วมมือของลูกหนี้ทำให้การปรับโครงสร้างหนี้สำเร็จ 3) ปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ พบว่า เมื่อถึงกำหนดจ่ายชำระหนี้สหกรณ์ฯ สามารถหักเงินเดือน จากหน่วยงานหรือต้นสังกัดได้อย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าการหักเงินเดือนจากหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอช่วยสหกรณ์ฯ จัดการหนี้ได้มีประสิทธิภาพสามารถลดความเสี่ยงจากการชำระหนี้ล่าช้า และเป็นการจัดการหนี้ที่มั่นคงและสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยชนก มากพูล และ ญคุณ ธรณินิติญาณ (2563) ระบุว่าในคำสั่งได้อนุญาตให้สมุห์บัญชีทุกส่วนราชการมีอำนาจหักเงินเดือนของข้าราชการตำรวจเพื่อส่งเป็นเงินค่าหุ้น เงินงวดชำระหนี้ ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และนำส่งให้แก่สหกรณ์ได้

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทดสอบปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยจากภายนอกที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ เป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากรายได้หลักไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายในปัจจุบันมากที่สุด จะเห็นได้ว่ารายได้ที่ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกลดลง ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อรายได้ไม่พอเพียงกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นการชำระหนี้จึงเป็นสิ่งที่ถูกลดความสำคัญลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของชนากานต์ ปานถนอม และ สุมาลี รามัญญ์ (2564) พบว่า การผัดผ่อนชำระหนี้ลูกหนี้ของบริษัท สุพรีม สามเสน จำกัด เกิดจากปัญหาด้านนโยบายรัฐที่ส่งผลต่อรายได้จากการประกอบอาชีพหลักไม่เพียงพอ 2) ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้เป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับระบบติดตามและควบคุมหนี้ของสหกรณ์ฯ ที่เอื้อต่อการจ่ายชำระหนี้ มากที่สุด จะเห็นได้ว่าระบบติดตามและควบคุมหนี้ของสหกรณ์ฯ ที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดหนี้ค้างชำระ ทำให้สมาชิกสามารถจัดการหนี้ได้ดีขึ้นและทำให้การชำระหนี้เป็นไปอย่างราบรื่นและตรงเวลา สอดคล้องกับผลการศึกษาของทิปภา รอบคอบ (2563) พบว่า การพัฒนากระบวนการติดตามลูกหนี้เงินยืมทอรองจ่ายนครปฐมทำให้การการติดตามลูกหนี้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยการชำระหนี้ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังแผนภาพนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ปัจจัยการชำระหนี้ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ 1) ด้านปัจจัยภายนอก ได้แก่ ผลกระทบจากรายได้หลักไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกลดลง และ 2) ด้านปัจจัยจากสหกรณ์ ได้แก่ ระบบติดตามและควบคุมหนี้ของสหกรณ์ฯ ที่เอื้อต่อการจ่ายชำระหนี้ ซึ่งการมีระบบที่ช่วยให้สมาชิกสามารถชำระหนี้ตามกำหนด เป็นตัวช่วยสำคัญในการจัดการหนี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่าจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยการชำระหนี้ของข้าราชการตำรวจสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ปัจจัยจากภายนอก ปัจจัยจากสหกรณ์ และปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ โดยในภาพรวม ปัจจัยจากภายนอกอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลสูง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น โควิด-19 ขณะที่ปัจจัยจากสหกรณ์มีระดับความคิดเห็นโดยรวมในระดับเห็นด้วย โดยได้รับการประเมินว่า สหกรณ์มีบทบาทเชิงบวกต่อการชำระหนี้ เช่น การปรับโครงสร้างหนี้และการลดอัตราดอกเบี้ย ส่วนปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ที่ระดับเห็นด้วยปานกลาง โดยพบว่าปัญหาหนี้สินเกินตัวและพฤติกรรมการใช้จ่ายของสมาชิกบางรายยังเป็นข้อจำกัดต่อการชำระหนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้พบว่า ปัจจัยจากภายนอกและปัจจัยจากสหกรณ์มีอิทธิพลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสามารถในการชำระหนี้ได้ร้อยละ 57.10 (Adjusted $R^2 = 0.571$) ส่วนปัจจัยจากสมาชิกผู้กู้ไม่มีนัยสำคัญในเชิงสถิติ เมื่อวิเคราะห์เชิงลึกด้วยวิธีดอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้มากที่สุด ได้แก่ รายได้หลักไม่เพียงพอ มาตรการปรับโครงสร้างหนี้ของกรมตำรวจ และเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น โควิด-19 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสนับสนุนนโยบายจากภายนอกควบคู่กับบทบาทของสหกรณ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างเสถียรภาพด้านการเงินให้แก่สมาชิก

ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลและสนับสนุนสมาชิกในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยตามนโยบายการเงินและการคลังของภาครัฐ รวมถึงการติดตามมาตรการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ อย่างใกล้ชิดเพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะสมาชิกที่มีผลกระทบจากรายได้หลักไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน

1.2 สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ควรพัฒนาระบบการตรวจสอบและติดตามลูกหนี้ รวมถึงการปรับปรุงข้อมูลสมาชิกให้เป็นปัจจุบัน และมีการประสานงานกับสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจอื่น ๆ ในการติดตามลูกหนี้ที่มีการย้ายสังกัด เพื่อให้สมาชิกสามารถชำระหนี้สินตามกำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตไปยังสถาบันทางการเงินอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระหนี้ในบริบทที่หลากหลาย

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสำรวจประสบการณ์และความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้และนโยบายของสหกรณ์ เพื่อปรับปรุงการบริหารสินเชื่อยังมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2562). แนวทางแก้ไขปัญหาค้างชำระของสหกรณ์. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร.
- ชนากานต์ ปานถนอม และ สุมาลี รามัญ. (2564). ปัจจัยที่มีผลกระหน่ำต่อการผัดผ่อนชำระหนี้กรณีศึกษาบริษัท สุพรีม สามเสน จำกัด. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(3), 1-12.
- ทีปกา รอบคอบ. (2563). การพัฒนาระบบการติดตามลูกหนี้เงินยืม ด้วยโปรแกรมระบบ Grow Account ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). ว่าด้วยเรื่องตำรวจไทยกับอุบัติเหตุทางการเงิน ปัญหาค้างชำระหนี้. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/2281741>
- พิทักษ์ พวงพงษ์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาการปรับโครงสร้างหนี้ของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน). สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.mmm.ru.ac.th/MMM/IS/sat16/6114060012.pdf>
- ภาพิมล เลหาวิช. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ค้างชำระสินเชื่อที่ส่งผลให้เกิด NPLs ของธนาคารออมสิน สาขาป่าตอง. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2567. เข้าถึงได้จาก [https://www.hu.ac.th/Conference/proceedings2020/doc/G10/G10-13-009Bu-PP_ภาพิมล%20%20เลหาวิช%20\(P-1699-1715\).pdf](https://www.hu.ac.th/Conference/proceedings2020/doc/G10/G10-13-009Bu-PP_ภาพิมล%20%20เลหาวิช%20(P-1699-1715).pdf)
- สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด. (2565). รายงานกิจการประจำปี 2565. เชียงใหม่: สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด.
- สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด. (2566). ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด ประจำเดือนมกราคม. เชียงใหม่: สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจเชียงใหม่ จำกัด.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2565). ตะลึง ตำรวจ 2 แสนนายมีหนี้สินรวม 2.72 แสนล้านบาท. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://policenewsvarieties.com/ตะลึง-ตำรวจ2แสนนายมีหนี้/>

หทัยชนก มากพูล และ ญคุณ ธรณินิติญาณ (2563). การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคของ สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจในประเทศไทย. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม, 14(1), 219-230.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. New York: John Wiley and Sons.

การศึกษาพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว
ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

The Study of Multiculturalism and Security in
Baan Nam Chieo Community, Leamngop District, Trat Province

ชญาภา แม่นศรีเพลง¹ และ จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์²
Chayapa Mansornpleng¹ and Chakchai Sueprasertsith²

Received: 26 September 2024; Revised: 19 November 2024; Accepted: 23 November 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว รวมถึงกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตภาคสนาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และวัฒนธรรม ประชาชนท้องถิ่น ชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ้น 12 คน ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามประเด็นการวิจัย และนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวมีรากฐานจากจิตวิญญาณทางศาสนา ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการศึกษาในโรงเรียนวัดน้ำเชี่ยว ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม ภาษา การแต่งกาย และวิถีชีวิต นอกจากนี้ยังพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านนิเวศวิทยา การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม บุคลิกภาพ และอุดมการณ์ 2) กระบวนการผสมกลมกลืนในชุมชนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การยอมรับ การแข่งขัน การปรับตัว และการผสมกลมกลืน โดยเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเคารพในความแตกต่าง การประสานผ่านผู้นำศาสนา และความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นภายในชุมชน ทั้งนี้แม้จะมีการหลอมรวมทางวัฒนธรรมบางประการ แต่อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มยังคงได้รับการรักษาไว้อย่างชัดเจน สุดท้าย ผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวปรากฏในสามมิติ ได้แก่ ความมั่นคงทางการเมืองผ่านผู้นำที่เป็นกลาง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจผ่านระบบตลาดภายใน และความมั่นคงทางสังคมที่ยึดโยงกับครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน อันสะท้อนถึงพลังของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

¹ ² หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Master of Political Science Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law, Burapha University
Corresponding Author, E-mail: chayapa.pang55@gmail.com

คำสำคัญ: สังคมพหุวัฒนธรรม; อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์; การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

Abstract

This study aims to explore the identities of Thai Buddhists, Thai Muslims, and Thai Chinese in the Ban Nam Chieo community, as well as the cultural assimilation processes within its multicultural context. Conducted as a qualitative research, data were collected through in-depth interviews and field observations. The key informants consisted of community leaders, religious and cultural leaders, local scholars, villagers, and experts in history and culture—twelve individuals in total. The data were analyzed and synthesized based on the research questions and presented descriptively.

The findings reveal that: (1) The identity of the Ban Nam Chieo community is rooted in religious spirituality, kinship ties, and education through the Wat Nam Chieo School. These foundations are reflected in rituals, language, clothing, and way of life. Several factors contribute to sociocultural changes, including ecological conditions, cultural diffusion, individual personalities, and ideologies. (2) The process of cultural assimilation in the community consists of four stages: acceptance, competition, adaptation, and integration. These occur on the basis of mutual respect for differences, interfaith cooperation through religious leaders, and strong internal community ties. While some level of cultural blending has occurred, each group's distinct identity remains well-preserved. Ultimately, the impact on the community's stability is evident in three dimensions: political stability through neutral leadership, economic stability through an internal market system, and social stability rooted in family, religion, and education. These dimensions reflect the strength of peaceful coexistence in a multicultural society.

Keywords: Multicultural Society; Ethno-cultural Identity; Peaceful Coexistence

บทนำ

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง อย่างมีเสรีภาพ ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติ โดยไม่มีปัญหาขัดแย้ง

หรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2551) การศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) เป็นการศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ทำความเข้าใจในความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ความหลากหลายหรือความแตกต่างทางภาษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิตบนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพ บทบาท และหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการอคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ผิวพรรณวรรณะหรือเผ่าพันธุ์ (อิปัตย์ คลีสุนทร, 2552)

ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยคนไทยพุทธ คนไทยมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนมานานับร้อยปี ประชากรเกือบทั้งหมดในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาอิสลาม ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ ฯลฯ เพราะแต่ละกลุ่มคนมีความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แม้จะมีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรมแต่ยังสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกันได้โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรง แต่ละกลุ่มคนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเองอย่างมีเสรีภาพ

สิ่งที่กล่าวมาจึงเป็นสิ่งที่น่าเรียนรู้และนำมาใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์และวิเคราะห์กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เพื่อให้ได้องค์ความรู้หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม และเพื่อให้ชุมชนอื่นนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษากระบวนการผสมกลมกลืนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจอัตลักษณ์และกระบวนการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว โดยมุ่งเน้นการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่ ผ่านการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจริงด้วยเครื่องมือหลากหลายรูปแบบ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ตรงกับประเด็นการศึกษา รวมทั้งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน 2) ผู้นำทางศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน 3) ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 3 คน 4) ชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 3 คน 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

ใช้เครื่องมือวิจัย 2 ประเภท ได้แก่ 1) แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guideline) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่าง 2) แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) เพื่อใช้ประกอบการสังเกตการณ์ พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ และบริบททางวัฒนธรรมภายในชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง ทุกกรณี เพื่อสร้างความไว้วางใจและเข้าถึงข้อมูลที่ลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังมีการสังเกตการณ์ในพื้นที่ และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารทางประวัติศาสตร์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และหลักฐานทางวัฒนธรรม เพื่อประกอบการวิเคราะห์และยืนยันข้อมูล (Triangulation) เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือ (Credibility) และความสมบูรณ์ของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลสามเส้า (triangulation analysis) ซึ่งผสมผสานข้อมูลจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และเอกสารท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการผ่านกระบวนการจำแนกประเด็น (thematic coding) การจัดกลุ่มข้อมูล และการตีความเชิงพรรณนา (interpretive narrative analysis) เพื่อให้เห็นภาพรวมของอัตลักษณ์ และกลไกการอยู่ร่วมกันของชุมชนในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำงานวิจัยเรื่องการศึกษาพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. อัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด พบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลแหลมงอบ จังหวัดตราด เกิดจากอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ คือ หลักคำสอนทางศาสนา ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียนวัดน้ำเชี่ยว แล้วก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางกายภาพที่แสดงออกมา คือ พิธีกรรมทางศาสนา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย และการดำเนินชีวิต และประเพณีแข่งพายเรือลำไม้ไผ่

2. กระบวนการผสมกลมกลืนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด พบว่า

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเขียวมีหลากหลายปัจจัย ดังนี้

2.1.1 ปัจจัยด้านนิเวศวิทยา ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีคลองน้ำเขียวซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่ไหลใสสะอาด มีป่าโกงกางที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เหมาะแก่การทำการประมง จึงทำให้ชาวแขกจามอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองน้ำเขียว และคลองน้ำเขียวเป็นคลองขนาดใหญ่ไหลออกสู่ทะเล สะดวกแก่การเดินทางของเรือสำเภา จึงเหมาะเป็นจุดขึ้นสินค้าเพื่อเดินทางต่อเข้าตัวเมืองตราด ทำให้มีชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายอยู่ที่บ้านน้ำเขียวและเลือกที่จะตั้งถิ่นฐาน

2.1.2 ปัจจัยด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนรักศคล่องบางพระมีการย้ายเข้ามาทำการค้าขายที่ชุมชนบ้านน้ำเขียว และชาวไทยมุสลิมในบ้านน้ำเขียวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวไทยมุสลิมบางส่วนตัดสินใจย้ายออกมาอาศัยในชุมชนบ้านแหลมทองหลางและชุมชนบ้านยายม่อม

2.1.3 ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยของชาวไทยพุทธในชุมชนบ้านน้ำเขียวที่รักสงบ ไม่ยุ่งเรื่องของคนอื่น นิสัยของชาวไทยมุสลิมมีความรักสันติและอ่อนน้อมถ่อมตน และนิสัยชาวไทยเชื้อสายจีน ชอบช่วยเหลือ มีความอดทน และไม่ชอบโอ้อวด และผู้ใหญ่บ้านและผู้นำทางศาสนา มีคุณธรรม และเผยแพร่หลักคำสอนให้คนในชุมชนบ้านน้ำเขียวอยู่เสมอ จึงทำให้ไม่เกิดความขัดแย้ง ส่งผลให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

2.1.4 ปัจจัยทางอุดมการณ์ คนในชุมชนบ้านน้ำเขียวสนิทสนมกันมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากเรียนมาจากโรงเรียนเดียวกัน จึงทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมส่วนรวม เกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

2.2 กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเขียว มีดังนี้

2.2.1 ขั้นการยอมรับ (Acculturation) ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่เนื่องจากลักษณะนิสัยของชาวไทยมุสลิมมีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน ส่วนคนไทยพุทธมีนิสัยรักสงบไม่ยุ่งเรื่องของคนอื่น รวมทั้งคนไทยเชื้อสายจีนมีนิสัยชอบช่วยเหลือมีน้ำใจต่อคนอื่น จึงทำให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรมของกันและกันได้โดยไม่รู้สึกอึดอัด และส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านน้ำเขียว คือ การจัดการเรียนการสอนแบบไม่แบ่งแยกศาสนาของโรงเรียนวัดน้ำเขียว ที่ถือว่าเป็นศูนย์กลางรวมเด็กในชุมชนบ้านน้ำเขียว ทั้งลูกชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน

2.2.2 ขั้นการแข่งขัน (Competition) เมื่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนบ้านน้ำเขียวผ่านขั้นการยอมรับทางวัฒนธรรมมาแล้วจึงเข้าสู่ขั้นการแข่งขันของวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่ (ชาวแขกและชาวจีน) เพื่อให้วัฒนธรรมหลัก(ชาวไทย) เกิดความเข้าใจและความเคารพในความ

แตกต่างทางวัฒนธรรม เนื่องจากชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบ้านน้ำเขียวมีการนำหลักคำสอนของแต่ละศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงทำให้แต่ละวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และเกิดเป็นความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างทางศาสนา

2.2.3 ขั้นการปรับตัว (Adaptation) ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีการชี้แจงและทำความเข้าใจร่วมกันอยู่เสมอผ่านผู้นำทางศาสนา โดยผู้นำทางศาสนาจะเผยแพร่หลักคำสอนอยู่เป็นประจำ และมีการแต่งงานข้ามศาสนาจึงทำให้เกิดความผูกพันทางเครือญาติอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้งกันทางศาสนา ส่วนข้อขัดแย้งอื่น ๆ ที่ไม่สามารถตกลงกันได้จะมีคนกลาง (ผู้นำชุมชน/ผู้นำทางศาสนา) เข้ามาพูดคุยไกลเกลี่ย อย่างยุติธรรม มีความเป็นกลางไม่ฟังความข้างเดียว

2.2.4 ขั้นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation)/การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) โดยชาวไทยเชื้อสายจีนจะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมเพราะมีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ส่วนชาวไทยมุสลิมจะเป็นแบบการบูรณาการทางวัฒนธรรม เนื่องจากชาวไทยมุสลิมยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตนไว้

1) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation) ชุมชนบ้านน้ำเขียวเนื่องจากมีการอยู่ร่วมกันมาเป็นระยะเวลานานกว่า 200 ปี และมีการแต่งงานข้ามศาสนาของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม จึงทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมขึ้น เช่น การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบ้านน้ำเขียวที่จะไม่ใส่ซาลั่นเกิดจากรับเอาวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมมาใช้ และการที่ชาวไทยมุสลิมรับเอาวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธไปประยุกต์ใช้ โดยนำกระโปรงไปตั้งไว้หน้าบ้านเพื่อเรียกละไ้เงิน การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวจน การรับเอาวัฒนธรรมที่แตกต่างไปประยุกต์ใช้นั้นถูกผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมเป็นเนื้อเดียวกันจนไม่สามารถแยกออกได้

2) การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว มีการแต่งตั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นคณะกรรมการของวิสาหกิจฯ ทำให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความสามัคคี และร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อส่วนรวม และงานประเพณีเรือพายไม้ไฟซึ่งเป็นประเพณีที่มีที่เดียวในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านน้ำเขียวซึ่งเป็นชุมชน 2 ศาสนา 3 วัฒนธรรม มีการอยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนมาอย่างยาวนาน แต่ยังคงมีการคงอัตลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมไว้

3. ผลกระทบทางความมั่นคง

3.1 ความมั่นคงทางการเมือง (Political Security) ผู้นำท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำทางศาสนา) ของชุมชนบ้านน้ำเขียวมีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ทำให้อำนาจการปกครองไม่เอนเอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และผู้นำชุมชนมีความเป็นธรรมไม่แบ่งแยกศาสนา มีความเป็น

กลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาในหมู่บ้าน และคนในชุมชนมีความเคารพและเชื่อฟังผู้นำทางศาสนาของตน ทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง

3.2 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) โดยการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธจะทำสวน ชาวไทยมุสลิมจะทำประมงพื้นบ้าน และชาวไทยเชื้อสายจีนจะทำการค้าขาย ซึ่งประกอบอาชีพทำมาหากินที่ไม่ทับซ้อนกัน ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้งในเรื่องทรัพยากร โดยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนจะนำสินค้ามาขายที่ตลาด “ระบบตลาด” (Market System) เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ และชุมชนบ้านน้ำเขียวได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

3.3 ความมั่นคงทางสังคม (Societal Security) คนในชุมชนบ้านน้ำเขียวสนิทสนมกันมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากเรียนมาจากโรงเรียนเดียวกัน มีการแต่งงานข้ามศาสนา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ร่วมกับชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบ้านน้ำเขียวดำเนินชีวิตอยู่บนหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งแต่ละศาสนาสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว สอนให้อยู่ร่วมกันแบบพี่น้องและสันติสุข ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนและเกิดความมั่นคงทางสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ของของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด
 อัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณของชุมชนบ้านน้ำเขียว คือ หลักคำสอนทางศาสนา ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการเรียนร่วมกันในโรงเรียนวัดน้ำเขียว ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางกายภาพที่แสดงออกมา คือ พิธีกรรมทางศาสนา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย และการดำเนินชีวิต และประเพณีแข่งพายเรือลำไม้ไผ่ สอดคล้องกับแนวคิดของ ยศ สันตสมบัติ (2548) ซึ่งได้นิยามความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า หมายถึง กลุ่มคนที่พูดภาษาเดียวกันเป็นหน่วยทางสังคมการเมืองและระบบเครือญาติเดียวกัน ผ่านประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ชุดเดียวกัน และมีแบบแผนทางวัฒนธรรมที่คล้ายกัน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า คนในชุมชนบ้านน้ำเขียวมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติจากการแต่งงานข้ามศาสนาและมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมายาวนานกว่า 200 ปี จึงทำให้อัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ เกิดการแสดงออกเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านน้ำเขียวทางกายภาพ ได้แก่ พิธีกรรม การดำเนินชีวิต และประเพณี

2. กระบวนการผสมกลมกลืนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1.1 ชุมชนบ้านน้ำเขียวมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีคลองน้ำเขียวซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่ไหลออกสู่ทะเลสาบแฉกการเดินทาง และคนในชุมชนบ้านน้ำเขียวสนิทสนม

กันมาตั้งแต่เด็ก มีความสามัคคี จึงเกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ บรรพต วีระสัย (2539) อธิบายได้ว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Environment) ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพดินฟ้าอากาศสถานที่ตั้งของสังคม สิ่งเหล่านี้จะสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยทางอุดมการณ์ คือ คนในสังคมต้องการให้สังคมของตน เป็นสังคมเช่นไร ก่อให้เกิดการเตรียมปัจจัยพื้นฐาน เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปตามเป้าหมายตามอุดมการณ์ของสังคมนั้น ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนบ้านน้ำเขียวถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีน และคนในชุมชนบ้านน้ำเขียวต้องการให้ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนท่องเที่ยว จึงจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

2.1.2 ชุมชนบ้านน้ำเขียวเป็นจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนรักศคลองบางพระมีการย้ายเข้ามาทำการค้าขายที่ชุมชนบ้านน้ำเขียว และลักษณะนิสัยของชาวไทยพุทธในชุมชนบ้านน้ำเขียวที่รักสงบ ไม่ยุ่งเรื่องของคนอื่น นิสัยของชาวไทยมุสลิมมีความรักสันติและอ่อนน้อมถ่อมตน และนิสัยชาวไทยเชื้อสายจีน ชอบช่วยเหลือ และไม่ชอบโอ้อวด จึงทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2530) กล่าวว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่เรื่องของครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกแต่ละคนในชุมชนก็มีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนบ้านน้ำเขียวได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากตัวเมืองตราด จากการสร้างถนนสายตราด-แหลมงอบ และยังแพร่กระจายวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมจากชุมชนบ้านน้ำเขียวไปสู่ชุมชนบ้านแหลมทองกลางกับชุมชนบ้านยายม่อม รวมทั้งชาวไทยพุทธในชุมชนบ้านน้ำเขียว มีนิสัยรักสงบ ร่วมกับนิสัยของชาวไทยมุสลิมที่รักสันติ และนิสัยชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือ จึงทำให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2.2 กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

2.2.1 ปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้การอยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบ้านน้ำเขียว คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความสนิทสนมผูกพันกันมาตั้งแต่สมัยก่อน และการแต่งงานข้ามศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุไรยาวานี (2557) ศึกษาวิจัยเรื่องการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า ทูตทางสังคมที่เป็นระบบคุณค่า ได้แก่ (1) จิตสำนึกสาธารณะและ (2) การพึ่งพาอาศัยกันโดยมีประวัติศาสตร์การอยู่ร่วมกัน สำหรับทุนทางสังคมที่เป็นรูปธรรมได้แก่ (1) ทุนทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ (2) การสับเปลี่ยนตำแหน่งกำนันระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิม (3) ทุนบุคคลได้แก่ ผู้นำชุมชนซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสร้างความร่วมมือแก่คนในชุมชน (4) ทุนเครือญาติ และ (5) ทุนทางวัฒนธรรม ในความคิดเห็น

ของผู้วิจัยเห็นว่า การที่บ้านน้ำเชี่ยวมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทำให้คนชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ขาดแคลนหรือต้องเกิดความขัดแย้ง ความสนิทสนมกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษทำให้รุ่นลูกรุ่นหลานสนิทสนมกันด้วย และการแต่งงานข้ามศาสนาทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบเครือญาติ คนในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง

2.2.2 แนวทางในการอยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน คือ ความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเข้าใจและเคารพในความแตกต่าง การให้เกียรติซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาหุทยา นรชนฺโท (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม คือ 1) เน้นความรักความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยการให้ 3) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน 4) การมีกิจกรรมร่วมกัน 5) การเจรจาพูดคุยกัน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อคนในชุมชนมีความเข้าใจในความแตกต่างและให้เกียรติซึ่งกันและกัน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันนั้นเป็นไปอย่างปกติสุขไม่มีข้อขัดแย้ง

2.2.3 ผู้นำทางศาสนาทั้งโต๊ะอิหม่ามและเจ้าอาวาสวัดน้ำเชี่ยวมีความสนิทสนมกัน มีการพูดคุยกันอยู่ตลอด และเผยแพร่หลักคำสอนของแต่ละศาสนา ให้แก่คนในชุมชนเป็นประจำในวันสำคัญทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุติภักดิ์ แหมทอง (2563) ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา พบว่า รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการเรียกว่า PALC ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์พื้นฐานของชุมชน 2) ผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน 3) กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และ 4) ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวมีผู้นำทางศาสนาที่มีคุณธรรมและเผยแพร่หลักคำสอนให้คนในชุมชนเกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำให้ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวเกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม

2.3 ผลกระทบทางความมั่นคง

2.3.1 ผู้นำท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำทางศาสนา) ที่มีความเป็นธรรมไม่แบ่งแยกศาสนา มีความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาในหมู่บ้าน และคนในชุมชนมีความเคารพและเชื่อฟังผู้นำทางศาสนาของตน ทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของ Barry Buzan (1983) กล่าวว่าความมั่นคงทางการเมือง (Political Security) ได้ให้ความสนใจต่อเสถียรภาพของรัฐ ระบบการปกครอง และอุดมการณ์ที่สร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจของผู้ปกครอง (Legitimacy Ideologies) ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ผู้นำทางศาสนาและผู้ใหญ่บ้านมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเมืองของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว

2.3.2 ชาวไทยพุทธจะทำสวน ชาวไทยมุสลิมจะทำประมงพื้นบ้าน และชาวไทยเชื้อสายจีนจะทำการค้าขาย ซึ่งประกอบอาชีพทำมาหากินที่ไม่ทับซ้อนกัน ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้งในเรื่องทรัพยากร และจะนำสินค้ามาขายที่ตลาด สอดคล้องกับแนวคิดของ Barry Buzan (1983) กล่าวว่า

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) พิจารณาเกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากร การเงินและระบบตลาด ที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อระบบการจัดสวัสดิการและอำนาจของรัฐ ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า การนำสินค้ามาขายที่ตลาดของคนในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว “ระบบตลาด” (Market System) ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว

2.3.3 คนในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวสนิทสนมกันมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากเรียนมาจากโรงเรียนเดียวกัน มีการแต่งงานข้ามศาสนา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ร่วมกับชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวดำเนินชีวิตอยู่บนหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งแต่ละศาสนาสอนให้ทำความดีละเว้นความชั่ว สอนให้อยู่ร่วมกันแบบพี่น้องและสันติสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ Barry Buzan (1983) กล่าวว่า ความมั่นคงทางสังคม (Societal Security) ได้ให้ความสนใจต่อความสามารถในการดำรงอยู่ และพัฒนาการของภาษา วัฒนธรรม ศาสนา/ความเชื่อ อัตลักษณ์ และชนบประเพณี ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า จากการที่คนในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวเรียนโรงเรียนเดียวกันมาตั้งแต่เด็ก มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนและเกิดความมั่นคงทางสังคม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเรื่องการศึกษาพัฒนาชุมชนกับความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ทำให้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม และผลกระทบทางความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเขียว พบว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านน้ำเขียวเกิดจากปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านนิเวศวิทยา ปัจจัยด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ และปัจจัยทางอุดมการณ์ ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นตอนการยอมรับ 2. ขั้นตอนการแข่งขัน 3. ขั้นตอนการปรับตัว 4. ขั้นตอนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ส่งผลกระทบท่อความมั่นคงทั้ง 3 ด้านคือ 1) ความมั่นคงทางการเมือง ผ่านกลไกผู้นำท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำศาสนา) ที่มีความเป็นธรรมไม่แบ่งแยกศาสนา มีความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาในหมู่บ้าน และคนในชุมชนมีความเคารพและเชื่อฟังผู้นำทางศาสนาของตน 2) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ผ่านระบบตลาด (Market System) โดยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนจะนำสินค้ามาขายที่ตลาด รวมทั้งสินค้าและบริการไม่มีการทับซ้อนกัน ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้งในเรื่องทรัพยากร 3) ความมั่นคงทางสังคม ผ่าน 3 องค์ประกอบหลักคือ ครอบครัว ศาสนา และโรงเรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาพหุวัฒนธรรมกับความมั่นคงของชุมชนบ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมทอง จังหวัดตราด พบว่า ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน โดยมีอัตลักษณ์ทางศาสนา เครือญาติ และการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ร่วมกัน การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติผ่านกระบวนการยอมรับ แข่งขัน ปรับตัว และบูรณาการ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ เคารพในความแตกต่าง และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเฉพาะการมีโรงเรียนกลางชุมชนที่ไม่แบ่งแยกศาสนา และการแต่งงานข้ามศาสนาได้ช่วยสร้างสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ และด้านผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนพบว่า ชุมชนมีความมั่นคงทางการเมืองจากผู้นำชุมชนที่มีความเป็นกลางและได้รับความเคารพจากทุกกลุ่มศาสนา ขณะเดียวกัน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเกิดจากการแบ่งบทบาทการประกอบอาชีพอย่างลงตัวระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยไม่มีการแข่งขันหรือขัดแย้ง ทำให้เกิดความพอเพียงในครัวเรือน ทั้งยังมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนที่เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดในครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำเขียวได้นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแต่ละศาสนาจะสอนให้คนทำความดีละเว้นความชั่ว และสอนให้รักกันอย่างพี่น้อง ทำให้ชุมชนบ้านน้ำเขียวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังนั้นเสนอให้กระทรวงวัฒนธรรม กำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทยโดยใช้ศาสนาเป็นตัวเชื่อม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีแข่งเรือพายไม้ไผ่และประเพณี 2 ศาสนา 3 วัฒนธรรม ถือว่าเป็นการสร้างสามัคคีและความปรองดองภายในชุมชน ดังนั้นเสนอให้ หน่วยงานส่วนภูมิภาคในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปร่วมบูรณาการกับชุมชนบ้านน้ำเขียวสนับสนุนให้ประเพณีเหล่านี้ยังคงอยู่ เพื่อเป็นการคงอัตลักษณ์สามารถนำไปต่อยอดสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน

2.2 ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกันของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน และส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านน้ำเขียวทำให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน ดังนั้นเสนอให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการทำงานของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว ด้านความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดในครั้งต่อไป

3.1 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่เอื้อต่อความสงบสุข หรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรมในบริบทต่างกัน

3.2 เพื่อตรวจสอบว่าสื่อสมัยใหม่ส่งเสริม หรือบั่นทอนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างไร

3.3 เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกันโดยไม่ละเลยความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- บรรพต วีระชัย. (2539). สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระมหาสุติภักดิ์ แหมทอง, อัครเดช พรหมกัลป์, พีระศิลป์ บุญทอง, ชนันภรณ์ อารีกุล และ บุญณดา สุปิยพันธ์. (2563). รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุทตนา นรเชษฐ. (2559). วิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สุวิทย์ อธิศาสตร์, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และ ดุษฎี กาฬอ่อนศรี. (2530). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ในชุมชนบ้านเยอ บ้านไทยดำ และบ้านไทยลาว: การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี. (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุไรยา วานี. (2557). การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษาดำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อธิปัตย์ คลี่สุนทร. (2552). การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2551). พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Buzan, B. (1983). People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations. Brighton: Wheatsheaf.
- Lincoln, Y. S., and Guba, E. G. (1985). Naturalistic Inquiry. Beverly Hills: Sage

การพัฒนาารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Development of Resources Management Model for Displaced People as a Result of the Theun Hinboun Hydropower Expansion Project, Lao People's Democratic Republic

แก้วอุ่นเรือน จันทวงศา¹ และ รัศสสรณ์ คงจนจารูอนันต์²
 Keo Ounheuan Chanthavongsa¹ and Raphassorn Kongtanajaruanun²

Received: 21 October 2024; Revised: 27 March 2025; Accepted: 30 March 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของผู้พลัดถิ่นจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยายในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเน้นศึกษาการจัดการและการเข้าถึงทรัพยากรของผู้พลัดถิ่น และแนวทางการพัฒนาารูปแบบการจัดการทรัพยากร เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรตัวอย่างประกอบด้วยผู้ได้รับผลกระทบ 52 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าการถดถอยพหุคูณ และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน สำหรับวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสนทนากลุ่มร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและนักวิชาการ รวม 14 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสบการณ์และการเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่นจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูนใน สปป.ลาว พบว่าคนพลัดถิ่นต้องเผชิญกับความสูญเสียที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้พวกเขามีความรู้สึกโดดเดี่ยวและขาดการเชื่อมโยงกับชุมชนเดิม นอกจากนี้ การปรับตัวในพื้นที่ใหม่ยังสร้างความตึงเครียดกับชุมชนท้องถิ่น มีปัญหาสุขภาพจิต และการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างจำกัด กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้หญิงและผู้สูงอายุได้รับผลกระทบมากที่สุด 2) การเข้าถึงทรัพยากรโดยรวมยังอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าจะมีการพัฒนาทักษะอาชีพและการเข้าถึงบริการสาธารณะในระดับที่น่าพอใจ แต่ยังคงมีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการแก้ไขและ 3) แนวทางการพัฒนาารูปแบบการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากร

¹ ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการและพัฒนาทรัพยากร มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Doctor of Philosophy in Resources Management and Development, Maejo University

² คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Faculty of Economics, Maejo University
 Corresponding Author, Email: phassy77@gmail.com

มนุษย์ การจัดสรรที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาระบบสนับสนุนทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและบริการสาธารณะ การฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการติดตามและประเมินผล

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากร; คนพลัดถิ่น; โครงการเขื่อนไฟฟ้า

Abstract

This research aims to analyze the lived experiences of displaced persons from the Theun-Hinboun Expansion Hydropower Project in the Lao People's Democratic Republic, with a focus on resource management, access to resources, and the development of sustainable resource management models. A mixed-methods approach was employed. The quantitative component involved a sample of 52 affected individuals, using questionnaires for data collection. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, multiple regression, and Pearson's correlation coefficient. For the qualitative component, focus group discussions were conducted with 14 participants, including government officials and academics. Data were analyzed using descriptive narrative methods.

The findings are as follows: 1) Displaced persons experienced loss of land and natural resources, leading to economic insecurity, social and cultural disruptions, feelings of isolation, and a disconnection from their original communities. Adaptation to the new environment created tensions with local communities, mental health issues, and limited access to public services. Vulnerable groups such as women and the elderly were the most severely affected. 2) Overall access to resources was found to be at a moderate level. While there were some satisfactory developments in vocational skills and access to public services, significant challenges remain. 3) The study proposes a sustainable resource management model that includes the development of human resources, allocation of land and natural resources, community participation, establishment of economic support systems, improvement of quality of life and public services, environmental rehabilitation and conservation, and ongoing monitoring and evaluation.

Keywords: Resource Management; Displaced Persons; Hydropower Project

บทนำ

โครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยลาวมุ่งใช้ศักยภาพของทรัพยากรน้ำและภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าให้เพียงพอต่อการใช้งานภายในประเทศและส่งออกให้กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนาม และกัมพูชา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ 5 ปี ฉบับที่ 3 เป็นต้นมา (Saypuvong, K., 2019) โครงการเหล่านี้ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประเทศในฐานะผู้ส่งออกพลังงานรายใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และทำให้ลาวได้รับการขนานนามว่าเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการผลิตและส่งออกพลังงานมากกว่า 6,423 เมกะวัตต์ในปี 2564 (แก้วดอกไม้ ไชสวัสดิ์, 2558) แม้การพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะปัญหาการโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่จะก่อสร้างเขื่อน ตัวอย่างสำคัญคือโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนหลายแห่ง โดยมีประชาชนรวม 624 ครัวเรือนจาก 4 หมู่บ้านที่ต้องพลัดถิ่นและย้ายออกจากพื้นที่ที่เคยเป็นถิ่นฐานเดิม (Saypuvong, K., 2019) แม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการรองรับผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยการจัดสรรพื้นที่ใหม่ให้แก่ประชาชน แต่ปัญหาที่ตามมาคือการขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐาน เช่น ที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ และบริการสาธารณะที่จำเป็น นอกจากนี้ ชุมชนพลัดถิ่นยังเผชิญกับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดรายได้ที่มั่นคง ปัญหาคุณภาพชีวิต และความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากร (Geheb, K., West, N. and Matthews, N., 2014)

การโยกย้ายถิ่นฐานอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าไม่เพียงแต่สร้างความเปลี่ยนแปลงในแง่ภูมิสังคมของชุมชน แต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและโครงสร้างเศรษฐกิจของคนในชุมชนเหล่านี้อย่างลึกซึ้ง โดยเดิมทีประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น การทำเกษตรกรรม การประมง และการเก็บหาของป่า แต่เมื่อย้ายเข้าสู่พื้นที่ใหม่ หลายครัวเรือนกลับต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงที่ดินทำกินที่เพียงพอและแหล่งน้ำที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ อีกทั้งยังต้องเผชิญกับความยากลำบากในการปรับตัวเข้าสู่สภาพแวดล้อมใหม่ซึ่งมีทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่แตกต่างจากถิ่นฐานเดิมอย่างมาก (West, N., 2013) ด้วยเหตุนี้ ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรในชุมชนพลัดถิ่นจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ และบริการสาธารณะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในระยะยาว นอกจากนี้ การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรและกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา ยังถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนพลัดถิ่น

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรของกลุ่มคนพลัดถิ่นจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย เพื่อตรวจสอบว่าทรัพยากรที่ได้รับการจัดสรรจาก

รัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนได้เพียงพอหรือไม่ อีกทั้งยังมุ่งนำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน และเสริมสร้างความยั่งยืนในระยะยาว โดยผลการวิจัยคาดว่าจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชนพลัดถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาผลกระทบจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยายในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกลุ่มประชากรหลักคือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพื้นที่แขวงบอลิคำไซ จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หนองซง สบพวน โพนทอง และแก้วแสนคำ ซึ่งมีประชาชนที่ได้รับผลกระทบทั้งหมด 52 ครัวเรือน เลือกศึกษาจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนที่มีความสามารถในการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ ยังมีการสนทนากลุ่มระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและตัวแทนประชาชนที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 14 คน โดยกลุ่มนี้ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น รองเจ้าเมืองคำเกิด หัวหน้าห้องการเมือง และนักวิชาการด้านต่าง ๆ จากบริษัทเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ เช่น อายุ อาชีพ รายได้ ส่วนที่ 2 การเข้าถึงสิทธิและทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่วนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินชีวิตหลังย้ายถิ่น เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนที่ 4 ความต้องการของกลุ่มคนพลัดถิ่นในด้าน

ต่าง ๆ เช่น สังคมและสุขอนามัย 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบและการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนพลัดถิ่น โดยเน้นการเปรียบเทียบระหว่างช่วงก่อนและหลังการย้ายถิ่น การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือความถูกต้อง (Validity) ผู้วิจัยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านในการประเมินแบบสอบถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่า 0.831 แสดงถึงความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มประชากรที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องมือสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิจัยเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลการเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่น สถิติเชิงอนุมาน สำหรับทดสอบการเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่น คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และสำหรับวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างคนพลัดถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการในการดำเนินชีวิต แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ จึงได้เรียงตามลำดับผลการศึกษาดังนี้

ส่วนที่ 1 มุ่งสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เพศ: ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (57.69%) มากกว่าชาย (42.31%), อายุ: กลุ่มอายุที่มีจำนวนมากที่สุดคือ 41-50 ปี (46.15%), ระดับการศึกษา: ผู้ตอบส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (48.08%), อาชีพ: ส่วนใหญ่ทำอาชีพรับจ้างทั่วไป (48.08%), ระดับรายได้: จำนวนมากมีรายได้ไม่เกิน 3,000 บาทต่อเดือน (65.38%), สถานภาพ: ผู้มีสถานภาพสมรสมีมากที่สุด (78.85%), จำนวนสมาชิกในครัวเรือน: ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน (55.77%), ลักษณะที่อยู่อาศัย: ส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง (61.54%), การใช้สิทธิรักษาพยาบาล: ผู้ตอบส่วนใหญ่ใช้สวัสดิการของรัฐ (90.38%)

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสรุปและแบ่งประเด็นสำคัญในการอธิบาย ดังนี้

ประเด็น	คำอธิบาย
1. การสูญเสียที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ	คนพลัดถิ่นหลายคนต้องสูญเสียที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติที่เคยพึ่งพา เช่น แหล่งน้ำสำหรับทำประมง ป่าไม้สำหรับเก็บของป่า และที่ดินทำกิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของพวกเขา การสูญเสียเหล่านี้ทำให้ชุมชนต้องเผชิญกับความยากลำบากในการสร้างรายได้และการดำรงชีวิตในพื้นที่ใหม่
2. ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ	คนพลัดถิ่นหลายคนพบกับความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจหลังการย้ายถิ่น เนื่องจากการขาดแคลนแหล่งงานในพื้นที่ใหม่ บางคนอาจได้รับการฝึกอบรมทักษะใหม่เพื่อประกอบอาชีพทางเลือก แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าอาชีพเหล่านี้ไม่เพียงพอที่จะทดแทนรายได้จากการทำเกษตรกรรมหรือการประมงที่สูญเสียไป
3. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	การพลัดถิ่นนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ คนพลัดถิ่นบางส่วนรายงานถึงการสูญเสียความรู้สึกของชุมชนและการถูกตัดขาดจากวัฒนธรรมดั้งเดิม บางชุมชนไม่สามารถสืบสานประเพณีหรือพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติในพื้นที่เดิมได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน
4. ความตึงเครียดในความสัมพันธ์กับชุมชนใหม่	บางชุมชนที่ถูกย้ายถิ่นได้รายงานถึงความตึงเครียดในความสัมพันธ์กับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ก่อนหน้านี้ การแบ่งปันทรัพยากร เช่น น้ำ หรือที่ดิน อาจเป็นแหล่งของความขัดแย้ง นอกจากนี้ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตก็เป็นปัจจัยที่เพิ่มความยากลำบากในการปรับตัว
5. ผลกระทบต่อสุขภาพจิต	การถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐานและการปรับตัวเข้าสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ทำให้หลายคนประสบปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า การสูญเสียบ้านเกิดและความไม่แน่นอนในอนาคตทำให้คนพลัดถิ่นมีความรู้สึกสูญเสียและสิ้นหวัง
6. การเข้าถึงบริการสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐาน	คนพลัดถิ่นบางกลุ่มประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล และระบบคมนาคม การย้ายถิ่นไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ซึ่งขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นทำให้การใช้ชีวิตยากลำบากมากขึ้น
7. โอกาสในการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียม	แม้ว่าบางคนอาจได้รับประโยชน์จากโอกาสในการพัฒนาใหม่ เช่น การสร้างงานหรือโครงการสังคมสงเคราะห์ แต่การแจกจ่ายทรัพยากรเหล่านี้ไม่ได้เท่าเทียมกัน คนพลัดถิ่นบางกลุ่มที่มีความรู้หรือการเข้าถึงเครือข่ายมากกว่าอาจได้รับประโยชน์มากกว่า ขณะที่กลุ่มที่เปราะบางทางสังคม เช่น ผู้หญิงและผู้สูงอายุ อาจไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

ประเด็น	คำอธิบาย
8. การฟื้นฟูและสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	บางกลุ่มได้พยายามปรับตัวและฟื้นฟูสภาพชีวิตใหม่ผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน เพื่อช่วยเหลือกันในการสร้างแหล่งรายได้ใหม่หรือสนับสนุนกันในการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงการสนับสนุนเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดในบางพื้นที่
9.การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ	คนพลัดถิ่นจำนวนมากมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและนโยบายที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขา การขาดการมีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจและความไม่เป็นธรรม

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเชื่อมไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยาย
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ส่วนที่ 3 ศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเชื่อมไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสามารถสรุปภาพรวมตามค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามตาราง ดังนี้

การเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเชื่อมไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยาย (สปป.ลาว)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การเข้าถึงที่ดินและทรัพยากรทางการเกษตร	3.45	0.932	ปานกลาง
2. การเข้าถึงแหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ	2.96	0.956	ปานกลาง
3. การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการ	3.89	0.911	มาก
4. การพัฒนาทักษะอาชีพและแหล่งทุนสนับสนุน	3.91	0.878	มาก
5. การเข้าถึงสิทธิและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ	3.29	0.963	ปานกลาง
ภาพรวม	3.23	0.912	ปานกลาง

ตารางที่ 2 การเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเชื่อมไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยาย
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากผลการวิเคราะห์การเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเชื่อม โดยอธิบายแต่ละด้านได้ดังนี้ 1) การเข้าถึงที่ดินและทรัพยากรทางการเกษตร ซึ่งให้เห็นว่าแม้ยังพอมีที่ดินทำกิน แต่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเกษตรมีข้อจำกัดจากการย้ายถิ่น 2) การเข้าถึงแหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งชุมชนประสบปัญหาแหล่งน้ำลดน้อยลงและขาดทรัพยากรธรรมชาติที่เคยพึ่งพา 3) การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการ คนพลัดถิ่นสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษาและสาธารณสุขได้ดี 4) การพัฒนาทักษะอาชีพและแหล่งทุนสนับสนุน มีการสนับสนุนด้านการพัฒนาทักษะอาชีพและการเข้าถึงแหล่งทุนที่ช่วยสร้างรายได้

5) การเข้าถึงสิทธิและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ คนพลัดถิ่นยังมีข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

ส่วนที่ 4 จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของคนพลัดถิ่นและปัญหา อุปสรรค การเข้าถึงทรัพยากร รวมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่น อันเนื่องมาจากโครงการเชื่อมไฟฟ้าเพินหินบูนภาคขยาย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยรูปแบบการจัดการทรัพยากรมีรายละเอียดประกอบดังนี้

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) ประกอบด้วย

1.1 ฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอาชีพ: การให้การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะใหม่สำหรับคนพลัดถิ่นที่สูญเสียแหล่งทำกิน เช่น การอบรมทักษะอาชีพนอกภาคการเกษตรหรือการส่งเสริมธุรกิจชุมชน เพื่อให้พวกเขาสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองได้ในบริบทใหม่ 1.2 ส่งเสริมการศึกษา: การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนของคนพลัดถิ่นสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเพิ่มโอกาสในการศึกษาในระดับสูงขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว

2) การจัดสรรที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ (Land and natural resource allocation) ประกอบด้วย 2.1 จัดสรรที่ดินอย่างเท่าเทียม: รัฐบาลควรมีการจัดสรรที่ดินใหม่ให้กับคนพลัดถิ่นอย่างเท่าเทียมและโปร่งใส พร้อมทั้งสร้างระบบการจัดการที่ดินที่ยั่งยืน เช่น การใช้ที่ดินแบบผสมผสานระหว่างการเกษตรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2.2 การฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ: เนื่องจากคนพลัดถิ่นประสบปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำ การพัฒนาระบบการจัดการน้ำควรได้รับความสำคัญ โดยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการเข้าถึงแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน เช่น ระบบชลประทาน การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร และการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ (Community participation in the decision-making process) ประกอบด้วย 3.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนพลัดถิ่น: การสร้างกระบวนการที่คนพลัดถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขา โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรและการวางแผนฟื้นฟู 3.2 การมีส่วนร่วมกับองค์กรชุมชนและองค์กรท้องถิ่น: ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนคนพลัดถิ่นกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อประสานงานในการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรในชุมชน

4) การพัฒนาระบบสนับสนุนทางเศรษฐกิจ (Development of economic support systems) ประกอบด้วย 4.1 การสนับสนุนด้านการเงิน: สร้างระบบสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือกองทุนสนับสนุนเพื่อช่วยให้คนพลัดถิ่นสามารถลงทุนในการพัฒนาทักษะอาชีพ หรือเริ่มธุรกิจขนาดเล็กในพื้นที่ใหม่ โดยควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน 4.2 การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน: สร้างโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับทรัพยากรในพื้นที่ เช่น การส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและบริการสาธารณะ (Development of quality of life and public services) ประกอบด้วย 5.1 การพัฒนาบริการสาธารณะพื้นฐาน: ปรับปรุงบริการด้านสุขภาพ การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนและระบบสาธารณูปโภค เพื่อให้คนพลัดถิ่นสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในพื้นที่ใหม่ 5.2 การสนับสนุนทางสุขภาพจิตและสังคม: จัดให้มีบริการด้านสุขภาพจิตและการสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยเหลือคนพลัดถิ่นที่ประสบกับความเครียดและความยากลำบากในการปรับตัว

6) การฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Restoration and conservation of the environment) ประกอบด้วย การสร้างระบบจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน: เน้นการฟื้นฟูและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายจากโครงการพัฒนา เช่น การปลูกป่า การฟื้นฟูแหล่งน้ำ และการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการก่อสร้างเขื่อน

7) การติดตามและประเมินผล (Monitoring and evaluation) ประกอบด้วย 7.1 การติดตามการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง: มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตามและประเมินผล การพัฒนาทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่ามาตรการต่าง ๆ ที่นำมาใช้สามารถช่วยให้พวกเขาปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ 7.2 การวางแผนระยะยาว: ควรมีการวางแผนฟื้นฟูและพัฒนาในระยะยาวที่เน้นความยั่งยืน เพื่อให้คนพลัดถิ่นสามารถฟื้นฟูชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุญภาคขยายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลตามกรอบงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของคนพลัดถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบุญ สามารถเห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนและเป็นระบบ ต้องการการสนับสนุนและนโยบายที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูและพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้พลัดถิ่นสามารถปรับตัวและฟื้นฟูชีวิตในพื้นที่ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พลัดถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาในหลายแง่มุม อาทิเช่น การฟื้นฟูชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน การสนับสนุนและนโยบายที่เน้นการฟื้นฟูและพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการกับความซับซ้อนของผลกระทบต่อคนพลัดถิ่น และการศึกษาของ Chaithaweep, C., et al. (2025) ชี้ว่าการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบระยะยาว อาจนำไปสู่ปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมในสังคม การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนพลัดถิ่นควรเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาเชิงระบบ โดยเฉพาะในโครงการฟื้นฟูชีวิตที่ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Priemus, H. and Flyvbjerg, B. (2007) ที่กล่าวว่าโครงการสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ ควรมีแผนการฟื้นฟูชีวิตพลัดถิ่นที่ครอบคลุมและยั่งยืน

นอกจากนั้นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชนเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร และงานวิจัยของ Richter, B. D., et al. (2010) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาโครงการที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก เช่น โครงการเขื่อน จำเป็นต้องมีการประสานงานระหว่างหลายภาคส่วนเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาโดย Chen, J., et al. (2013) ยังชี้ให้เห็นว่า การฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน และสำหรับการปรับตัวในบริบทใหม่ คนพลัดถิ่นที่สูญเสียทรัพยากรทางธรรมชาติมักเผชิญกับความท้าทายในการสร้างชีวิตใหม่ การศึกษาของ Ilyas, M., et al. (2025) พบว่าการโยกย้ายที่เกิดจากโครงการพัฒนา เช่น โครงการเขื่อน หรือโครงการสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ นำมาซึ่งความยากลำบากในการปรับตัว และงานของ Ullah, W., et al. (2025) เน้นว่าคนพลัดถิ่นต้องการการสนับสนุนในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการเข้าถึงทรัพยากรสำคัญอย่างที่ดินและแหล่งน้ำ เพื่อการดำรงชีวิต ฉะนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนเปราะบาง เช่น คนพลัดถิ่น โดยเน้นการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น นอกจากนี้การศึกษาโดย Wang, Q., Zhang, F. and Li, R. (2025) ยืนยันว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนควรมุ่งลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อให้ชุมชนพลัดถิ่นสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

2. การศึกษาการเข้าถึงทรัพยากรของคนพลัดถิ่น จากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยายใน สปป.ลาว แสดงให้เห็นถึงคะแนนเฉลี่ยในหลายด้านอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการสาธารณะ และการพัฒนาทักษะอาชีพ สิ่งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จบางประการในการพัฒนาชุมชน แต่ก็ยังมีความท้าทายที่คนพลัดถิ่นต้องเผชิญอย่างมาก โดยเฉพาะการสูญเสียทรัพยากรที่สำคัญ เช่น แหล่งน้ำและที่ดินทำการเกษตร ซึ่งส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม จากการศึกษาเรื่องการปรับตัวของคนพลัดถิ่นจากโครงการพัฒนาในประเทศ พบว่า มักประสบปัญหาในการรักษาความเชื่อมโยงกับทรัพยากรที่เคยมีอยู่ เมื่อมีการโยกย้ายไปยังพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะการขาดแคลนแหล่งน้ำและที่ดินทำการเกษตร (Tsutsui, S. and Tomioka, K. 2024) ซึ่งเป็นปัญหาที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้ในบริบทของคนพลัดถิ่นจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาโดย Amandaria, R., et al. (2025) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความไม่มั่นคงในแหล่งรายได้จากการเกษตรและการประมง ทำให้ชุมชนเหล่านี้ประสบกับความยากลำบากในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ อีกทั้งการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจก็เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เพื่อสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชน ตามที่ Trakarnsar, A., et al. (2025) ได้เน้นย้ำว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรที่พวกเขาใช้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจ สุดท้ายนี้ การศึกษาโดย Cagigas, D., et al. (2021) ได้เสนอว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสามารถช่วยเสริมสร้างการเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้คนพลัดถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. รูปแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูนในสปป.ลาว ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้เน้นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของคนพลัดถิ่น ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดสรรที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเท่าเทียม การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ และการพัฒนาระบบสนับสนุนทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงกับการศึกษาอื่น ๆ ที่เน้นผลกระทบจากการพลัดถิ่นและแนวทางฟื้นฟูชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ เช่น การศึกษาการพลัดถิ่นของผู้หญิงจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ Nam Mang 3 ในสปป.ลาว ที่พบว่าแม้ว่าการพลัดถิ่นจะช่วยปรับปรุงสภาพชีวิตของชุมชน แต่ยังคงมีความท้าทาย เช่น การลดพื้นที่เกษตรกรรมและข้อจำกัดในทางเลือกการดำรงชีวิต โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่ได้รับผลกระทบในกระบวนการพลัดถิ่นและการพัฒนาแผนการดำรงชีวิตเป็นสิ่งสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต (Tripathy, S.N., 2024) และสอดคล้องกับงานของ Ali, M.A., and Kamraju, M. (2024) ยังเน้นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งน้ำและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน และชี้ให้เห็นว่าโครงการที่มีส่วนร่วมของชุมชนสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีกว่าในด้านเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การสนับสนุนด้านการเงินและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้รับการเน้นย้ำในงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจขนาดเล็ก เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและธุรกิจภายในชุมชน ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตและการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ (Ndjama, J. N. and Westhuizen, J.V., 2024) ผลการงานวิจัยเหล่านี้สะท้อนถึงความสำคัญของแนวทางการพัฒนาที่หลากหลายและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้พลัดถิ่นจากโครงการเขื่อนในสปป.ลาว.

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาแบบการจัดการทรัพยากรของคนพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าเทินหินบูนภาคขยายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัย สามารถสรุปได้ดังภาพนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรสำหรับผู้พลัดถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากผลการศึกษาสามารถอธิบายรายละเอียดจากแผนภาพ ดังนี้ 1) การเข้าถึงทรัพยากรพื้นฐาน เช่น สวัสดิการและการศึกษา แม้ว่าจะมีการสนับสนุนจากรัฐ แต่ผู้พลัดถิ่นยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ รวมถึงระบบการเดินทาง และการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญ ส่งผลให้ต้องหาทรัพยากรในพื้นที่ใหม่ที่ไมคุ้นเคย 2) ด้านเศรษฐกิจ ผู้พลัดถิ่นต้องเผชิญกับรายได้ที่ต่ำและขาดแหล่งทุน เนื่องจากขาดทักษะในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม การพึ่งพาอาชีพเดียว เช่น เกษตรกรรม ทำให้ไม่สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอและตอบสนองต่อความต้องการในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการสร้างเขื่อน นอกจากนี้ ความไม่หลากหลายทางเศรษฐกิจยังทำให้ชุมชนมีความเปราะบางมากยิ่งขึ้น 3) ผลกระทบด้านการศึกษาก็มีความสำคัญ เด็กและเยาวชนในพื้นที่ใหม่มักขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านการศึกษาและการเดินทางที่ยากลำบาก ใน

ขณะเดียวกัน สภาพแวดล้อมยังได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ทำให้คุณภาพน้ำและระบบนิเวศเสียหาย ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชุมชนลดลงและ 4) สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จำเป็นต้องพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานในปัจจุบัน โดยการจัดการฝึกอบรมที่เหมาะสม นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการศึกษาให้เท่าเทียม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาทักษะในอนาคต และต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโครงการเขื่อน เพื่อฟื้นฟูคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ของผู้พลัดถิ่นในด้านการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน แม้ว่าผู้พลัดถิ่นจะสามารถเข้าถึงสวัสดิการ การศึกษา และแหล่งน้ำสะอาดได้ แต่ก็ยังมีอุปสรรคที่ทำให้พวกเขาประสบปัญหาในการดำรงชีวิต เช่น การเดินทางที่ไม่สะดวก และข้อจำกัดทางเศรษฐกิจจากการขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งทำให้พวกเขามีรายได้ต่ำและไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ การขาดแคลนทักษะและความรู้ทางอาชีพมีผลกระทบต่อความสามารถในการทำงาน ทำให้ผู้พลัดถิ่นไม่สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ปัญหาด้านการศึกษาและสิ่งแวดล้อมก็ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการที่อาจมีความต้องการเฉพาะด้านมากขึ้น ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาทำให้กลุ่มเหล่านี้ไม่มีโอกาสพัฒนาทักษะและความรู้ที่จะช่วยในการประกอบอาชีพ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมความรู้ด้านการประกอบอาชีพที่ใช้ต้นทุนต่ำเพื่อช่วยเพิ่มรายได้ การจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพื้นที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเหมาะสมต่อสุขภาพของประชาชนทั้งหมดในชุมชน จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาทักษะอาชีพ ควรมีโครงการอบรมและพัฒนาทักษะอาชีพที่มุ่งเน้นให้ผู้พลัดถิ่นมีความรู้ในการทำงานที่ใช้ต้นทุนต่ำ เช่น การฝึกอบรมในงานฝีมือหรืออาชีพบริการที่สามารถสร้างรายได้ทันที

1.2 การเข้าถึงการศึกษา ควรพัฒนานโยบายการศึกษาที่เน้นการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมสำหรับผู้พลัดถิ่น โดยการสร้างโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ใกล้ชุมชนและการสนับสนุนการศึกษาในรูปแบบออนไลน์

1.3 การปรับปรุงสภาพแวดล้อม ควรมีนโยบายในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างระบบการจัดการขยะ การทำความสะอาดแหล่งน้ำ และการสร้างพื้นที่สีเขียวในชุมชน เพื่อให้สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเหมาะสมต่อสุขภาพ

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 การสร้างเครือข่ายชุมชน ผลการวิจัยควรนำไปใช้ในการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้พลัดถิ่นและองค์กรที่สามารถให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพและการศึกษา เช่น สถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน

2.2 การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พลัดถิ่น โดยการจัดสรรทรัพยากรและการสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การจัดกิจกรรมสาธารณะ ควรจัดกิจกรรมสาธารณะเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้พลัดถิ่น โดยเชิญชวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกลุ่มเฉพาะ ควรทำการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกลุ่มเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชนพลัดถิ่น เพื่อเข้าใจความต้องการและปัญหาเฉพาะของพวกเขา

3.2 การสำรวจผลกระทบระยะยาว ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานจากข้อเสนอแนะในอนาคต เพื่อประเมินผลกระทบระยะยาวที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้พลัดถิ่น

3.3 การวิจัยในบริบทที่แตกต่าง ควรมีการทำวิจัยในบริบทของชุมชนพลัดถิ่นที่ต่างกันไป เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาและสนับสนุนผู้พลัดถิ่นในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- แก้วดอกไม้ ไชสวัสดิ์. (2558). การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว:กรณีศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุนของแขวงจำปาสัก.วารสารสหวิทยาการ, 12(1), 131-152.
- Ali, M. A. and Kamraju, M. (2024). The Role of Community Participation in Sustainable Integrated Water Resources Management: Challenges, Opportunities, and Current Perspectives. Integrated Management of Water Resources in India: A Computational Approach: Optimizing for Sustainability and Planning, 325-344.
- Amandaria, R., Darma, R., Zain, M. M., Fudjaja, L., Wahda, M. A., Kamarulzaman, N. H. and Akzar, R. (2025). Sustainable Resilience in Flood-Prone Rice Farming: Adaptive Strategies and Risk-Sharing Around Tempe Lake, Indonesia. Sustainability, 17(6), 2456.
- Cagigas, D., Clifton, J., Diaz-Fuentes, D. and Fernández-Gutiérrez, M. (2021). Blockchain for public services: A systematic literature review. IEEE Access, 9, 13904-13921.
- Chaithaweep, C., Harabuttra, T., Yoncheaun, W. and Ponnaksonkosa, N. (2025). Addressing Inequality in Developing Countries: An Integrated Perspective and Sustainable Development Approach. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 4(6), 205-219.

- Chen, J., Chen, T. H. Y., Vertinsky, I., Yumagulova, L. and Park, C. (2013). Public-private partnerships for the development of disaster resilient communities. *Journal of contingencies and crisis management*, 21(3), 130-143.
- Geheb, K., West, N. and Matthews, N. (2014). The invisible dam: Hydropower and its narration in the Lao people's democratic republic. In *Hydropower Development in the Mekong Region*. Routledge.
- Ilyas, M., Chen, S., Li, Y. and Abid, S. (2025). Development-Induced Displacement and Resettlement Project Delay Impacts on Affected People: A Case Study of Diamer Basha Dam Project in Pakistan. *Sustainability*, 17(6), 2387.
- Ndjama, J. N. and Westhuizen, J. V. (2024). *Community-Based Entrepreneurship: Fostering Local Economic Development and Social Cohesion*. Vanderbijlpark, South Africa: Vaal University of Technology.
- Priemus, H. and Flyvbjerg, B. (2007). Planning and design of large infrastructure projects. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 34(4), 576-577.
- Richter, B. D., Postel, S., Revenga, C., Scudder, T., Lehner, B., Churchill, A. and Chow, M. (2010). Lost in development's shadow: The downstream human consequences of dams. *Water alternatives*, 3(2), 14.
- Saypuvong, K. (2019). The Policy Proposal of the Community Resettlement: A Case Study of Theun-Hinboune Hydropower Expansion Project, Khamkeut District, Bolikhamxai Province, Lao People Democratic Republic. *Local Administration Journal*, 12(3), 449-465.
- Suwakan, P. (2014). Geo-strategic of Chinese Multinational in Laos and Vietnam (in Thai). *Asia Social Issues*, 7(1), 277-330.
- Trakarnsar, A., Boonsiri, K. and Tokeaw, W. (2025). Participatory Communication for Sustainable Development with Communities at Its Core. *Journal of MCU Nakhondhat*, 12(1), 215-226.
- Tripathy, S. N. (2024). The Synergy of Technology Adoption and Enterprise in Microfinance. *Indian Journal of Applied Economics and Business*. 6 (2),179-200
- Tsutsui, S. and Tomioka, K. (2024). Update of Safeguard Policy and Application to Resettlement Related to Hydropower Project in Laos. *Journal of International Development Studies*, 33(1), 165-182.
- Ullah, W., Dong, H., Shah, A. A., Xu, C. and Alotaibi, B. A. (2025). Unveiling the Multi-Dimensional Vulnerabilities of Flood-Affected Communities in Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan. *Water*, 17(2), 198.

- Wang, Q., Zhang, F. and Li, R. (2025). Artificial intelligence and sustainable development during urbanization: Perspectives on AI R&D innovation, AI infrastructure, and AI market advantage. *Sustainable Development*, 33(1), 1136-1156.
- West, N. (2013). Corporate Social Responsibility in Mekong Hydropower Development (Thai Language). 22 March 2024. Retrieved from <https://cgspace.cgiar.org/server/api/core/bitstreams/09228d70-27a9-4fc0-bcd3-d94ff614bfaf/content>

การบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
Management According to Integrated Buddhism Principles of
Ban Chang Subdistrict Administrative Organization
Mae Taeng District, Chiang Mai Province

สมคิดร์ ดิวงค์¹, นพดณ ปัญญาวิรัตน์² และ ประเสริฐ ปอนถิ่น³
Somkit Deewong¹, Noppadon Panyaweerat² and Prasert Pontin³

Received: 02 March 2025; Revised: 29 March 2025; Accepted: 31 March 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง การวิจัยดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลคือประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 335 คน ผ่านแบบสอบถาม และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนผู้บริหาร 1 คน 2) ตัวแทนนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 1 คน 3) ตัวแทนนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 1 คน และ 4) ตัวแทนประชาชน 6 คน รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามประเด็นการวิจัยและนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโดยรวม นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้สมมติฐานของการวิจัยถูกปฏิเสธ สำหรับปัญหาและอุปสรรค ประชาชนเสนอให้มีการรณรงค์และสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่เด็กและ

^{1 2 3} รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Master of Public Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: somkiddeevong@gmail.com

เยาวชน รวมถึงส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งเสนอให้มีการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมในทุกหมู่บ้าน รวมถึงการจัดบริการสาธารณะให้ครอบคลุมและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการสังคหวัตถุ 4; การบริหารงานท้องถิ่น; การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstracts

This research aims to study: 1) the level of administrative performance of the Ban Chang Subdistrict Administrative Organization, Mae Taeng District, Chiang Mai Province; 2) the comparison of public opinions on the administration of the Ban Chang Subdistrict Administrative Organization, classified by personal factors; and 3) the problems, obstacles, and recommendations for administrative practices based on the principles of Buddhist integration. A mixed-methods approach was employed, consisting of: 1. Quantitative research, data were collected from 335 residents of the Ban Chang Subdistrict through questionnaires. Statistical methods used included frequency, percentage, mean, and standard deviation; 2. Qualitative research, in-depth interviews were conducted with nine key informants, comprising five groups: (1) one representative from the local administration; (2) one Buddhist scholar; (3) one scholar in public administration; and (4) six community representatives. Data were analyzed and synthesized according to the research issues and presented in a descriptive format.

The results revealed that the overall administrative performance of the Ban Chang Subdistrict Administrative Organization, based on the Four Principles of Sangahavatthu (acts of kindness), was at a high level, indicating public satisfaction with the organization's overall performance. Furthermore, when comparing public opinions based on personal factors — including gender, age, education level, marital status, and monthly income — no statistically significant differences were found, thereby rejecting the research hypothesis. Regarding challenges and obstacles, citizens recommended stronger campaigns and support for drug prevention and solutions, particularly through youth education. They also called for the promotion of occupations and welfare programs for the elderly, underprivileged, and persons with disabilities to foster self-reliance. Moreover, they advocated for more equitable distribution of economic opportunities across all villages and for more inclusive and accessible public services.

Keywords: Buddhist Integration (Sangahavatthu 4); Local Administration; Public Participation

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตยได้เปิดประตูสู่การบริหารประเทศในรูปแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรภายใต้การนำของพันเอกพระยา พหลพลพยุหเสนาได้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ ซึ่งตามมาด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่วางรากฐานให้กับการปกครองโดยรัฐธรรมนูญในประเทศไทย (โกเมศ ขวัญเมือง และคณะ, 2565) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบการปกครองท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนถึงปัจจุบัน ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานในระดับท้องถิ่น ที่ใกล้ชิดและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละชุมชน (สุกิจ เจริญรัตนกุล, 2567) การบริหารงานท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นเวทีในการฝึกฝนทักษะการเมืองและการบริหารจัดการของประชาชน แต่ยังเป็นสถาบันที่ส่งเสริมความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในวิถีสาธารณะ อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ (Sánchez-Hernández, M. I. 2024) ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความสามารถด้านการบริหารจัดการ พร้อมทั้งยึดหลักความยุติธรรมและจริยธรรมที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตามหลัก “สังคหัตถุธรรม” ที่ประกอบด้วย ทาน, ปิยาจา, อัตถจริยา และสมานัตตา (ไพศาล ผกาเกตุ และสิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา, 2567) หลักการเหล่านี้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารงานท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบกับปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณที่จำกัดสำหรับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพและการพัฒนารายได้เสริมให้กับชุมชน รวมถึงการให้บริการสวัสดิการแก่กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ ที่ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ ส่งผลให้ประชาชนบางส่วนประสบปัญหาหนี้สินและความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จำเป็นต้องครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งต้องอาศัยการบริหารงานที่โปร่งใส ความเป็นธรรม และยึดหลักจริยธรรมในการปฏิบัติงาน (วรารณ วงศ์อนันต์ และคณะ 2567) แนวทางการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมที่ยึด “สังคหัตถุธรรม” สามารถเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารและประชาชน พร้อมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง โดยเน้นการนำหลักพุทธธรรมและแนวคิด “สังคหวัตถุธรรม” มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพื่อประเมินผลและปรับปรุงการให้บริการแก่ประชาชนให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบการบริหารงานท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและบริบทเฉพาะของชุมชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 2,057 คน โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ได้ 335 คน และใช้วิธี Proportional Stratified Random Sampling เพื่อสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน โดยแจกแบบสอบถามให้กับผู้สูงอายุใน 5 หมู่บ้าน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพจะสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนผู้บริหาร 1 คน 2) ตัวแทนนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 1 คน 3) ตัวแทนนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 1 คน และ 4) ตัวแทนประชาชน 6 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

วิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธ โดยมีคำถามที่ประเมินการบริหารงานในแต่ละด้านผ่านมาตราส่วน 5 ระดับ ตามค่าเฉลี่ยดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย

การแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00

มีการบริหารงานตามหลักธรรมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50

มีการบริหารงานตามหลักธรรมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 มีการบริหารงานตามหลักธรรมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 มีการบริหารงานตามหลักธรรมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 มีการบริหารงานตามหลักธรรมในระดับน้อยที่สุด

4) แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ เริ่มจากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบล จากหนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อมาได้ขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ จากนั้นจึงได้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มเป้าหมายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง จำนวน 335 คน และพร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่างเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยการเก็บข้อมูลทุกขั้นตอนได้ดำเนินการด้วยตนเองอย่างละเอียดและเป็นระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้สถิติพื้นฐาน เช่น การแจกแจงความถี่และคำนวณร้อยละสำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง จะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียงและจดบันทึก จากนั้นจะแยกแยะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณนา โดยอ้างอิงคำพูดจากผู้ให้สัมภาษณ์

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษิตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เพศ: ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (62.4%), อายุ: ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 51–60 ปี (34.0%) รองลงมาคือช่วง 41–50 ปี (24.2%), ระดับการศึกษา: ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย (29.0%), อาชีพ: ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (39.4%) และเกษตรกร (36.4%), รายได้ต่อเดือน: ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,000–15,000 บาท (32.5%)

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานัตตตา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยสรุปภาพรวมมีรายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ระดับความคิดเห็นการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทาน การให้การเสียสละ	4.34	0.614	มาก
2. ด้านปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ	4.08	0.702	มาก
3. ด้านอตถจริยา การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น	4.39	0.593	มาก
4. ด้านสมานัตตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอด้านเสมอปลาย	4.38	0.695	มาก
รวม	4.30	0.651	มาก

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม

จากตารางผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักพุทธบูรณาการและหลักสังคหวัตถุธรรม มีรายละเอียดดังนี้ 1. ทาน (การเสียสละ) 2. ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ) 3. อตถจริยา (การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น) 4. สมานัตตตา (ความสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน)

จากผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการบริหารงานที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่มีความเสียสละในการทำงาน สื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และปฏิบัติงานอย่างมีความสม่ำเสมอ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน ส่งผลให้การบริหารงานได้รับการประเมินในระดับที่ดีเยี่ยม

ส่วนที่ 3 วัตถุประสงค์ที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากปัจจัยส่วนบุคคล ผลการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปรายละเอียดได้จากตารางผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

สมมติฐาน ที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	t-test/ F-test	ค่า Sig.	ผลการทดสอบ สมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	ผลการปฏิบัติงาน	0.913	0.362	-	✓
2	อายุ	ผลการปฏิบัติงาน	1.943	0.087	-	✓
3	ระดับการศึกษา	ผลการปฏิบัติงาน	1.301	0.263	-	✓
4	อาชีพ	ผลการปฏิบัติงาน	1.087	0.367	-	✓
5	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ผลการปฏิบัติงาน	0.500	0.682	-	✓

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

จากตารางทดสอบสมมติฐานพบว่า จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยผลการทดสอบไม่แสดงความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า Sig. > 0.05) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยในทุกกรณี

ส่วนที่ 4 วัตถุประสงค์ที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการบริหารงานตามหลักพุทธศาสนาเมืองคัมภีร์ประกอบหลักสำคัญที่สะท้อนถึงคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย อัจฉริยา และ สมานัตตตา ที่มีผลต่อการสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาค และความร่วมมือในการทำงาน

1) อัจฉริยา (Virtue of Beneficence) แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติงานโดยยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีความสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชน โดยการเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การรักษาวินัย การเคารพหลักกฎหมาย และการตัดสินใจที่ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยมีการแสดงออกในลักษณะที่เน้นความเสียสละและการทำงานอย่างเต็มที่ โดยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเน้นการทำงานเพื่อส่วนรวม และการปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามหลักธรรม

2) สมานัตตตา (Equanimity) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการประพฤติปฏิบัติตนในแบบที่มีความเสมอภาคและยุติธรรมในองค์กร การช่วยเหลือและร่วมกันแก้ปัญหาในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความสงบสุขในสังคม ความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม และการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร

ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงการยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานนั้นอาจมีที่มาจากการที่ผู้นำและผู้บริหารในองค์กรบริหารงานโดยมุ่งเน้นการสร้าง

เชื่อมั่นและการรักษามาตรฐานที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างบรรยากาศที่ส่งผลให้ชุมชนและองค์กรสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสุขสงบ.

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมได้คะแนนสูงถึงระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการนำหลักพุทธบูรณาการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน โดยเฉพาะในด้านอรรถจริยา, สมานัตตา, ทาน, และปิยวาจา ซึ่งทุกด้านได้รับการประเมินในระดับมาก โดยเฉพาะด้านอรรถจริยาและสมานัตตา ที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร เหตุผลที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจเกี่ยวข้องกับ ความมุ่งมั่นในการสร้างความร่วมมือและการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ ซึ่งหลักพุทธบูรณาการมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การให้และการเสียสละเพื่อผู้อื่น (ทาน) การสื่อสารที่เป็นมิตรและจริงใจ (ปิยวาจา) และการประพฤติที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ (สมานัตตา) ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณสมบัติที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในองค์กร สอดคล้องกับการวิจัยของ มณีนุช ไพรีดี (2553) ได้อธิบายถึงการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร พบว่า การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 มีผลในการสร้างความผูกพันและความพึงพอใจต่อองค์กรในระดับสูงเช่นเดียวกัน ซึ่งเชื่อมโยงกับผลการวิจัยของงานนี้ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างประสบความสำเร็จในการนำหลักพุทธบูรณาการมาใช้ในการบริหารงาน นอกจากนี้การศึกษาของสมหมาย บัวจันทร์ (2552) เรื่องการวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ยังยืนยันถึงความสำคัญของการบริหารที่เน้นคุณธรรมและการพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคม การศึกษาพบว่า ด้านสมานัตตาคือปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจสูงสุด รองลงมาเป็นด้านทานและอรรถจริยา ซึ่งเชื่อมโยงกับความสำเร็จในงานวิจัยนี้ได้คะแนนสูงในด้านต่าง ๆ ดังนั้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ระบุว่า การนำหลักพุทธบูรณาการมาใช้ในการบริหารงานไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความพึงพอใจและความผูกพันในองค์กร แต่ยังช่วยให้การบริหารงานมีความสอดคล้องกับความต้องการและค่านิยมของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งบ่งชี้ว่าประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหาร ซึ่งอาจมีสาเหตุจากลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ประชาชนให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็น

ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต การที่องค์กรบริหารส่วนตำบลสามารถดำเนินการสอดคล้องกับค่านิยมของชุมชนจึงช่วยสร้างการยอมรับและความไว้วางใจจากประชาชนได้เป็นอย่างดี

1) การวางแผน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานด้านการวางแผนอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการวางแผนที่คำนึงถึงหลักสังคหวัตถุ 4 โดยเฉพาะปิยวาจา และ อัตถจริยา ที่ช่วยให้เกิดการสื่อสารและการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของวินิจ ผาเจริญ และ เชษฐ ใจเพชร (2565) ซึ่งศึกษาเรื่องการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร พบว่าปัจจัยด้านสมานัตตตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากกับความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวางแผนขององค์กรบริหารส่วนตำบลที่เน้นการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกัน

2) การจัดองค์กร การการจัดองค์กรอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลมีโครงสร้างที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามหลักคพุทธรูปธรรมการ โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรและบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของวันดี ชันแก้ว และคณะ (2567) และ พระครูไพศาลรัตนภาส อุทาโน (แสงคำ) (2567) ที่ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารจัดการองค์กรบริหารส่วนตำบล พบว่าภาวะผู้นำที่ยึดหลักพุทธธรรมส่งผลต่อความสามารถในการบริหารงานองค์กรท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพ

3) การสั่งการ ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านการสั่งการอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้นำท้องถิ่นใช้แนวทางการบริหารที่สอดคล้องกับหลักปิยวาจา และสมานัตตตา ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี มีความเคารพซึ่งกันและกัน และเกิดความสามัคคีภายในองค์กร การศึกษาของพระปริยญา อนุตตโร (บุญแผ้ว) และพรเดช เสมานู ยังพบว่าปัจจัยปิยวาจา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งอาจช่วยอธิบายว่าทำไมการสั่งการในองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านช้างจึงได้รับการยอมรับจากประชาชน

4) การประสานงาน การประสานงานได้รับคะแนนสูงสุดในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลมีลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการใช้หลักสมานัตตตา ที่ส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่พึงพอใจของประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของมณีพระครูสุตธรรมานุศาสน์ หิตจิตโต และคณะ (2567) สนับสนุนข้อค้นพบนี้โดยพบว่าปัจจัยสมานัตตตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากกับความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร แสดงให้เห็นว่าการมีบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมความสามัคคีและความเสมอภาคสามารถนำไปสู่การบริหารที่มีประสิทธิภาพ

5) การควบคุมงาน การบริหารงานด้านการควบคุมงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลมีการกำกับดูแลและติดตามผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเกิดจากการนำหลักอัตถจริยามาใช้ในการบริหาร โดยเน้นการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

และมีจริยธรรม และสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาจักรพันธ์ คุณงุโร และคณะ (2566) ยังพบว่าผู้นำที่มีหลักธรรมเป็นแนวทางจะสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีคุณธรรม ซึ่งช่วยให้การควบคุมงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6) การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างของความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการเมื่อพิจารณาตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของพระปัญญา โชติธมโม (2561) ที่พบว่าปัจจัยด้านการศึกษาและเงินเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของมณีนุช ไพโรจน์ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ 4 กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่ได้มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างได้รับการยอมรับจากประชาชนในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการประสานงานที่ได้รับคะแนนสูงสุด ซึ่งอาจเป็นผลจากการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในกระบวนการบริหารอย่างเหมาะสม การที่ความคิดเห็นของประชาชนไม่มีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล อาจสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานตามหลักพุทธบูรณาการเป็นแนวทางที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์หลักพุทธบูรณาการ ตามแนวคิดสังคหวัตถุ 4 ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารที่เน้นคุณธรรมควบคู่กับประสิทธิภาพ ได้แก่

- 1) ทาน – การให้และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 2) ปิยวาจา – การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพและสร้างสรรค์
- 3) อัตถจริยา – การลงมือทำประโยชน์ให้ผู้อื่นอย่างจริงจัง
- 4) สมานัตตา – การปฏิบัติตนอย่างเสมอภาคและสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ยังนำหลักการบริหารสมัยใหม่ของ *องรี ฟาโยล (Henri Fayol)* มาใช้ร่วมด้วย เพื่อเสริมสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning): กำหนดเป้าหมาย วิธีการ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม 2) การจัดองค์การ (Organizing): จัดสรรทรัพยากรและพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับกฎหมาย 3) การสั่งการ (Commanding): บริหารงานตามลำดับชั้นอย่างมีประสิทธิภาพผ่านการสื่อสารที่ดี 4) การประสานงาน (Coordinating): มอบหมายงานตามความสามารถ และส่งเสริมความร่วมมือ 5) การควบคุมงาน (Controlling): ตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนอย่างโปร่งใส

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานคุณค่าทางศีลธรรมเข้ากับหลักการบริหารสมัยใหม่ เพื่อยกระดับการบริหารท้องถิ่นให้ตอบโจทย์ทั้งประสิทธิภาพและความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยภาพรวมพบว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานโดยรวม นอกจากนี้ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้สมมติฐานการวิจัยถูกปฏิเสธ สำหรับข้อเสนอแนะ ประชาชนต้องการให้มีการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่เยาวชน ควบคู่กับการส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งเสนอให้มีการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง และพัฒนาบริการสาธารณะให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ด้วยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวาระหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยสร้างกลไกที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการกำหนดนโยบายและการบริหารงาน ควรมีการกำหนดมาตรการเชิงรุกเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีสาธารณะ การสำรวจความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการตั้งคณะกรรมการประชาชนในแต่ละพื้นที่

1.2 สร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นผ่านการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่นควรลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่เพียงเพื่อรับฟังความคิดเห็น แต่ยังเป็นการสร้าง ความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลนโยบาย แผนงาน และผลการดำเนินงานผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์ อีเมล แอปพลิเคชัน หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรม เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในกระบวนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 กระบวนการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนงานและโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีความเรียบง่าย ชัดเจน และสามารถเข้าถึงได้ทุกกลุ่มประชากร โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุหรือประชาชนในพื้นที่ห่างไกล ควรใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือกลุ่มไลน์ชุมชน เป็นช่องทางสำคัญในการแจ้งข่าวสารและรับฟังความคิดเห็น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยอาจใช้การศึกษา

เชิงทดลอง (Experimental Research) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

3.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารงานที่ใช้หลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและพัฒนาแบบที่เหมาะสมกับลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- โกเมศ ขวัญเมือง, พระครูธรรมธรรสฐาพร, พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว) และ ประเสริฐ ลิ่มประเสริฐ. (2565). รัฐธรรมนูญนิยมกับพลวัตการปกครองของไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(7), 287-299.
- พระครูไพศาลรัตโนภาส อุทาน (แสงคำ). (2567). การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 13(1), 675-685.
- พระครูสุตธรรมานุสาสน์ หิตจิตโต, พระครูวิจิตรรัตนวัตร, พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, พระครูสิทธิสุตากร และ พระลิขิต สุขเจริญโต (สอนมา). (2567). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดสามัคคีธรรม อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(10), 30-38.
- พระปริยญา อนุตตโร (บุญแผ้ว) และ พชรเดช เสมานู. (2567). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่น อำเภอภูซุ่ม จังหวัดยโสธร. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 8(2), 485-499.
- พระปัญญา โชติธมโม (แก้วหาวงค์). (2561). ภาวะผู้นำตามหลักปาปนิกรรมของผู้บริหารเทศบาลเมือง ท่าเรือพระแพ่ง อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจักรพันธ์ คุณงกโร, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ และ ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธา. (2566). การประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรม เพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 5(3), 28-41.
- ไพศาล ผกาเกตุ และ สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา. (2567). การใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ของเทศบาลเมืองคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน, 6(3), 237-251.
- มณีนุช ไพโรดี. (2553). การนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัทพรอพเพอร์ตี้แคร์เซอร์วิสเอส (ประเทศไทย). (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วรารณ วงศ์นันต์, อภิรมย์ สีดาคำ และ ประเสริฐ ปอนถิ่น. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย, 5(2), 1-12.
- วันดี ชันแก้ว, สายันท์ อินันใจ และ สมจิต ขอนวงศ์. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลงตาเยี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย, 5(2), 66-80.
- วินิจ ฝาเจริญ และ เชษฐ ใจเพชร. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 3(1), 1-11.
- สมหมาย บัวจันทร์. (2553). การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุกิจ เจริญรัตนกุล. (2567). ราชการส่วนภูมิภาคกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย. วารสารรัฐศาสตร์, 14(2), 1-12.
- Sánchez-Hernández, M. I. (2024). Strengthening Resilience: Social Responsibility and Citizen Participation in Local Governance. Administrative Sciences, 14(10), 260.
- Yamane, T. (1973). Statistics an introductory analysis. New York: Harper & Row.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการ
การแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของ ตำบลทุ่งปี
อำเภอแม่อาง จังหวัดเชียงใหม่

Strategies of Development for Cooperation and Participation in
Integrating Forest Fire Smog Resolution Through Selective Burning in
Tambon Tung Pi, Mae Wang District, Chiang Mai Province

อุณเรื้อน คำภิโล¹ และ สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล²

Unruen Kamphilo¹ and Suriyajas Techatunminasakul²

Received: 31 October 2024; Revised: 15 March 2025; Accepted: 30 May 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) วิเคราะห์เป้าหมายยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือ 2) วิเคราะห์การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และ 3) วิเคราะห์การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติจริง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กร/หน่วยงาน และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 50 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านหลากหลายวิธี ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจพื้นที่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามประเด็นการวิจัย แล้วจัดเรียงผลในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันใช้การชิงเผาควบคู่กับการบูรณาการวิธีอื่น ๆ โดยมีการร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน พบว่าจุดชิงเผาลดลงจาก 40-50 จุดในปี 2562 เหลือ 2-3 จุดในปี 2566 การจัดการปัญหาแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งเน้นการวางแผนและประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ลดผลกระทบและสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา 2) การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าด้วยการชิงเผา พบว่า กระบวนการจัดการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อน ระหว่าง และหลังเกิดเหตุ โดยมี 3 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม (2) การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยองค์กรในพื้นที่ และ (3) การใช้การชิงเผาเป็นมาตรการหลัก โดยการประจักษ์ร่วมกับทุกภาคส่วนเพื่อจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์เหล่านี้ช่วยให้การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนและสามารถขยายผลไปยังพื้นที่

¹ ² รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารสาธารณะ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Master of Public Administration Program in Public Administration, School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: mju6405405028@mju.ac.th

อื่นได้ 3) การพัฒนาศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า เน้นการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมจากทุกภาคส่วน การบูรณาการทรัพยากรในระดับท้องถิ่น การสร้างความรู้และจิตสำนึกในชุมชน การใช้มาตรการเชิงรุกในการชิงเผาและป้องกันการลุกลามของไฟ รวมถึงการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน แนวทางนี้เสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนและสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นในอนาคต

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การพัฒนา; ปัญหาหมอกควันไฟป่า; การชิงเผา

Abstract

This research is a qualitative study with the objectives to: 1) analyze the strategic goals for fostering collaboration, 2) analyze the formulation of appropriate strategies, and 3) analyze the implementation of those strategies in practice. The study employed a participatory action research methodology. The primary informants included community leaders, representatives from organizations/agencies, and local residents, totaling 50 participants. Data collection was conducted through various methods, including document analysis, field surveys, observations, interviews, focus group discussions, and knowledge exchange forums. The collected data were analyzed and synthesized based on the research questions, and the findings were presented in descriptive form.

The study found that: 1) The strategy to address forest fire and haze problems employed controlled burning integrated with other methods through collaboration among the government, private sector, and the public. The number of controlled burning points was reduced from 40–50 in 2019 to 2–3 in 2023. The management process was divided into three phases: pre-incident, during the incident, and post-incident, with a strong emphasis on planning and effective coordination. This approach significantly mitigated impacts and contributed to the sustainable resolution of the problem. 2) The strategic analysis of using controlled burning to address haze and forest fires revealed a three-phase management process (before, during, and after incidents) and three key strategies: (1) fostering collaboration among government, private sector, and civil society, (2) formulating action plans by local organizations, and (3) using controlled burning as the main preventive measure through multi-sectoral planning and area management. These strategies have proven effective in sustainably addressing the issues and are adaptable to other areas. 3) The development of strategies to tackle haze and forest fires emphasized joint action

planning among all sectors, integration of local resources, community education and awareness, proactive measures to prevent fire spread through controlled burning, as well as monitoring and evaluation for continuous improvement. This approach enhanced collaboration and public participation, promoting sustainable solutions that can be replicated in other regions in the future.

Keywords: Development Strategy; Forest Fire and Haze Problem; Controlled Burning

บทนำ

ปัญหามลพิษทางอากาศจากหมอกควันและฝุ่นละอองในจังหวัดเชียงใหม่ที่ทวีความรุนแรงขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมของทุกปี ได้กลายเป็นหนึ่งในวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลกระทบของปัญหานี้ไม่ได้จำกัดเพียงแค่สุขภาพของประชาชน แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของจังหวัด โดยในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้รับความเสียหายกว่า 2,000 ล้านบาท และพบอัตราการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับทางเดินหายใจ เช่น โรคหอบหืดและโรคมะเร็งปอด สูงขึ้นอย่างน่าตกใจ (ศูนย์บัญชาการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันจังหวัดเชียงใหม่, 2565) และจากข้อมูลของนายแพทย์พงศ์เทพ วิวรรณะเดช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า จังหวัดเชียงใหม่ มีอัตราผู้ป่วยโรคมะเร็งปอดสูงถึง 40 คนต่อประชากร 100,000 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยในภาคอื่นถึงสองเท่า (พงศ์เทพ วิวรรณะเดช, 2565) ความท้าทายนี้สะท้อนถึงความซับซ้อนของปัญหาที่ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับไฟป่าและหมอกควันเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ การบังคับใช้กฎหมาย และการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่

ตำบลทุ่งปี อำเภอมะมาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าผ่านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ด้วยภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติแม่วาง ตำบลนี้เผชิญกับความท้าทายอย่างหนักในปี พ.ศ. 2565 โดยพบจุดความร้อนถึง 80 จุด แต่ด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดจุดความร้อนเหลือเพียง 10 จุดเท่านั้น ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นจากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน และการประยุกต์ใช้มาตรการเชิงรุก เช่น การชิงเผาเพื่อควบคุมสถานการณ์ ปัญหาหมอกควันและไฟป่ากลายเป็นวิกฤติสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพของประชาชน และเศรษฐกิจในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเผชิญกับปัญหานี้อย่างต่อเนื่องทุกปี ตำบลทุ่งปี อำเภอมะมาวเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากการเผาวัชพืชและการจัดการไฟป่าที่ไม่เป็นระบบ ซึ่งทำให้เกิดหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศอย่างร้ายแรง แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่การดำเนินงานในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงขาดกระบวนการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งจากทุกภาค

ส่วน ทำให้มาตรการที่ใช้ไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ การใช้วิธีการชิงเผาเพื่อจัดการเชื้อเพลิงในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนายุทธศาสตร์ที่สามารถสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ เพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง โดยใช้วิธีการชิงเผาเป็นกลยุทธ์สำคัญ การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน แต่ยังมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน คำถามวิจัยหลัก ได้แก่ 1) เป้าหมายของยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาในพื้นที่ตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะอย่างไร 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวควรมีองค์ประกอบและแนวทางการดำเนินการในระดับชุมชนอย่างไรเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน 3) แนวทางการนำยุทธศาสตร์นี้ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ตำบลทุ่งปีมีความท้าทายและโอกาสอย่างไร การวิจัยนี้คาดหวังว่าจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติที่ตอบโจทย์ความท้าทายของชุมชนในมิติสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของ ตำบลตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของ ตำบลตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์การนำยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของ ตำบลตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ สู่การปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีการวางแผนและดำเนินการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการและสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ที่ศึกษา โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่ตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาหมอกควันไฟป่าและต้องการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาผ่านการบูรณาการร่วมกันของหลายภาคส่วน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่นและภาคราชการ รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ตำบลทุ่งปีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าในพื้นที่ประกอบด้วย ได้แก่ 1) ผู้นำส่วนราชการ: ปลัดอำเภอ, ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2) ผู้นำท้องถิ่น: นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, รองนายก, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ผู้นำท้องที่และเจ้าหน้าที่: กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ 4) ประชาชน: ประชาชนใน 12 หมู่บ้านละ 12 คน รวมทั้งผู้ให้การสนับสนุนจากภาคเอกชนอีก 3 คน รวมทั้งหมด 50 คน

3. เทคนิคและเครื่องมือในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อสะท้อนปัญหาไฟป่า แนวทางการชิงเผา และความร่วมมือที่เกิดขึ้นจริง ร่วมกับการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อระดมความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขและการพัฒนากลยุทธ์เชิงยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้ร่วมเสนอแนวคิดและออกแบบแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่ออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นปัญหา แนวทางแก้ไข และรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่ รวมถึงแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อจัดลำดับความเห็นของกลุ่มเป้าหมาย และแบบบันทึกการสังเกต สำหรับเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมจริงในชุมชน เช่น การจัดการเชื้อเพลิงหรือรูปแบบการชิงเผา เครื่องมือทั้งหมดถูกออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลมีขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การขออนุญาตจากผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ การเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูล จนถึงการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจพื้นที่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จะถูกวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ โดยอ้างอิงกับบริบทพื้นที่ ความรู้ท้องถิ่น และแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และผลการวิเคราะห์จะถูกจัดเรียงและนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา เพื่อสะท้อน

กระบวนการเรียนรู้ร่วม การพัฒนายุทธศาสตร์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของ ตำบลทุ่งปี อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษิตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในตำบลทุ่งปี อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีความสำคัญกับการใช้มาตรการชิงเผาควบคู่กับการบูรณาการแนวทางอื่นตามลักษณะของปัญหาและสาเหตุที่พบ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การนำยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมมือและการมีส่วนร่วมในกระบวนการชิงเผาไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งผลให้จำนวนจุดชิงเผาในพื้นที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จาก 40-50 จุดในปี พ.ศ. 2562 เหลือเพียง 2-3 จุดในปี พ.ศ. 2566 การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์พบว่า การดำเนินงานในตำบลทุ่งปีครอบคลุม 2 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ปัญหาเชิงพัฒนา 1.1) ปัญหาทุกระยะ: พื้นที่ตำบลทุ่งปีซึ่งติดกับเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติแม่วง เผชิญปัญหาไฟป่าและหมอกควันรุนแรงซ้ำซากในช่วงฤดูแล้ง ระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2562-2564 พบจุดความร้อนมากถึง 40-50 จุด 1.2) ปัญหาสืบเนื่อง: หมอกควันที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อหลายด้าน ทั้งการทำลายสิ่งแวดล้อม สุขภาพของประชาชน เศรษฐกิจการท่องเที่ยว การคมนาคม และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ 1.3) ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ: ปัญหาเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การขยายพื้นที่เกษตร การเก็บหาของป่า การล่าสัตว์ ความประมาทหรือคึกคะนองของผู้เข้าไปในป่า รวมถึงหมอกควันข้ามแดน และสภาพใบไม้แห้งสะสมในป่าเต็งรังช่วงฤดูแล้ง 1.4) ปัญหาเป้า: เป้าหมายหลักคือ การลดโอกาสการเกิดไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ให้น้อยที่สุด 2. การกำหนดกระบวนการพัฒนา การใช้มาตรการชิงเผาอย่างมีระบบและบูรณาการกับการสร้างความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน โดยสามารถลดผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมสร้างแนวทางการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนในระยะยาว

2. การวิเคราะห์และกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าด้วยการชิงเผา ตำบลทุ่งปี อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ตำบลทุ่งปีได้นำวิธีการชิงเผามาใช้เป็นกลไกหลักในการจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควัน โดยบูรณาการร่วมกับวิธีการอื่นที่สอดคล้องกับสาเหตุและสภาพปัญหา โดยกระบวนการจัดการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งมีเป้าหมายยุทธศาสตร์เพื่อ ลดโอกาสการเกิดไฟป่าและหมอกควัน อย่างยั่งยืนในพื้นที่ โดยผลการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์สำคัญประกอบด้วยดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เน้นการประสานงานระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างเป็นระบบ ผลจากความร่วมมือนี้ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์แก้ไขปัญหไฟป่าและหมอก

คว้นในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การประชุมวางแผน การระดมทรัพยากร และการนำแผนปฏิบัติการสู่การดำเนินงานจริง เช่น การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และกำลังคน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยองค์กรภาคส่วนในพื้นที่ พบว่าองค์กรต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการปัญหา เช่น

ศูนย์ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ PM2.5 อำเภอแม่วาง ที่ดำเนินมาตรการทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ 1) ก่อนเกิดเหตุ เช่น การจัดทำแผนที่จุดเสี่ยง การประชุมให้ความรู้ และการสร้างแนวกันไฟ 2) ระหว่างเกิดเหตุ เช่น การประชาสัมพันธ์สถานการณ์ การจัดชุดลาดตระเวน และการแจกหน้ากากป้องกัน PM2.5 3) หลังเกิดเหตุ เช่น การถอดบทเรียน การปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ และการสร้างอาชีพเสริมให้ประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งปี ที่ดำเนินแผนเฉพาะกิจป้องกันและบรรเทาปัญหามอกควันและไฟป่า โดยมุ่งเน้นการประสานงานกับชุมชน การเตรียมความพร้อมด้านกำลังพลและอุปกรณ์ และการฟื้นฟูพื้นที่หลังเหตุการณ์

หน่วยป้องกันรักษาป่า ชม.13 สันป่าตอง และ อุทยานแห่งชาติแม่วาง ที่ใช้แผนบูรณาการ เช่น การชิงเผา การลาดตระเวน และการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเชื้อเพลิงเหลือใช้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดทำแผนปฏิบัติการชิงเผาในพื้นที่ตำบลทุ่งปี วิธีการชิงเผาเป็นมาตรการสำคัญก่อนเกิดเหตุ โดยมีการประชุม 4 ฝ่าย ได้แก่ ตำบล หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันกำหนดพื้นที่และดำเนินการชิงเผาอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมบูรณาการกับวิธีการอื่นที่เหมาะสม เช่น การทำแนวกันไฟ และการสร้างจิตสำนึกในชุมชน

ยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ได้เน้นการบูรณาการความร่วมมือ การวางแผนเชิงรุก และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ตำบลทุ่งปี พร้อมทั้งเป็นแนวทางที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้ในอนาคต

3. การนำยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าด้วยการชิงเผาของตำบลตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สู่การปฏิบัติ การนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับลักษณะปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ โดยสามารถสรุปแนวทางการปฏิบัติได้ดังนี้

1) การจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการในตำบลทุ่งปีเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการผนึกกำลังทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน โดยเริ่มจากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่รวมเอาองค์ประกอบสำคัญทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาร่วมระดมความคิด กำหนดเป้าหมาย และสร้างแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง ความสำเร็จในกระบวนการนี้ยังมาจากการใช้ข้อมูลพื้นฐาน เช่น แผนที่จุดเสี่ยงและสภาพป่าที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อกำหนดพื้นที่สำหรับการชิงเผาและการสร้างแนวกันไฟที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการทั้งหมดนี้ไม่เพียงเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการป้องกันไฟฟ้า แต่ยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือในชุมชน สะท้อนถึงพลังของการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

2) การบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือ การจัดการปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในตำบลทุ่งปี่มุ่งเน้นการรวมพลังจากทุกภาคส่วน โดยระดมทรัพยากรสำคัญ เช่น อุปกรณ์ชิงเผาที่ทันสมัย เครื่องมือป้องกันไฟฟ้าที่มีประสิทธิภาพ และกำลังบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในระดับพื้นที่ พร้อมทั้งจัดตั้งทีมเฉพาะกิจในระดับตำบล เพื่อวางแผน ควบคุม และดำเนินการปฏิบัติการชิงเผา รวมถึงลาดตระเวนในพื้นที่เสี่ยง ด้วยการทำงานที่เป็นระบบและสอดคล้องประสานกันอย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงสุด

3) การสร้างความรู้และจิตสำนึกในชุมชน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟฟ้าในพื้นที่เป็นไปอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกในชุมชนผ่านการอบรม และการณรงค์ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางดังนี้ 1) อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการชิงเผาที่ปลอดภัย: จัดกิจกรรมอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการชิงเผาอย่างถูกต้องและปลอดภัย รวมถึงการใช้วิธีการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการระเบิดของไฟในช่วงฤดูแล้ง 2) รณรงค์สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม: ดำเนินการรณรงค์ในชุมชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากไฟฟ้าและหมอกควัน ไม่เพียงแต่เป็นภัยต่อสุขภาพ แต่ยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ การสร้างความรู้เหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนร่วมมือในการป้องกันและลดปัญหาดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การดำเนินมาตรการเชิงรุก การดำเนินมาตรการเชิงรุกเพื่อจัดการปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในตำบลทุ่งปี่นั้นเน้นการลงพื้นที่อย่างจริงจังและทันที โดยมีการชิงเผาในจุดที่กำหนดร่วมกัน พร้อมเสริมด้วยการสร้างแนวกันไฟเพื่อป้องกันการลุกลามของไฟ อีกทั้งยังมีการส่งชุดลาดตระเวนตรวจสอบพื้นที่เสี่ยงเพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น โดยการร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

5) การติดตามและประเมินผล การติดตามและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมาย โดยมีการจัดระบบติดตามผลที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้สามารถประเมินผลความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้การแก้ไขปัญหามีความยั่งยืนและสามารถขยายผลได้ในพื้นที่อื่นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟฟ้าด้วยการชิงเผาของ ตำบลทุ่งปี่ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการลดจำนวนจุดชิงเผาในตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จาก 40-50 จุดในปี 2562 เหลือเพียง 2-3 จุดในปี 2566 เกิดขึ้นจากการบูรณาการวิธีการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันโดยใช้แนวทางการชิงเผาควบคู่กับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Natural Resource Management) ที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (Akbulut, B. and Soyulu, C., 2012) นอกจากนี้การแบ่งการจัดการปัญหาออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ มีการวางแผนและประสานงานที่เป็นระบบ ส่งผลให้สามารถลดผลกระทบและสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา การศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาสพงษ์ รุ่งทำนอง และคณะ (2567) ที่แสดงให้เห็นว่าการมีกรอบการดำเนินการที่ชัดเจนในช่วงเวลาต่าง ๆ ของวิกฤตการณ์สามารถช่วยลดความเสียหายและเพิ่มประสิทธิภาพของการตอบสนองต่อปัญหาได้ และการลดจำนวนจุดชิงเผา อาจเกิดจากการประยุกต์ใช้นวัตกรรมจัดการพื้นที่ป่า เช่น การใช้ระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) เพื่อกำหนดพื้นที่ชิงเผาอย่างเหมาะสม ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยของ สุรรัตน์ คนเพียร และคณะ (2563) ที่พบว่าการใช้เทคโนโลยีเชิงพื้นที่ช่วยลดความเสี่ยงของการลุกลามของไฟป่าและเพิ่มความแม่นยำในการควบคุมไฟ นอกจากนี้ ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ และความรู้จากภาครัฐ การสนับสนุนด้านงบประมาณและเครือข่ายจากภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นการยืนยันถึงประโยชน์ของการกำกับดูแลร่วมกัน (อติตยา สังข์มี และ, 2567) ตามที่ พิสิฐ คำหวาย และคณะ (2567) ได้กล่าวไว้ อีกประเด็นที่สำคัญคือ การวางแผนและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานร่วมกัน ความสำเร็จนี้ยืนยันถึงความสำคัญของการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ตามที่พระปยุตญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี (2567) กล่าวไว้ว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งในชุมชนช่วยส่งเสริมการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในตำบลทุ่งปีมีลักษณะเป็นกระบวนการจัดการที่แบ่งออกเป็น 3 ช่วงสำคัญ ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ โดยมียุทธศาสตร์หลัก 3 ประการ คือ 1) การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยองค์กรในพื้นที่ 3) การใช้การชิงเผาเป็นมาตรการหลักที่มีการประสานงานจากทุกภาคส่วน เหตุผลที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ 1. ความร่วมมือแบบบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม มีบทบาทสำคัญในการลดปัญหาหมอกควันและไฟป่า เนื่องจากความร่วมมือดังกล่าวช่วยให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากร ข้อมูล และแนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Ansell, C. and Gash, A. (2008) ที่ชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือแบบบูรณาการในรูปแบบ Collaborative Governance ช่วยสร้างความไว้วางใจและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน 2. การวางแผนปฏิบัติการเฉพาะพื้นที่ช่วยตอบสนองปัญหาได้ตรงจุด แผนปฏิบัติการที่จัดทำโดยองค์กรในพื้นที่

เช่น ศูนย์ PM2.5 และ อบต.ทุ่งปี เป็นตัวอย่างของการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปรับใช้ในระดับปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานของ Helling, A. L., Berthet, R. S. and Warren, D. (2005) ที่เสนอว่าแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนจะเพิ่มความสามารถในการตอบสนองปัญหาและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว 3.การใช้การชิงเผอย่างมีการควบคุมช่วยลดจุดเสี่ยงและสร้างความปลอดภัย การชิงเผถือเป็นมาตรการป้องกันเชิงรุกที่ช่วยลดปริมาณเชื้อเพลิงในพื้นที่ป่า ลดความรุนแรงของไฟป่า และควบคุมการเกิดไฟในพื้นที่ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เช่นเดียวกับงานวิจัยของสายชล ส่องศรี และคณะ (2565) สนับสนุนว่าการชิงเผเป็นวิธีการจัดการป่าไม้ที่มีประสิทธิภาพหากมีการวางแผนและควบคุมอย่างเหมาะสม ฉะนั้นยุทธศาสตร์ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (*Integrated Natural Resource Management, INRM*) ซึ่งมุ่งเน้นการประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น (Twomlow, S., Love, D. and Walker, S., 2008) ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวรุ่ง โสฬส และคณะ (2566) เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources Management) ที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง การที่ชุมชนในตำบลทุ่งปีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการชิงเผและการวางแผนปฏิบัติการ ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมในระดับรากหญ้า นอกจากนี้การใช้แผนปฏิบัติการในลักษณะเฉพาะพื้นที่ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ข้อมูลในระดับท้องถิ่น ซึ่ง McNie, E. (2007) ได้ชี้ว่า การนำข้อมูลที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้ในระดับพื้นที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม

3. ผลการวิจัยที่พบว่ายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหามหมอกควันและไฟป่าเน้นการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วม การบูรณาการทรัพยากร การสร้างจิตสำนึกในชุมชน การใช้มาตรการเชิงรุก และการติดตามประเมินผล มีความสมเหตุสมผลและสอดคล้องกับแนวคิดเชิงวิชาการตามผลการศึกษา ดังนี้ 1) การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมจากทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Davies, A. L. and White, R. M. (2012) เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับ เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและลดความขัดแย้ง 2) การบูรณาการทรัพยากรในระดับท้องถิ่น การนำทรัพยากรที่มีในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Place-Based Management (Olsen, E., Kleiven, A. R., Skjoldal, H. R. and Von Quillfeldt, C. H., 2011) ที่เน้นการจัดการโดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความยั่งยืน 3) การสร้างความรู้และจิตสำนึกในชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจและการปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงที่นำไปสู่ไฟป่าและหมอกควัน สอดคล้องกับแนวคิด Environmental Education (Rickinson, M., 2001) ที่ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาและสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนสามารถส่งเสริมการปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 4) มาตรการเชิงรุกในการชิงเผและป้องกันการลุกลามของไฟ การใช้การชิงเผอย่าง

มีระบบเพื่อควบคุมเชื้อเพลิงในพื้นที่ป่า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิโรรัตน์ ขุนทอง และคณะ (2567) ที่พบว่า การชิงเผาเชิงรุกช่วยลดความเสี่ยงของไฟป่าขนาดใหญ่ได้ หากดำเนินการอย่างเหมาะสม 5) การติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน การติดตามผลและประเมินยุทธศาสตร์ช่วยให้สามารถปรับปรุงกระบวนการได้อย่างต่อเนื่อง สรุปผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ที่ออกแบบและดำเนินการด้วยความร่วมมือและการบูรณาการในทุกภาคส่วน ไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหาในระยะสั้น แต่ยังสร้างความยั่งยืนในระยะยาว การศึกษาครั้งนี้ยืนยันแนวคิดทางวิชาการที่ว่า การจัดการปัญหาเชิงซับซ้อน เช่น ไฟป่าและหมอกควัน จำเป็นต้องมีการบูรณาการทรัพยากร การวางแผนที่เป็นระบบ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยยุทธศาสตร์แบบบูรณาการที่ผสมผสานการชิงเผาอย่างเหมาะสมเข้ากับความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในระดับพื้นที่ โดยมียุทธศาสตร์หลัก 3 ด้าน คือ การสร้างความร่วมมือ การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วม และการใช้มาตรการเชิงรุก จุดเด่นของกระบวนการนี้คือการจัดการตามช่วงเวลา (ก่อน-ระหว่าง-หลังเหตุการณ์) อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้จุดชิงเผาลดลงอย่างชัดเจนจาก 40-50 จุดในปี 2562 เหลือเพียง 2-3 จุดในปี 2566 องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษานี้คือการออกแบบแนวทางการจัดการปัญหาเชิงซับซ้อนที่ยึดบริบทท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง ใช้ข้อมูลร่วมตัดสินใจ และเน้นการเสริมพลังให้ชุมชนเป็นเจ้าของปัญหา ร่วมกันจัดการและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันอย่างแบบบูรณาการ ดังรายละเอียดตามแผนภาพนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในพื้นที่นาร่อง โดยเฉพาะการใช้การชิงเผาควบคู่กับการบูรณาการจากหลายภาคส่วน ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เพียงแต่ใช้ได้กับพื้นที่เป้าหมายเท่านั้น หากยังสามารถต่อยอดสู่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ที่ได้สามารถสรุปออกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การบริหารจัดการปัญหาเชิงระบบด้วยการบูรณาการหลายภาคส่วน การจัดการปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันจำเป็นต้องมีมุมมองแบบองค์รวม (Systemic Approach) โดยแบ่งกระบวนการจัดการออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ การเตรียมการล่วงหน้า คือหัวใจสำคัญ เช่น การวางแผนการชิงเผาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การสร้างความรู้แก่ชุมชน และการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ให้พร้อมรับมือได้อย่างทันท่วงที

2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนไม่อาจเกิดขึ้นได้หากขาดความร่วมมือ เครือข่ายที่มีทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน คือพลังขับเคลื่อนหลัก การประชุมร่วม การแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากร รวมถึงการทำงานเป็นทีมในพื้นที่จริง เป็นเครื่องมือที่ช่วยลดความซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

3) การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้าน การชิงเผาไม่ได้เป็นเพียงมาตรการเชิงเทคนิค หากแต่เป็นการนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมมาช้านานมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม การเลือกช่วงเวลาชิงเผาที่เหมาะสม ช่วยลดปริมาณเชื้อเพลิงในพื้นที่ป่า ป้องกันการลุกลามของไฟขนาดใหญ่ และสอดคล้องกับธรรมชาติของพื้นที่อย่างลงตัว

4) การพัฒนาจิตสำนึกและความรู้ของชุมชน หัวใจของการแก้ไขปัญหาในระยะยาวคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในพื้นที่ ผ่านการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้เกี่ยวกับไฟฟ้าและหมอกควันชุมชนที่เข้าใจปัญหาและเห็นบทบาทของตนเองในการเฝ้าระวัง ย่อมเป็นแนวหน้าในการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ดีกว่าการพึ่งพาทายนอกเพียงฝ่ายเดียว

5) การประยุกต์ใช้แนวทาง PDCA เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แนวทาง PDCA (Plan – Do – Check – Act) คือเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง การนำ PDCA มาใช้ในการจัดการปัญหาไฟฟ้า ช่วยให้ทุกขั้นตอนสามารถเรียนรู้จากผลที่เกิดขึ้น และพัฒนาต่อไปยังแผนใหม่ได้อย่างเป็นระบบ สร้างความยั่งยืนในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาโดยภาพรวมซึ่งกลยุทธ์แก้ปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน: ใช้การชิงเผาอย่างมีระบบควบคู่กับวิธีการอื่น ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน ส่งผลให้จุดชิงเผาลดลงจาก 40-50 จุดในปี 2562 เหลือเพียง 2-3 จุดในปี 2566 สำหรับยุทธศาสตร์การจัดการปัญหา: การจัดการแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และ หลังเกิดเหตุ โดยมี 3 แนวทางหลัก 1) สร้างความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน 2) จัดทำแผนปฏิบัติการในพื้นที่ 3) ใช้การชิงเผาเป็นมาตรการสำคัญ นอกจากนี้พัฒนายุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืน: เน้นการวางแผนร่วม

บูรณาการทรัพยากร สร้างความรู้ในชุมชน ใช้มาตรการเชิงรุก และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดผลกระทบและสร้างแนวทางที่ขยายผลได้ในอนาคต

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความรู้และพัฒนายุทธศาสตร์ในการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่า โดยเฉพาะแนวทางการชิงเผาในพื้นที่ตำบลทุ่งปี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ข้อเสนอเชิงนโยบาย ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์แก้ไขปัญหาไฟป่าแบบบูรณาการ รัฐบาลควรจัดตั้งศูนย์แก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันขนาดเล็ก PM2.5 ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ไปจนถึงตำบล โดยกำหนดให้มีความร่วมมือจากหน่วยงานราชการส่วนกลาง ท้องถิ่น และชุมชน เพื่อพัฒนากลไกการจัดการที่ยั่งยืนและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

1.2 จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการป้องกัน ควรปรับสัดส่วนงบประมาณให้สนับสนุนมาตรการป้องกัน เช่น การจัดทำแนวกันไฟและการฝึกอบรมชุมชน มากกว่าการแก้ไขปัญหาหลังเกิดเหตุ เพื่อลดความเสี่ยงและค่าใช้จ่ายระยะยาว

1.3 ส่งเสริมการจัดตั้งและพัฒนาป่าชุมชน รัฐบาลควรเร่งส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ที่ติดป่า โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน เพื่อช่วยลดปัญหาไฟป่าและหมอกควันในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

2.1 ใช้มาตรการแนวกันไฟและการชิงเผาในพื้นที่เสี่ยงสูง ชุมชนที่มีพื้นที่ติดป่า โดยเฉพาะป่าเต็งรัง ควรให้ความสำคัญกับการทำแนวกันไฟและการชิงเผาเป็นหลัก ร่วมกับมาตรการอื่นตามสาเหตุของไฟป่า เพื่อควบคุมการสะสมเชื้อเพลิงในช่วงฤดูแล้ง

2.2 ฝึกอบรมเกษตรกรในการลดการเผาเพื่อการเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับวิธีการจัดการเศษวัสดุทางการเกษตร เช่น การไถกลบตอซัง หรือการนำเศษวัสดุไปผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อลดการเผาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.3 พัฒนาความถูกต้องของข้อมูลในระบบแอปพลิเคชัน จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนในการบันทึกข้อมูลในแอปพลิเคชันจัดการเชื้อเพลิง เพื่อให้ข้อมูลถูกต้องและเหมาะสมต่อการกำหนดวันเผา

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาการพัฒนาเทคโนโลยีในการป้องกันและจัดการไฟป่า เน้นการวิจัยและพัฒนา ระบบเทคโนโลยี เช่น เซนเซอร์ตรวจจับไฟป่าแบบเรียลไทม์ หรือระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ เพื่อลดระยะเวลาในการรับมือกับเหตุไฟป่า

3.2 วิเคราะห์บทบาทของชุมชนในเขตป่าธรรมชาติ ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในพื้นที่ติดป่า ในการสร้างจิตสำนึกและกลไกความร่วมมือในระดับชุมชน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3 ประเมินผลกระทบระยะยาวของมาตรการต่าง ๆ วิจัยผลกระทบระยะยาวของมาตรการ เช่น การชิงเผา การทำแนวกันไฟ และการจัดการป่าชุมชน เพื่อหาวิธีปรับปรุงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ดาวรุ่ง โสฬส, ประเสริฐ ปอนถิ่น และ อภิรมย์ สีดาคำ. (2566). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาครัฐและประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าในพื้นที่ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย, 4(1), 65-78.
- พงศ์เทพ วิวรรณเดช. (2565). สถานการณ์มะเร็งปอดและผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษทางอากาศในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระปยุตญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี. (2567). ทูทางสังคม ปัจจัยส่งเสริมให้องค์กรการเงินชุมชนดำเนินการไปสู่ความสำเร็จ. มจร การพัฒนาสังคม, 9(2), 108-117.
- พิสิฐ คำห้วย, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และ พระมหาประกาศิต สิริเมธ. (2567). กลยุทธ์การบูรณาการภารกิจร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐอื่นและเอกชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 6(3), 742-756.
- ศิโรรัตน์ ขุนทอง, นิตยา เมียนมิตร และ กอบศักดิ์ วันธงไชย. (2567). แนวทางการจัดการไฟป่าในป่าชุมชน ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวนศาสตร์ไทย, 43(1), 87-97.
- ศูนย์บัญชาการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันจังหวัดเชียงใหม่. (2565). รายงานสรุปสถานการณ์หมอกควันและไฟป่าในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศูนย์บัญชาการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันจังหวัดเชียงใหม่.
- สายชล ส่งสรี, จิรศักดิ์ ปันลัม และ สมจันท์ ศรีปรัชญานนท์. (2565). การจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควันตามหลักพุทธรณีเวศวิทยาของหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้เกาะคา จังหวัดลำปาง. ปัญญา, 29(1), 70-84.
- สุภาสพงษ์ ภู่านอง, สุวิทย์ วงษ์บุญมาก, อิสสรพร กล่อมกล้านุ่ม, ภัทร์ศศิ์ พลายละหาร และ ศุภฤทธิ์ ธาราทิพย์นรา. (2567). การพัฒนาชุดองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการไฟและหมอกควันไฟ ในพื้นที่จังหวัดตากบนพื้นฐานการประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศ. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(4), 2371-2390.

- สุริรัตน์ คนเพียร, จตุรงค์ สมอจ, วรวิทย์ จิตรสุขขา และ สาวิตรี รตโนภาส สุวรรณลี. (2563). การตรวจวัดพื้นที่ฟื้นฟูป่าเขตอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดเลยด้วยข้อมูลภาพถ่ายจากดาวเทียม LANDSAT หลายช่วงเวลา. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 28(7), 1185-1201.
- อติยา สังข์มี, ไชยวัฒน์ เผือกคง และ อมร หวังอัครางกูร. (2567). การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารกิจการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 5(1), 1-16.
- Akbulut, B. and Soylu, C. (2012). An inquiry into power and participatory natural resource management. Cambridge Journal of Economics, 36(5), 1143-1162.
- Ansell, C. and Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of public administration research and theory, 18(4), 543-571.
- Davies, A. L. and White, R. M. (2012). Collaboration in natural resource governance: Reconciling stakeholder expectations in deer management in Scotland. Journal of environmental management, 112, 160-169.
- Helling, A. L., Berthet, R. S. and Warren, D. (2005). Linking community empowerment, decentralized governance, and public service provision through a local development framework. Washington, DC: World Bank.
- McNie, E. (2007). The effectiveness of boundary organizations: A review of the literature. Science, Technology, & Human Values, 32(4), 335-360.
- Olsen, E., Kleiven, A. R., Skjoldal, H. R. and Von Quillfeldt, C. H. (2011). Place-based management at different spatial scales. Journal of coastal conservation, 15, 257-269.
- Rickinson, M. (2001). Learners and learning in environmental education: A critical review of the evidence. Environmental education research, 7(3), 207-320.
- Twomlow, S., Love, D. and Walker, S. (2008). The nexus between integrated natural resources management and integrated water resources management in southern Africa. Physics and Chemistry of the Earth, Parts A/B/C, 33(8-13), 889-898.

การมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดการปัญหามลพิษหมอกควัน ข้ามพรมแดนภาคเหนือ

Public Participation in Managing the Problem of Haze Pollution Across the Northern Border

ภาสกร ใจการ¹
Partsakorn Jaikarn¹

Received: 27 September 2024; Revised: 22 October 2024; Accepted: 20 December 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือ โดยการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศสิงคโปร์ และนำปัจจัยแห่งความสำเร็จนั้นมาสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการมลพิษหมอกควันในภาคเหนือของประเทศไทยเพราะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบ ทั้งสุขภาพและสิ่งแวดล้อมไปทั่วประเทศ จึงพอสรุปได้ 5 ขั้นตอน 1) การแก้ปัญหาโดยการควบคุมมลพิษหมอกควันจากแหล่งกำเนิด 2) ภาครัฐจัดทำนโยบายการจัดการมลพิษหมอกควันที่มีความชัดเจน 3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษหมอกควันข้ามพรมแดน 4) ศึกษาการจัดการมลพิษหมอกควัน และการป้องกันของภาคประชาชน 5) การปรับปรุง และแก้ไขกฎหมายมลพิษทางอากาศให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน ดังที่กล่าวมาในข้างต้น การบริหารจัดการมลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือจะสามารถประสบความสำเร็จและเห็นผลได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ของภาครัฐที่มีความชัดเจน และการบูรณาการของภาคประชาสังคม และภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจ ร่วมกันส่งเสริมและสร้างความตระหนักในการจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนในชุมชน เช่น ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังและรายงานจุดไฟไหม้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศภาคประชาชน ที่มีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อความยืดหยุ่นในการรับรู้ปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิด “การจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่” (New Public Governance) เพื่อสร้างสังคมปลอดมลพิษหมอกควัน ให้ชุมชนอย่างยั่งยืน ภายใต้ความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตรัฐประศาสนศาสตรสาขาวិทยาการการจัดการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; Public Administration, specializing in Management Science, at Sukhothai Thammathirat Open University
Corresponding Author, E-mail: pasgon25@hotmail.com

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การจัดการมลพิษหมอกควัน; การจัดการภาคีสาธารณะ
แบบใหม่

Abstract

This academic article aims to highlight the importance of public participation in addressing transboundary haze pollution in Northern Thailand by drawing lessons from the successful experiences of China, the United States, and Singapore. The study synthesizes the key success factors from these countries to propose guidelines for managing haze pollution in Northern Thailand, which has had widespread impacts on public health and the environment across the country. The findings can be summarized into five key steps: 1) Controlling haze pollution at its source, 2) Establishing clear and coherent government policies for haze pollution management, 3) Building public participation networks to address transboundary haze pollution, 4) Promoting community-based haze pollution management and prevention, and 5) Updating and revising air pollution laws to align with current contexts. As noted above, effective management of transboundary haze pollution in Northern Thailand requires not only clear governmental policies but also the integration of civil society and stakeholder networks. It is essential to foster mutual understanding, raise awareness, and promote collaborative efforts within communities to address haze pollution. Examples include encouraging community networks to monitor and report fire outbreaks, as well as establishing cross-border people-to-people cooperation networks with neighboring countries. These efforts align with the concept of “New Public Governance”, which emphasizes multi-sectoral collaboration to build haze-free and sustainable communities, grounded in the principles of active and responsible citizenship.

Keywords: Public Participation; Haze Pollution Management;
New Public Governance

บทนำ

จากสถานการณ์มลพิษหมอกควันเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมทั่วโลก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการเกษตรกรรม การเผาไร่เพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกพืช จึงทำให้เกิดการปล่อยอนุภาคฝุ่นที่เป็นอันตรายและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เช่น โรคทางเดินหายใจ จนถึง

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการเกษตร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หลายประเทศได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ เช่น ประเทศจีน ประกาศใช้นโยบายสงครามต่อต้านมลพิษ (War against Pollution) ประเทศสหรัฐอเมริกา ออกกฎหมายอากาศสะอาด ประเทศสิงคโปร์การออกกฎหมายหมอกควันข้ามพรมแดน หรือ Transboundary Haze Pollution Act แต่อย่างไรก็ตามจากประเทศที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นยังไม่มีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนมากเท่าที่ควรเพราะการที่จะสามารถแก้ปัญหาให้สำเร็จได้นั้นอยู่กับความร่วมมือจากภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ เช่น ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของชุมชนในการเฝ้าระวังและรายงานจุดไฟไหม้ จัดตั้งหน่วยประสานความร่วมมือภาคประชาชนระหว่างชุมชน 2 พรมแดน ผลักดันให้ชุมชนตัดสินใจเข้าร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้เงื่อนไขและบริบทของหมู่บ้าน โดยเปิดโอกาสให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้การสนับสนุนที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ (รัชดาภรณ์ บุญสาระวัง, 2561)

เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการแก้ไขปัญหาอีกด้วย เนื่องจากปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อภาพรวมระหว่างประเทศ และมีผลต่อสุขภาพของประชาชน รวมถึงสิ่งแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจของประเทศ จากสถิติประเทศไทยมีคุณภาพอากาศแย่เป็นอันดับที่ 36 ของโลก และอันดับที่ 5 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สูงกว่าค่าแนะนำคุณภาพอากาศของ WHO ถึง 4.7 เท่า และ มีค่าเฉลี่ยฝุ่นพิษ PM2.5 รายปีเพิ่มขึ้น 28% (Policy Watch กองบรรณาธิการ, 2567) และ พื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ ปี 2566 มีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยช่วงวิกฤตปัญหาไฟป่า หมอกควันและฝุ่นละออง (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 พฤษภาคม 2566) พบว่าฝุ่นละออง PM 2.5 มีค่าเฉลี่ย 62 มคก./ลบ.ม มีจำนวนวันที่เกินมาตรฐาน 112 วัน และมีจุดความร้อน (hotspot) จำนวน 109,035 จุด โดยพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือมีพื้นที่เผาไหม้รวม 9.769 ล้านไร่ (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

เนื้อเรื่อง

1. แนวคิดการจัดการมลพิษหมอกควัน

เนื่องจากปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนในบริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย นั้น ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะกระทบทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของประชาชน ดังนั้นการจัดการมลพิษหมอกควัน และฝุ่น PM 2.5 ยังถือว่าเป็นภัยคุกคาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับโลกและระดับภูมิภาค เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์มลพิษที่เกิดขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับปัจจัยขับเคลื่อน ปัจจัยกดดัน และการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ประเทศไทยได้มีการหาหรือความร่วมมือทวิภาคีกับต่างประเทศ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกประเทศในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ได้แก่ (1) สื่อสารกับทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการเปลี่ยนผ่านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กับนโยบายการดำเนินงานของภาครัฐ และตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (2) เร่งจัดทำและผลักดันพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล และเพิ่มขีดความสามารถ โดยเข้าถึงทรัพยากรโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (3) เร่งพัฒนาศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งเงินต่าง ๆ (4) พัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศ ให้เกิดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บริการข้อมูลภูมิอากาศ (Climate Services) ที่ครอบคลุม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ (5) พัฒนาระบบติดตามการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบการรายงานผลการดำเนินงาน

การประชุมผู้นำสามฝ่ายระหว่างไทย-สปป.ลาว-เมียนมา ในการจัดการปัญหามลพิษจากหมอกควันข้ามแดน ภายใต้ยุทธศาสตร์ฟ้าใสการประชุมระดับนายกรัฐมนตรี 3 ประเทศ ระหว่างไทย-สปป.ลาว-เมียนมา เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2566 ประเทศไทยได้เสนอ "ยุทธศาสตร์ฟ้าใส (CLEAR Sky Strategy)" เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษจากหมอกควันข้ามแดน ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาผ่านยุทธศาสตร์ฟ้าใส และจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่าง 3 ประเทศ คือ (1) Continued Commitment การมุ่งปฏิบัติตามเป้าหมายการลดจุดความร้อนและกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการเชิงราย ค.ศ. 2017 อย่างต่อเนื่อง (2) Leveraging Mechanism การใช้ประโยชน์จากกลไกที่เกี่ยวข้องในทุกระดับโดยในระดับทวิภาคี ไทยจะส่งเสริมความร่วมมือผ่านกลไกคณะกรรมการชายแดนที่เกี่ยวข้อง และเสนอให้เพิ่มความช่วยเหลือให้แก่เกษตรกรและประชาชนในการเปลี่ยนของเสียให้เป็นพลังงาน (3) Experience Sharing การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ แนวทางการดำเนินการด้านกฎหมายของแต่ละประเทศเพื่อควบคุมต้นเหตุของปัญหามลพิษหมอกควัน (4) Air Quality Network การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการตรวจวัดคุณภาพอากาศของในอนุภูมิภาค และ (5) Response การตอบสนองต่อปัญหาโดยนายกรัฐมนตรีเสนอให้เจ้าหน้าที่อาวุโสที่รับผิดชอบการจัดการมลพิษหมอกควันข้ามแดนของทั้งสามประเทศหารือแนวทางความร่วมมือเพื่อต่อยอดผลการประชุมระดับผู้นำ (กรกฎาคมมลพิษ, 2566) ดังนั้นการจัดการปัญหามลพิษหมอกควัน ภาคเหนือแตกต่างจากปัญหาฝุ่นละออง PM2.5 ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากฝุ่นพิษภาคเหนือมีสาเหตุมาจากการเผาพื้นที่เกษตรและป่าในภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้านทำให้เกิดหมอกควันข้ามแดน โดยส่วนใหญ่ปัญหาฝุ่นเกิดจากการเผาซากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อขยายพื้นที่ปลูกในที่สูง การเผาถูกมองว่าเป็นวิธีที่คุ้มค่าที่สุดเพราะใช้ต้นทุนต่ำ แต่เกิดปัญหามลพิษฝุ่นมากที่สุด นอกจากนั้น ยังมีการเผาตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่สูงเพื่อเลี้ยงสัตว์และเก็บหาของป่า (อนุชา ดีสวัสดิ์, 2566) สำหรับสาเหตุของการเกิดไฟป่าโดยทั่วไปนั้น เกิดจาก 2 สาเหตุใหญ่ คือ 1) เกิดจากธรรมชาติ เช่น ไฟป่า กิ่งไม้ ใบไม้แห้ง เสียดสีกัน การลุกไหม้ในตัวเองของสิ่งมีชีวิต (spontaneous combustion) และ 2) เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การเผาไร่ ซึ่งที่ผ่านมาทางภาค เหนือพบว่า ไฟป่าส่วนใหญ่เกิดจากการจงใจจุดไฟเพื่อเก็บหาของป่าเป็นหลัก ไฟปายังเกิดจากการล่าสัตว์ และเผาป่าเพื่อขยายที่ทำกิน ตลอดจนความประมาทเลินเล่อ จนลุกลามและควบคุมไม่ได้ อุปสรรค จากสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงชันทำให้

ยากต่อการเข้าไป ดับไฟของเจ้าหน้าที่ ดังนั้นการจัดการปัญหามลพิษหมอกควัน จึงมีแนวทางการจัดการการ ปัญหามลพิษหมอกควันภาคเหนือ ปี 2564 คือ แนวทาง “4 มาตรการเชิงพื้นที่ 5 มาตรการบริหารจัดการ” ประกอบด้วย 4 พื้นที่หลัก ได้แก่ 1) พื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ 2) พื้นที่เกษตรกรรม 3) พื้นที่ชุมชนและเขตเมือง 4) พื้นที่ริมทาง และ 5 มาตรการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) ระบบบัญชาการ เหตุการณ์ 2) มาตรการสร้างความตระหนัก 3) มาตรการลดปริมาณ เชื้อเพลิง 4) มาตรการจิตอาสาประชาชน และ 5) การบังคับใช้กฎหมาย (สุภาพจิตคนไทย, 2564) จากข้อมูลทำให้ทราบถึงสาเหตุการเกิดปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนและแนวทางการแก้ไขปัญหา เริ่มจากการที่ภาครัฐมีนโยบายระหว่างประเทศในพื้นที่ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน และมีการจัดวิทยากรเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ ลงไปอบรมให้ความรู้และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังไฟป่าตามชุมชนพื้นที่เสี่ยง เป็นต้น

2. ถอดบทเรียนและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของประเทศจีน สหรัฐอเมริกา และ สิงคโปร์

2.1 ประเทศจีน นายกรัฐมนตรีหลี่ เค่อเฉียงประกาศ “สงครามต่อต้านมลพิษ” (War against Pollution) ในพื้นที่ที่มีมลพิษมากที่สุดในประเทศ ได้แก่ ปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ (Beijing-Tianjin-Hebei Region หรือ *Jing-Jin-Ji* Region) สามเหลี่ยมปากแม่น้ำเพิร์ลและสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซี โดยได้ประกาศแผนปฏิบัติการคุณภาพอากาศแห่งชาติเพื่อลด PM10 ลง ร้อยละ 10 ภายในห้าปี มีการจัดสรรงบประมาณกว่า 270,000 ล้านดอลลาร์และรัฐบาลกรุงปักกิ่งได้จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมอีก 120,000 ล้านดอลลาร์เพื่อลดมลพิษทางอากาศโดยรอบในทุกเขตเมือง (ลดาวัลย์ ไซค์, 2564) โดยปัจจัยที่นำมาซึ่งความสำเร็จในการจัดการปัญหามลพิษหมอกควัน นั้นพอจะสรุปได้เป็น 4 ประการ

ประการที่หนึ่ง การนำนโยบายและกฎหมายที่ปรับปรุงให้ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยทำพัฒนามาตรฐานที่เข้มงวดเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ การลดการใช้ถ่านหินโดยการปิดโรงงานอุตสาหกรรมและปรับปรุงระบบทำความสะอาด การปรับปรุงรถโดยสารสาธารณะให้ทันสมัยยิ่งขึ้น และโครงการปลูกป่าทางตอนเหนือของจีน ที่ช่วยลดความรุนแรงของพายุทราย

ประการที่สอง การใช้เทคโนโลยีและ Big Data ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างแพลตฟอร์มในการนำเข้าข้อมูลมลพิษแบบเรียลไทม์ พวกเขาจะติดตั้งเครื่องมือตรวจมลพิษไว้กับรถแท็กซี่กว่า 50 คัน และเครื่องมือนี้จะครอบคลุมระยะทางประมาณ 5,000 กิโลเมตร โดยเครื่องมือแต่ละชิ้น จะตรวจวัดสภาพอากาศทุก 3 วินาที นั่นจึงทำให้ทางภาครัฐได้ Big Data มหาศาลที่ทำให้มองเห็นสภาพอากาศของเมืองได้ทันทีและแม่นยำด้วยการใช้ Big Data เข้ามาจัดการนี้ สามารถตรวจดูได้ทันทีว่า จุดใดของเมืองที่ส่งมลพิษ โดยหลังจากใช้งานเครื่องมือนี้ไป 3 เดือน เจ้าหน้าที่ก็พบแหล่งที่มาของการปล่อยมลพิษเพิ่มขึ้นถึง 70% ซึ่งเป็นยอดที่มากกว่าเดิมถึง 10 เท่า

ประการที่สาม การส่งเสริมพลังงานสะอาด เพื่อเพิ่มการลงทุนในการใช้พลังงานทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม อีกทั้งมีการออกแบบเมือง ส่งเสริมให้ชาวเมืองใช้ระบบขนส่งมวลชนมากขึ้น และมีมาตรการควบคุมการใช้รถยนต์หลายมาตรการเช่น การกำหนด

เขตการปล่อยมลพิษต่ำ เป็นต้น มาตรการดังกล่าวทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมยานยนต์ที่ต้องพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังกระตุ้นให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมลดมลพิษด้วย

ประการที่สี่ การพัฒนาขนส่งสาธารณะ กรุงปักกิ่งเริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบระบบการขนส่ง โดยการส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะด้วยการสร้างเครือข่ายขนส่งสาธารณะระบบราง นอกจากนี้ในปี 2559 มีการสร้างระบบตรวจสอบคุณภาพอากาศแบบบูรณาการด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ระบบการตรวจจับมลพิษระยะไกลด้วยดาวเทียมความละเอียดสูง และติดตั้งเซ็นเซอร์กว่า 1,000 จุดทั่วเมืองปักกิ่ง ที่ช่วยระบุพื้นที่และเวลาที่มีการปล่อยมลพิษสูงอย่างแม่นยำ (ประวีณมัย ป้ายคล้อย, 2566)

2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาเริ่มมีกฎหมายระดับประเทศฉบับแรกที่ใช้กำกับดูแลมลพิษอากาศ เรียกว่า กฎหมายควบคุมมลพิษทางอากาศ พ.ศ. 2498 (Air Pollution Control Act of 1955) และได้มีการแก้ไขปรับปรุงและเพิ่มเติมข้อบัญญัติในกฎหมายฉบับนี้อีกครั้ง พ.ศ. 2533 ส่งผลให้เกิดการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมจากมลพิษทางอากาศทั่วประเทศ และต่อมามีผลทำให้คุณภาพอากาศทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาสีดีขึ้นอย่างมาก โดยสามารถสรุปได้ 3 ประการ

ประการที่หนึ่ง การกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศและการดำเนินการ (Air quality standards and their implementation) สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา (U.S. Environmental Protection Agency: U.S. EPA) กำหนดค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศทั่วไปของประเทศ สำหรับสารมลพิษ 6 ชนิด คือ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ คาร์บอนมอนอกไซด์ ฝุ่นละออง (PM2.5 และ PM10) ไนโตรเจนไดออกไซด์ โอโซน และตะกั่ว มาตรการนี้ระบุว่า การกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศตามหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนการติดตามคุณภาพอากาศให้เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของ สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา และรัฐบาลมลรัฐ โดยหากมลรัฐไหนไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรการและแผนการควบคุมคุณภาพอากาศ EPA จะเข้ามากำกับควบคุมแทน

ประการที่สอง การปรับระบบการอนุญาตการประกอบกิจการ และกำหนดมาตรฐานระดับประเทศสำหรับแหล่งกำเนิดใหม่ประเภทอยู่กับที่ เช่น โรงไฟฟ้าและโรงงาน สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา มีหน้าที่กำหนดมาตรฐานระดับประเทศที่เรียกว่า “มาตรฐานการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดใหม่” (New Source Performance Standards : NSPS) สำหรับควบคุมการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดใหม่และแหล่งกำเนิดที่มีการปรับปรุงดัดแปลงในกิจการที่จะก่อให้เกิดอันตรายอย่างมีนัยสำคัญต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของประชาชน โดยมาตรฐานนี้ใช้กับแหล่งกำเนิดในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น เช่น โรงไฟฟ้าและโรงงานอุตสาหกรรมที่จะมีการสร้างใหม่หรือขยายเพิ่มเติม และกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา ต้องทบทวนค่ามาตรฐานนี้อย่างน้อยทุก 8 ปี

ประการที่สาม การปรับปรุงและจัดทำบัญชีรายชื่อสารมลพิษทางอากาศ (hazardous air pollutants) และการบังคับตามกฎหมาย สะอาดฉบับแก้ไข ปี 2533 มีการกำหนดมาตรการบังคับไว้หลายประการ โดยให้อำนาจแก่รัฐบาลกลาง ดำเนินการ คือ (1) ออกคำสั่งให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง (2) ออกคำสั่งกำหนดโทษทางปกครอง และ (3) ดำเนินคดีแพ่งได้ สำหรับโทษทางปกครองนั้น ผู้อำนวยการของสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา จะเป็นผู้มีอำนาจสั่งปรับเป็นจำนวนถึง 25,000 เหรียญสหรัฐต่อการฝ่าฝืนกฎหมาย 1 วัน แต่รวมแล้วจะไม่เกิน 200,000 เหรียญสหรัฐ เว้นแต่ผู้อำนวยการและอัยการสูงสุดจะมีความเห็นร่วมกันว่าควรปรับในจำนวนที่มากกว่านั้น นอกจากนี้ยังมีการกำหนดโทษทางอาญาไว้ด้วยในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจกำหนดให้แหล่งกำเนิดมลพิษส่งรายงานการปล่อยมลพิษ การเฝ้าติดตาม และให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกาเข้าไปตรวจสอบ ในขณะที่รัฐบาลกลางทำหน้าที่เป็นด่านสุดท้ายในการตรวจสอบการดำเนินการของมลรัฐกฎหมายนี้ยังกำหนดให้ประชาชนดำเนินคดี ทั้งต่อบุคคล (หมายความว่าบริษัท หน่วยงานรัฐ) อีกด้วย สามารถลดการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ สู่สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปี 2523 จนถึงปี 2565 สามารถควบคุมและลดการปล่อยสารมลพิษทั้ง 6 ชนิดลงได้มากถึง 73% โดยเฉพาะมีความสำเร็จอย่างมากในการลดการปล่อยจากภาคอุตสาหกรรมและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (Policy Watch กองบรรณาธิการ, 2567)

2.3 ประเทศสิงคโปร์ สิงคโปร์ต้องทนทุกข์กับหมอกควันพิษที่ลอยมาจากการเผาป่าและพืชไร่บนเกาะสุมาตราและเกาะบอร์เนียวของประเทศอินโดนีเซียรัฐบาลสิงคโปร์ทำการสืบสวนพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการเผาป่าสำหรับเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน โดยมีบริษัทใหญ่หลายแห่งในสิงคโปร์เป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในบริษัทปาล์มน้ำมันและอุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษแม้ปัญหาจะเกิดในประเทศเพื่อนบ้าน แต่รัฐบาลสิงคโปร์ไม่ได้นิ่งเฉย ใช้มาตรการทุกอย่างกดดันและบีบบังคับบริษัทสิงคโปร์เหล่านี้ให้ยกเลิกการตัดไม้เผาป่า (วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, 2566) จึงสามารถสรุปปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้ 2 ประการ

ประการที่หนึ่ง ความเข้มแข็งของภาครัฐ ในปี 2014 รัฐบาลสิงคโปร์ได้ออก “กฎหมายหมอกควันข้ามพรมแดน” หรือ Transboundary Haze Pollution Act ซึ่งมีผลบังคับใช้ทันที โดยเป็นกลไกทางกฎหมายสำหรับควบคุมการดำเนินธุรกิจสวนปาล์มน้ำมันในอินโดนีเซีย ของบริษัทที่มีที่ตั้งในสิงคโปร์ เพื่อควบคุมไม่ให้กลุ่มนายทุนเผาป่าเพื่อบุกเบิกพื้นที่การเกษตร โดยเป็นการแก้ปัญหาหมอกควันข้ามพรมแดนที่ต้นเหตุจากผลของกฎหมายฉบับนี้ส่งผลให้องค์กรใดหรือบุคคลใดเผาป่าหรือพื้นที่ทางเกษตรจนเกิดมลภาวะที่กระทบต่อคุณภาพอากาศของสิงคโปร์ จะต้องจ่ายค่าปรับเป็นเงินสูงสุด 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือประมาณ 3.5 ล้านบาทต่อวัน ซึ่งมีเพดานค่าปรับสูงสุดอยู่ที่ 2 ล้านบาทดอลลาร์สิงคโปร์ หรือประมาณ 70 ล้านบาท และยังมีโทษจำคุกตามความรุนแรงของการกระทำผิดอีกด้วย ทั้งนี้ กำหนดให้ค่ามลภาวะสูงตั้งแต่ 101 AQI ขึ้นไป และอยู่ในระดับสูงติดต่อกันเป็นเวลา 24 ชั่วโมงขึ้นไป ให้ถือว่า “คุณภาพอากาศแย่” สำหรับค่าปรับนั้นจะคิดตามจำนวนวันที่ก่อให้เกิดมลพิษ เป็นต้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2566)

ประการที่สอง การใช้พลังงานสะอาด สิงคโปร์ได้ประกาศแผน Singapore Green Plan 2030 ซึ่งตั้งเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกครึ่งหนึ่งและการลดคาร์บอนเป็นศูนย์ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษนี้ รวมทั้งแผน Enhanced 2030 Nationally Determined Contribution (NDC) เพื่อลดความเข้มข้นของการปล่อยมลพิษในระยะยาว สิงคโปร์ยังคงมีความท้าทายในการปล่อยก๊าซคาร์บอน เนื่องจากร้อยละ 40 มาจากการผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ภายในประเทศ เนื่องจากสิงคโปร์ผลิตไฟฟ้าโดยใช้พลังงานจากก๊าซธรรมชาติมากถึงร้อยละ 96 ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ภาวะโลกร้อนทวีความรุนแรงขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาความเป็นศูนย์กลางทางเทคโนโลยี นวัตกรรม จากพลังงานสะอาดให้มากที่สุด (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย (BIC), 2564)

จากการถอดบทเรียนจากประเทศจีน สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ นั้นมีประเด็นที่สำคัญอยู่ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ มินิโยบายและกฎหมายที่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ร่วมกับ ข้อมูล Big Data และการส่งเสริมพลังงานสะอาด แต่จะเห็นได้ว่าในแต่ละประเทศเองยังขาดเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจเป็นเพราะสภาพสังคม และวัฒนธรรมมีความแตกต่าง จึงมองว่าหากมีการเพิ่มเรื่องของ การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนพื้นที่เสี่ยง ก็จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ การจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนได้รับการแก้ไขที่ตรงจุด และเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการปัญหาหมอกควันของภาคประชาชนอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนสู่การจัดการมลพิษหมอกควันที่ยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดการปัญหามลพิษหมอกควัน นั้นทั่วโลกให้ความสำคัญเนื่องจากปัญหามลพิษหมอกควันนั้นกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยแต่ละประเทศ นอกจากจะใช้นโยบายและกฎหมายที่เป็นข้อกำหนดจากภาครัฐแล้วนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นแนวทางสำคัญ ที่สามารถทำให้การแก้ปัญหานี้ประสบความสำเร็จ จะเห็นได้จากผลการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ดังนี้ การดำเนินกิจกรรมเชิงเก็บ รดเผา การลาดตระเวนหาไฟป่า การดับไฟป่า และการบริหารจัดการไฟป่าขององค์กรกำหนดการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับได้แก่ ระดับที่ 1 ขึ้นให้ข้อมูลข่าวสาร ระดับที่ 2 ทานรับฟังความคิดเห็น ระดับที่ 3 ทานเข้ามามีบทบาท ระดับที่ 4 ขึ้นสร้างความร่วมมือ ระดับที่ 5 ขึ้นเสริมอำนาจผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายมีระดับการมีส่วนร่วม ระดับที่ 1 ร้อยละ 45.19 ระดับที่ 2 ร้อยละ 23.25 ระดับที่ 3 ร้อยละ 26.71 ระดับที่ 4 ร้อยละ 4.85 ระดับที่ 5 ไม่มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมสามารถกำหนดแนวทาง 5 แนวทางดังนี้ 1) หน่วยงานไฟฟ้าควรสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ 2) เสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายโดยสนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ที่ทันสมัย 3) กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชควรร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อจัดสรรงบประมาณการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย 4) การรับฟังความคิดเห็นในการเสนองบประมาณของเครือข่าย 5) เปิดโอกาสให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเป็นแนวทางการสนับสนุนหรือส่งเสริมเครือข่ายต่อไป (ศศิมา ขุนทอง, นิตยา เมี้ยนมิตร และกอบศักดิ์ วันธงไชย,

2566) จะเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาหมอกควันข้ามพรมแดนนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาเป็นอย่างมา

4. บทสรุปการจัดการมลพิษหมอกควันผ่าน 5 มิติ

สิ่งที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้และการถอดบทเรียนของแต่ละประเทศนั้นสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาหมอกควันของประเทศไทย สรุปได้เป็น 5 มิติ (1) มิติด้านการลดมลพิษหมอกควันจากแหล่งกำเนิด (2) มิติด้านภาครัฐจัดทำนโยบายการจัดการมลพิษหมอกควันที่มีความชัดเจน (3) มิติด้านการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลเมืองของประเทศ (4) มิติด้านการจัดการมลพิษหมอกควัน และการป้องกันภาคประชาชน (5) มิติด้านการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายมลพิษทางอากาศให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน

4.1 มิติด้านการลดมลพิษหมอกควันจากแหล่งกำเนิด ในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ ในปี 2566 มีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้น ช่วงวิกฤตปัญหาไฟป่า หมอกควันและฝุ่นละออง (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 พฤษภาคม 2566) พบว่าฝุ่นละออง (ปี 2565 มีค่าเฉลี่ย 30 มคก./ลบ.ม) มีจำนวนวันที่เกินมาตรฐาน 112 วัน และมีจุดความร้อนสะสม (hotspot) จำนวน 109,035 จุด พื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ มีพื้นที่เผาไหม้รวม 9.769 ล้านไร่ โดย 5 จังหวัดที่มีพื้นที่เผาไหม้สูงสุด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน (1,761,039 ตาก (1,406,010 ไร่) เชียงใหม่ (1,168,624 ไร่) ลำปาง (767,100 ไร่) และน่าน (708,367 ไร่) ตามลำดับ โดยพื้นที่เผาไหม้ส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าอนุรักษ์ จากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ทำกิน และลูกกลามเกิดเป็นไฟป่า ส่วนต้นตอในชนบท ส่วนหนึ่งเกิดจากการเผาวัสดุการเกษตรทั้งในที่โล่งและที่ไม่โล่ง เช่น การเผาตอซังในไร่ข้าวโพด เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและประหยัดแรงงานและค่าใช้จ่ายสำหรับเกษตรกรผู้มีรายได้น้อย ในบางพื้นที่มีการเผาเพื่อหาของป่า การเผาเพื่อบุกรุกพื้นที่ป่าและจับจองพื้นที่เพื่อทำมาหากิน และไฟป่าโดยเฉพาะในปีถัดมาหลังจากมีฝนตกชุกในปีก่อน ทำให้มีความชื้นสะสมในป่า นอกจากต้นเหตุที่เกิดภายในประเทศแล้ว ฝุ่นควันที่พัดมาจากประเทศเพื่อนบ้านอันเนื่องจากการเผาวัสดุทางการเกษตรหลังจากการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และอ้อยก็เป็นอีกต้นตอหนึ่งโดยเฉพาะจังหวัดในภาคเหนือที่อยู่ติดชายแดนพม่าอย่าง จ.ตาก จ.แม่ฮ่องสอน จ.เชียงราย และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ติดเขมร ฝุ่นควันดังกล่าวอยู่นอกเหนืออำนาจการจัดการของประเทศไทย ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของฝุ่นมลพิษนี้เรียกว่า airshed หรือ แอ่งฝุ่น PM 2.5 เหตุผลสำคัญที่เกษตรกรยังคงต้องเผาวัสดุการเกษตรและข้าวโพด หรือ เผาไร่ อ้อยก่อนตัด การขาดแคลนแรงงานและการใช้เครื่องจักรเก็บเกี่ยวที่ต้องลงทุนสูงในการปรับพื้นที่ไร่ให้เสมอ แปลงไร่มีขนาดเล็กจนไม่คุ้มที่จะใช้เครื่องจักร หรือขาดวิธีการจัดการวัสดุการเกษตรในแปลงข้าวโพด และนาข้าวที่มีต้นทุนจัดการต่ำกว่าการเผา หรือการทำงานติดต่อกัน 3 รอบต่อปีทำให้ไม่มีเวลาดานพอที่ตอซังและฟางที่ไกลบจะย่อยสลายได้ทัน ส่วนการทำไร่ข้าวโพดบนเขาก็ไม่สามารถใช้เครื่องจักรได้ ยิ่งกว่านั้นยังไม่มีพืชทดแทนข้าวโพดที่ปลูกง่าย พ่อค้ายีนดีให้สินเชื่เพื่อเพาะปลูก ขายสะดวก และได้กำไรไม่น้อยกว่าข้าวโพด ไม่มีพืช/อาชีพที่ให้รายได้สูงกว่าการเผาป่าเพื่อเก็บเห็ดเผาะและของป่า รวมทั้งการที่มีนายทุนจ้างชาวบ้านเผาป่าเพื่อยึดครองที่ดินอีกด้วย (นิตยา กิริติเสริมสิน, 2566)

การลดมลพิษหมอกควันจากแหล่งกำเนิด ได้นั้นต้องทราบถึงสาเหตุการเกิดมลพิษทางอากาศก่อน แบ่งได้เป็น 3 ปัจจัย ปัจจัยที่ (1) การเกิดมลพิษจากการกระทำของมนุษย์ ปัจจัยที่ (2) การเกิดมลพิษจากธรรมชาติสร้างเอง ปัจจัยที่ (3) การเกิดมลพิษจากแหล่งอื่น ๆ ดังนั้น การลดมลพิษหมอกควันจากแหล่งกำเนิดสามารถทำได้โดยการใช้มาตรการหลายอย่าง กล่าวคือ (1) การควบคุมการเผาไหม้ ลดการเผาไหม้ในที่โล่ง เช่น การเผาในภาคการเกษตร ควรมีการจัดการที่ (2) การจัดการการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน พื้นที่เสี่ยง หรือแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน (3) การสร้างความตระหนักรู้ ส่งเสริมการศึกษาระบบนิเวศและความสำคัญของการลดมลพิษในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และ (4) การบังคับใช้กฎหมาย รัฐบาลควรมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดในการควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ และมีบทลงโทษสำหรับการฝ่าฝืน

4.2 มิติด้านภาครัฐจัดทำนโยบายการจัดการมลพิษหมอกควันที่มีความชัดเจน
นโยบายภาครัฐต่อการจัดการมลพิษหมอกควันจะต้องมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ถ้าไม่มีความชัดเจนจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ประการที่หนึ่ง แนวทางการจัดการฝุ่น PM 2.5 แบบภัยพิบัติ ไม่ใช่แนวทางที่เหมาะสม เช่น การตั้งกรรมการในเดือนตุลาคมก่อนมีฝุ่น PM 2.5 และสลายตัวเดือนพฤษภาคม ทำให้ขาดความจำเป็น ขาดการจัดการและการศึกษาวิเคราะห์แบบต่อเนื่องโดยมีออซีฟ กรณีนี้ต้องเปลี่ยนระบบการจัดการเป็นการจัดการเชิงโครงสร้าง ประการที่สอง ท้องถิ่นขาดเงิน และถูกซ้ำเติมจากกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการ แม้ว่าสภาพนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงบประมาณได้ริเริ่มให้มีการจัดสรรงบประมาณแบบบูรณาการให้จังหวัด และกลุ่มจังหวัดภายใต้โครงสร้างการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ ตาม พ.ร.บ.วิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2561 รวมทั้งมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ.2560 และตั้งแต่ปี 2561 มีการตั้งคณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นเลขานุการ โดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันในการกำหนดนโยบายแผนพัฒนาภาคแบบ One Plan ทำงานแบบเครือข่าย มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัดผ่านกระบวนการล่างสู่บน (Bottom Up) โดยมี คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.ภ.) เป็นผู้ทำแผนระดับรอง ส่วน ก.บ.จ. คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดระดับอำเภอตามความต้องการของตำบล/หมู่บ้าน และมีอนุกรรมการของ ก.บ.ภ. (คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค) กลั่นกรองแผนที่ ก.บ.ภ. อนุมัติ ส่วน สศช.กำหนดกรอบการจัดสรรงบประมาณกลุ่มจังหวัดร้อยละ 30 และจังหวัดร้อยละ 70 ซึ่งแบ่งบูรณาการเป็น 2 ประเภท ได้แก่ งบบูรณาการตามยุทธศาสตร์ (Agenda) และบูรณาการตามพื้นที่ได้จังหวัด/กลุ่มจังหวัด เป็นต้น (นิตยา กิตติเสริมสิน, 2566)

4.3 มิติด้านการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลเมือง
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมลพิษทางอากาศกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

และคุณภาพชีวิตของประชาชน การจัดการมลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนจึงเป็นประเด็นที่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชนในฐานะพลเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และสนับสนุนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษหมอกควันเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากปัญหานี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในเขตประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่มีความเกี่ยวข้องกับหลายประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน การรวมตัวกันของประชาชนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ จะช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและการตระหนักรู้ในหมู่ประชาชนเท่านั้น แต่ยังสามารถผลักดันให้เกิดนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะต่อการจัดการมลพิษ จึงเป็นอีกหนึ่งกลไกที่สามารถสร้างแรงกดดันให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

4.4 มิติด้านการจัดการมลพิษหมอกควัน และการป้องกันภาคประชาชน ในช่วงฤดูแล้งของทุกปี ภาคเหนือมักประสบปัญหาหมอกควันจากหมอกควัน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเผาพื้นที่ทางการเกษตร ส่งผลให้คุณภาพอากาศในพื้นที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยตรง การจัดการมลพิษหมอกควันจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างมีระบบ และไม่สามารถทำได้เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มลพิษทางอากาศที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ ฝุ่นละออง PM, ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น ระบายเคืองตา ผื่นคัน จมูก เป็นต้น และผลกระทบระยะยาวก่อให้เกิดโรค ได้แก่ 1) กลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ 2) กลุ่มโรคหัวใจหลอดเลือดและสมองอุดตันขาดเลือด 3) กลุ่มโรคผิวหนังอักเสบ 4) กลุ่มโรคตาอักเสบ และสามารถก่อให้เกิดโรคมะเร็งปอดได้ และยังมีหลายการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าสามารถส่งผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์และการพัฒนาของทารกในครรภ์และระบบประสาทได้ จากข้อมูลเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพที่เป็นผลกระทบในระยะสั้นจากการรับสัมผัส ฝุ่นละออง PM , ผ่านเว็บไซต์ 4Health ของกรมอนามัย พบว่าในช่วงระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 พฤษภาคม 2566 พบว่า ร้อยละ 62.3 ประชาชนมีอาการที่เกี่ยวข้องกับการรับสัมผัส ฝุ่นละออง PM), โดยอาการที่พบบ่อยที่สุด คือ ระบบทางเดินหายใจ รองลงมา ระบบตา ระบบหู คอ จมูก ระบบผิวหนัง และระบบหัวใจและหลอดเลือด ตามลำดับ และยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทัศนวิสัย การมองเห็น และเศรษฐกิจภายในประเทศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2566. น. 108) การดูแลและสุขภาพให้ปลอดภัยจากมลพิษหมอกควันจึงเป็นสิ่งสำคัญ และสามารถ ปฏิบัติตัวได้ดังนี้ (1) ติดตามสถานการณ์คุณภาพอากาศในแอปพลิเคชัน AirThai หรือข่าวสารตามช่องทางต่าง ๆ (2) สังเกตอาการ หากมีอาการ ไอ วิงเวียนศีรษะคลื่นไส้ อาเจียน หรืออาการอื่น ๆ ควรปรึกษาแพทย์ทันที (3) ลดกิจกรรมที่ทำให้เกิดมลพิษหมอกควัน และ PM 2.5 เช่น การจุดธูป เผาใบไม้เผาขยะ เป็นต้น (4) ควรตรวจทำกิจกรรมนอกบ้าน หากต้องออกนอกบ้านควรสวมใส่หน้ากากป้องกันฝุ่น (กรมอนามัย, 2563)

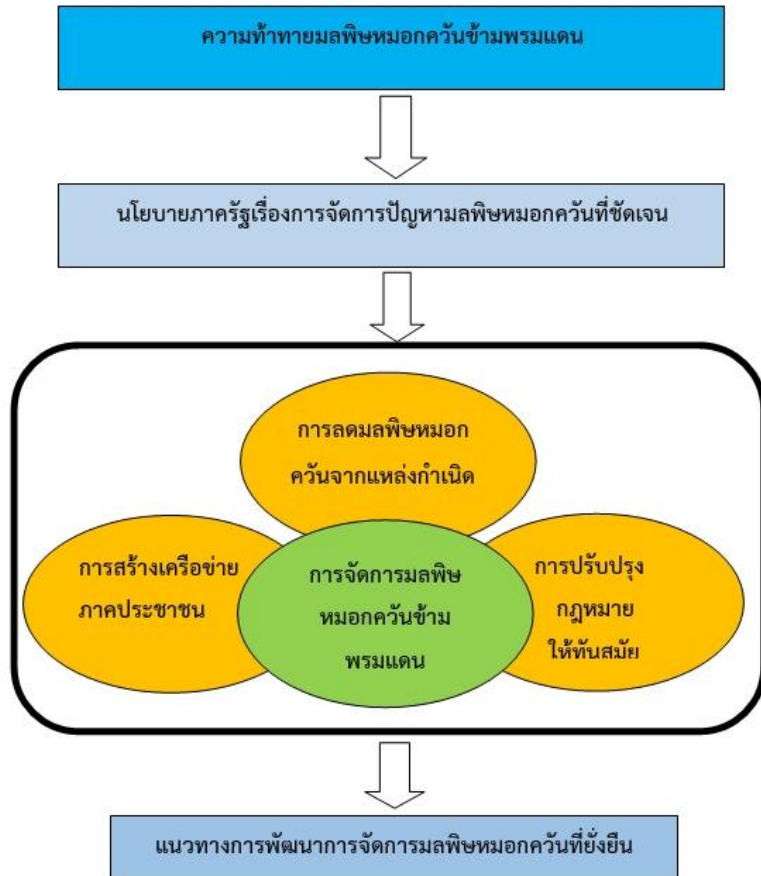
4.5 มิติด้านการปรับปรุง และแก้ไขกฎหมายมลพิษทางอากาศให้เป็นปัจจุบัน ปัญหา
มลพิษหมอกควันภาคเหนือของประเทศไทยได้รับความสนใจจากสาธารณชนและภาครัฐอย่าง

ต่อเนื่อง เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง การควบคุมมลพิษหมอกควันจึงกลายเป็นเรื่องเร่งด่วน การมีกรอบกฎหมายที่เข้มแข็งและเหมาะสมจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การจัดการมลพิษเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างไรก็ตาม กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอหรือไม่ทันสมัยเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ จึงต้องมี การผลักดันการออกกฎหมาย "ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด พ.ศ." การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ โดยหลักการของร่างพระราชบัญญัติฯ ประกอบด้วย บทบัญญัติ 10 หมวด 102 มาตรา คือ หมวด 1 บททั่วไป หมวด 2 คณะกรรมการเพื่อการจัดการอากาศสะอาด หมวด 3 ระเบียบการบริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาดของประเทศ หมวด 4 การลดและควบคุมมลพิษทางอากาศจากแหล่งกำเนิด หมวด 5 เขตเฝ้าระวังและเขตประสบมลพิษในอากาศ หมวด 6 เครื่องมือและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่ออากาศสะอาด หมวด 7 เจ้าพนักงานอากาศสะอาด หมวด 8 ความรับผิดชอบทางแพ่ง หมวด 9 โทษอาญา หมวด 10 มาตรการปรับเป็นพินัยและบทเฉพาะกาล การยกร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ดำเนินการตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 โดยสำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สำนักงานป.ย.ป.) คณะทำงาน ได้นำร่างพระราชบัญญัติฯ เข้าระบบกลางทางกฎหมายเพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติฯ ตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแล้ว ดำเนินการส่งให้ คณะรัฐมนตรีพิจารณาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2566 อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด พ.ศ. ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ (กรมอนามัย, 2563)

สรุป

ปัญหาหมอกควันในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรกรรมและการเผาขยะ การลดมลพิษหมอกควันต้องเริ่มจากการควบคุมแหล่งกำเนิด โดยเฉพาะการเผาในพื้นที่การเกษตร การส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน เช่น การใช้วิธีการเกษตรแบบไม่เผา การจัดทำนโยบายที่มีความชัดเจนและครอบคลุมเป็นสิ่งสำคัญ รัฐบาลต้องมีแผนการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการกำหนดมาตรการควบคุมและการลงโทษที่เข้มงวดต่อการเผาไหม้ นอกจากนี้ การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ จะช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมจากประชาชน เป็นแนวทางสำคัญในการจัดการปัญหาหมอกควัน โดยการสร้างความตระหนักรู้และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การจัดกิจกรรมรณรงค์ หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์หมอกควัน สามารถกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง การจัดการมลพิษหมอกควันต้องรวมถึงการป้องกันเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี เช่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการป้องกันตัวเองในช่วงที่เกิดหมอกควัน การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลสุขภาพและการเตือนภัยล่วงหน้า สามารถช่วยลดผลกระทบจากหมอกควันได้ การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจาก

กฎหมายเดิมอาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน รัฐบาลควรพิจารณาปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์และบริบททางสังคม เศรษฐกิจ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการปัญหานี้ ดังภาพที่ 1

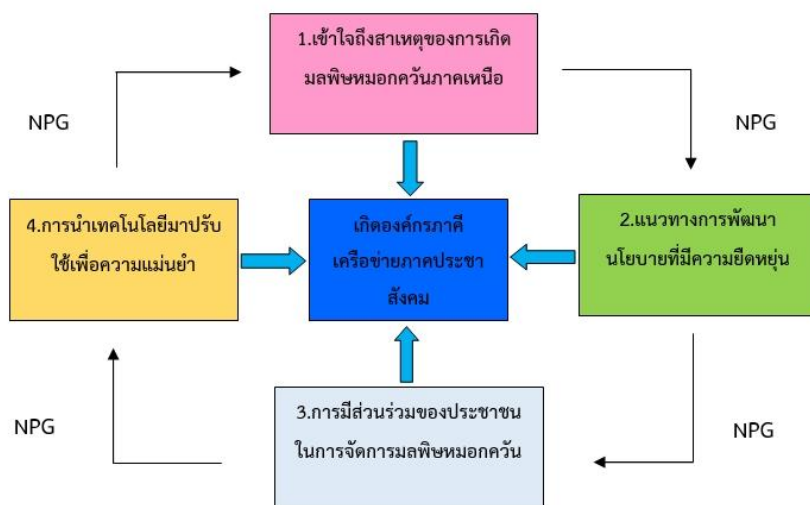
ภาพ 1 กระบวนการจัดการมลพิษข้ามพรมแดน

การจัดการปัญหาหมอกควันในภาคเหนือของประเทศไทยต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน โดยการสร้างนโยบายที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการมลพิษที่เป็นรูปธรรม และการปรับปรุงกฎหมาย จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับประชาชนในพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่

จากบทความวิชาการฉบับนี้ กล่าวถึงเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือ นั้นทำให้ทราบถึงความรุนแรงของปัญหามลพิษหมอกควันในประเทศไทยว่าเกิดจากหลายสาเหตุ และจะสามารถบริหารจัดการได้อย่างไร กล่าวคือ 1) ความ

เข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของมลพิษ การศึกษาทำให้เห็นถึงสาเหตุหลักของมลพิษหมอกควันในภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็นการเผาในที่โล่ง การทำเกษตรกรรมแบบเดิม ซึ่งช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางในการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนาแนวทางและนโยบาย การศึกษาเผยให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางและนโยบายที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ เช่น การสร้างกรอบกฎหมายที่เข้มแข็ง และการกำหนดมาตรการป้องกันที่เหมาะสม 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน และการทำงานร่วมกัน การจัดการมลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น รัฐบาล ชุมชน และเอกชน ให้เห็นถึงความสำคัญของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการมลพิษหมอกควัน เช่น การรณรงค์ลดการเผาในที่โล่ง การสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังไฟป่าภาคประชาชน 4) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทำให้การตรวจสอบและติดตามคุณภาพอากาศ รวมถึงการใช้ข้อมูลจากระบบการเฝ้าระวังที่มีความแม่นยำ ซึ่งสามารถช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการมลพิษหมอกควันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การจัดการปัญหามลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือโดยใช้แนวคิด (New Public Governance : NPG) ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ การใช้เครือข่ายการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การตอบสนองที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพต่อสถานการณ์มลพิษหมอกควันที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาวต่อไป

ภาพ 2 แสดงถึงองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการมลพิษหมอกควันข้ามพรมแดนภาคเหนือ

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2566. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.pcd.go.th/strategy>

- กรมอนามัย. (2566). การเฝ้าระวัง PM 2.5 อย่างไรให้ปลอดภัย. สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://hia.anamai.moph.go.th/webupload/12xb1c83353535e43f224a05e184d8fd75a/filecenter/PM2.5/book103.pdf/>
- กรุงเทพมหานคร. (2566). เปิดตัวแคมเปญ 'PM 2.5' สิ่งโคปรโมเดล ทำอย่างไรให้หมอกฝุ่นพิษหายไปถาวร. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/social/1060977/>
- นิตยา กิริตเสริมสิน. (2566). ทำไม... การแก้ปัญหาหมอกควันฝุ่นพิษ ของรัฐจึงล้มเหลว. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://theactive.net/read/pollution-solving-failure/>
- ประวิณมัย บ่ายคล้าย. (2566). ถอดบทเรียน : ปักกิ่งจัดการปัญหาฝุ่น PM2.5 อย่างไร. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.tcjapress.com/2023/10/29/pm-25/>
- รัชดาภรณ์ บุญสาระวัง. (2561). โครงการการพัฒนารูปแบบความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า จังหวัดลำปาง. (รายงานวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ลดาวัลย์ ไขคำ. (2564). SDG Insights | ส่องเพื่อนบ้าน I: สงครามด้านฝุ่นในประเทศจีน. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.sdgmovement.com/2021/03/26/sdg-insight-neighbour-watch-china-war-against-pollution/>
- วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2566). บทเรียนจากสิงคโปร์ กับการแก้ปัญหาหมอกควันพิษ. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/lessons-singapore-smog-solution/>
- ศศิมา ขุนทอง, นิตยา เมียนมิตร และกอบศักดิ์ วันธงไชย. (2566). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารศาสตร์ไทย, 43(1), 38.
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย (BIC). (2564). การส่งเสริมพลังงานสะอาดและพลังงานทดแทนของสิงคโปร์. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://thaibizsingapore.com/news/%E0%B8%82/energy/clean-energy/>
- สุขภาพจิตคนไทย. (2564). ปัญหาหมอกควัน และไฟป่าในภาคเหนือ: แนวทางการจัดการอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก https://www.thaihealthreport.com/file_book/10-2564-2.pdf/
- อนุชา ดีสวัสดิ์. (2566). ปัญหาฝุ่นพิษภาคเหนือของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-apr4/>
- Thai PBS Policy Watch. (2567). สถิติปี 2566 คุณภาพอากาศไทยแยลง ติดที่ 36 โลก. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/environment-21/>

บทบาทของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทย The Role of Muslim Women in the Development of Thai Society

โซเฟีย ไทยอนันต์¹ และ อารีย์ บินประธาน²
Sophia Thai-anant¹ and Aree Binprathan²

Received: 02 March 2025; Revised: 30 March 2025; Accepted: 03 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นการศึกษามุมมองของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทย โดยวิเคราะห์ผ่าน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) การส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน 2) การศึกษาและการพัฒนาทักษะเพื่อเสริมสร้างโอกาสทางสังคม 3) การมีส่วนร่วมทางศาสนาและสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน และ 4) การสร้างเครือข่ายและการพึ่งพาตนเองเพื่อความมั่นคงทางสังคม ผลการศึกษาพบว่าสตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม โดยมีปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทความนี้เสนอแนวทางและกลยุทธ์ในการส่งเสริมศักยภาพของสตรีมุสลิมให้สามารถมีบทบาทที่เข้มแข็งขึ้นในสังคมไทย องค์ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรทางศาสนา และเครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาสตรีมุสลิมให้มีความเท่าเทียมและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทสตรีมุสลิม; ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม; การพัฒนาสังคมไทย

Abstract

This academic article explores the role of Muslim women in the development of Thai society, analyzing four key dimensions: 1) promoting household and community economy, 2) education and skill development for social opportunities, 3) social and religious engagement for community strengthening, and 4) networking and self-reliance for social stability. The findings reveal that Muslim women play a crucial role in driving economic and social progress, yet challenges must be addressed for sustainable development. This article presents strategies to enhance

¹ นักวิชาการอิสระ; Independent Scholar

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่; Faculty of Social-Sciences, Chiang Rai Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: aree.binprathan@gmail.com

the potential of Muslim women, ensuring their stronger participation in Thai society. The knowledge gained from this study can be applied to policy development and foster collaboration between the government, religious organizations, and community networks to promote equality and sustainable social development for Muslim women in Thailand.

Keywords: Role of Muslim Women; Social and Economic Driving;
Thai Society Development

บทนำ

สตรีมุสลิมเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา บทบาทของสตรีมุสลิมมิได้จำกัดอยู่เพียงภายในขอบเขตของครอบครัวเท่านั้น แต่ยังขยายขอบเขตไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และศาสนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในระดับต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทบาทของสตรีมุสลิมจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม แต่การรับรู้และการยอมรับบทบาทเหล่านี้ในสังคมไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดบางประการ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของค่านิยมทางวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมที่อาจให้ความสำคัญกับบทบาทของบุรุษมากกว่า (นุรุลฮุดา อับดุล และวันพิชิต ศรีสุข, 2565)

การศึกษาบทบาทของสตรีมุสลิมในสังคมไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง มิใช่เพียงเพื่อทำความเข้าใจบริบทของกลุ่มบุคคลเฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดเผยศักยภาพและขีดความสามารถของสตรีมุสลิมในการเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน ไปจนถึงสังคมในภาพรวม งานวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของสตรีมุสลิมในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ผ่านการดำเนินงานในภาคการเกษตร งานฝีมือ และธุรกิจขนาดย่อม นอกจากนี้ สตรีมุสลิมจำนวนมากยังเป็นผู้นำกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มสตรีต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน ยิ่งไปกว่านั้น การให้ความสำคัญกับการศึกษาและการพัฒนาทักษะของสตรีมุสลิมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12, 2559) รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและศาสนา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชน (คุณिता ชันธชัย และสุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2558)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์บทบาทของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทย โดยจะพิจารณาในมิติสำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมเศรษฐกิจ การศึกษาและการพัฒนาทักษะ การมีส่วนร่วมทางสังคมและศาสนา และการสร้างเครือข่ายและการพึ่งพาตนเอง การศึกษาครั้งนี้จะเน้นการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจถึงพลวัต

และศักยภาพของสตรีมุสลิมในแต่ละด้าน และนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างบทบาทของสตรีมุสลิมให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

เนื้อเรื่อง

สตรีมุสลิมในประเทศไทย มิได้เป็นเพียงกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ หากแต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมไทยในทุกมิติ ตั้งแต่ระดับจุลภาคของครอบครัวและชุมชน ไปจนถึงระดับมหภาคของประเทศชาติ บทบาทเหล่านี้มิได้จำกัดอยู่เพียงในขอบเขตของการปฏิบัติศาสนกิจ หรือการดูแลครอบครัวตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่ยังขยายขอบเขตไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของสังคมไทยโดยรวม การศึกษาและทำความเข้าใจถึงบทบาทอันหลากหลายและซับซ้อนของสตรีมุสลิมจึงมิได้เป็นเพียงการสำรวจอัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลเฉพาะกลุ่ม หากแต่เป็นการเปิดเผยศักยภาพอันมหาศาลและขีดความสามารถในการเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทยในทุกระดับ

ในบริบทของสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม สตรีมุสลิมได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและบูรณาการเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์และความเชื่อมั่นทางศาสนาอันเป็นรากฐานสำคัญในชีวิตของพวกเธอ บทบาทของสตรีมุสลิมจึงมีความพลวัตและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมถึงปัจจัยภายใน เช่น ระดับการศึกษา การตระหนักในสิทธิของตนเอง และการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลง การทำความเข้าใจถึงพลวัตเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการวิเคราะห์บทบาทของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทยอย่างรอบด้าน โดยสามารถจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 4 มิติหลัก ดังนี้

1. การส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน บทบาทของสตรีมุสลิมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเป็นมิติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับฐานรากของครัวเรือนและชุมชน สตรีมุสลิมจำนวนมากมิได้เป็นเพียงผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจ หากแต่เป็นผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างแข็งขันและสร้างสรรค์ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญนั้นมีความหลากหลาย ตั้งแต่การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ การทำการเกษตรทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ การประกอบธุรกิจค้าขายทั้งในระดับท้องถิ่นและนานาชาติ ไปจนถึงการให้บริการในภาคส่วนต่าง ๆ ของเศรษฐกิจ

ในระดับครัวเรือน สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการสร้างแหล่งรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืนสำหรับครอบครัว งานหัตถกรรมแบบดั้งเดิม เช่น การทอผ้าที่มีลวดลายวิจิตรบรรจง การผลิตเครื่องประดับที่สะท้อนถึงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น การจักสานผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ และ

การผลิตอาหารและขนมพื้นเมือง ยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดและสร้างรายได้ที่สำคัญให้กับครอบครัวจำนวนมาก สตรีมุสลิมหลายท่านได้สืบทอดภูมิปัญญาและทักษะเหล่านี้จากรุ่นสู่รุ่น และได้พัฒนาต่อยอดให้มีความร่วมสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ในภาคเกษตรกรรม สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการเพาะปลูกพืชผักผลไม้ การทำนา การเลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอื่น ๆ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน แต่ยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกด้วย การค้าขายในระดับท้องถิ่น การเปิดร้านค้าขนาดเล็ก การเป็นพ่อค้าแม่ค้าในตลาดชุมชน และการใช้ช่องทางออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้าและบริการ ได้กลายเป็นช่องทางสำคัญในการเพิ่มรายได้และขยายฐานลูกค้าให้กับสตรีมุสลิมและครอบครัว การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้สตรีมุสลิมสามารถทำการตลาดและเข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บทบาทของสตรีมุสลิมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การสร้างรายได้ในระดับครัวเรือนเท่านั้น หากแต่ยังขยายขอบเขตไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับที่กว้างขึ้น สตรีมุสลิมจำนวนมากได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ และสหกรณ์ เพื่อร่วมกันผลิตสินค้าและบริการ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และสร้างอำนาจต่อรองในตลาด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานฝีมือ การเกษตร การค้าขาย หรือการท่องเที่ยวชุมชน ช่วยสร้างความหลากหลายทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน นอกจากนี้ สตรีมุสลิมยังมีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหารฮาลาลที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในชุมชนมุสลิมเท่านั้น แต่ยังสร้างโอกาสในการส่งออกไปยังตลาดฮาลาลทั่วโลก ซึ่งเป็นตลาดที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและมีศักยภาพสูง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ฮาลาลที่มีนวัตกรรมและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม ยังเป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการสตรีมุสลิม (นาอีหะมะ นิยะ, 2541)

เพื่อให้สตรีมุสลิมสามารถพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของตนเองได้อย่างเต็มที่และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์และมาตรการสนับสนุนที่ครอบคลุมในหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมทักษะที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและตลาดผู้ประกอบการ การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมและเหมาะสม เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ หรือกองทุนสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อย การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการสตรีมุสลิมและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการ และช่องทางการตลาด และการสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เอื้อต่อการเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวโน้มทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องและเป็นโอกาสสำคัญสำหรับสตรีมุสลิม ได้แก่ การเติบโตอย่างต่อเนื่องของตลาดสินค้าและบริการฮาลาล การขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงศาสนา การเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้น

การใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และการพัฒนาของเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปิดโอกาสให้สตรีมุสลิมสามารถเข้าถึงตลาดและลูกค้าได้ทั่วโลก การสนับสนุนให้สตรีมุสลิมมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมเหล่านี้ยิ่งกว่าเดิมที่จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของพวกเธออย่างยั่งยืน

2. การศึกษาและการพัฒนาทักษะเพื่อเสริมสร้างโอกาสทางสังคม สตรีมุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มโอกาสทางสังคม พวกเธอมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาในครอบครัวและชุมชน โดยปลูกฝังความรักในการเรียนรู้และสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ การให้ความสำคัญกับการศึกษาของเด็กหญิงและเด็กชายอย่างเท่าเทียมกัน การสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และการสร้างบรรยากาศในบ้านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและโอกาสในอนาคตของเยาวชน นอกจากนี้ สตรีมุสลิมจำนวนมากยังเป็นผู้บริหาร ครู และผู้สนับสนุนโรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาและวิชาการสมัยใหม่ การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการความรู้ทั้งสองด้านอย่างสมดุลจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมุสลิมสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีคุณภาพ

สตรีมุสลิมยังมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการแก้ไขปัญหาสังคมในชุมชน ผ่านการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมและเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมสุขอนามัย และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเป็นอาสาสมัคร การเป็นผู้นำกลุ่ม และการริเริ่มโครงการพัฒนาชุมชน เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงความมุ่งมั่นของสตรีมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมที่เข้มแข็งและน่าอยู่ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้สตรีมุสลิมจำนวนมากหันมาสนใจการศึกษาและการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเอง การเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพ การศึกษาทางไกล การเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ และการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเองต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สตรีมุสลิมให้ความสำคัญเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถของตนเอง ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อโอกาสในการประกอบอาชีพ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและขีดความสามารถในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

การส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาทักษะสำหรับสตรีมุสลิมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม จำเป็นต้องมีการแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ที่พวกเธอเผชิญอยู่ เช่น ข้อจำกัดทางวัฒนธรรม ทัศนคติทางสังคม และข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนทุนการศึกษา การจัดตั้งโครงการให้คำปรึกษาและแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับสตรีทุกวัย เป็นมาตรการสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างโอกาสทางสังคมให้กับสตรีมุสลิม นอกจากนี้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีมุสลิมในกระบวนการตัดสินใจทางการศึกษาและการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้ระบบการศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายของพวกเธอได้อย่างตรงจุดมากยิ่งขึ้น

3. การมีส่วนร่วมทางศาสนาและสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมมลายูเป็นส่วนสำคัญของอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของสตรีมุสลิม พวกเขามีบทบาทสำคัญในการดำรงรักษา ถ่ายทอด และส่งเสริมคุณค่า หลักการ และปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาอิสลาม สตรีมุสลิมจำนวนมากเป็นครูสอนศาสนา ผู้จัดการกิจกรรมทางศาสนา และผู้นำในการเสริมสร้างจริยธรรมและความสามัคคีในชุมชน การจัดกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เช่น การบรรยายธรรม การอ่านอัลกุรอาน การจัดค่ายเยาวชน และการเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญทางศาสนา เป็นโอกาสสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการศาสนา และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน

นอกจากบทบาททางศาสนาแล้ว สตรีมุสลิมยังมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมมลายูอันเป็นเอกลักษณ์ เช่น ภาษา ศิลปะการแสดง เครื่องแต่งกาย อาหาร และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย การถ่ายทอดความรู้และทักษะทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นแนวทางสำคัญในการรักษาและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่านี้ อีกทั้งสตรีมุสลิมยังมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ การเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างศาสนา การเป็นอาสาสมัครในโครงการที่ส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือ และการเป็นกระบอกเสียงในการส่งเสริมความอดทนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นสิ่งที่สตรีมุสลิมให้ความสำคัญ

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีมุสลิมในองค์กรทางศาสนาและสังคมอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการเปิดโอกาสและสนับสนุนให้พวกเธอได้แสดงศักยภาพและความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ การส่งเสริมบทบาทผู้นำของสตรีในองค์กรต่าง ๆ การให้การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการและการทำงานเป็นทีม และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมุสลิมโดยรวม การสนับสนุนให้สตรีมุสลิมมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

4. การสร้างเครือข่ายและการพึ่งพาตนเองเพื่อความมั่นคงทางสังคม สตรีมุสลิมให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ทั้งในครอบครัว เครือญาติ กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ และองค์กรชุมชน เครือข่ายเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในยามยากลำบาก การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การร่วมกันแก้ไขปัญหา และการสร้างพลังในการต่อรองและเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ การรวมกลุ่มกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มพัฒนาอาชีพ และกลุ่มช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงความมุ่งมั่นของสตรีมุสลิมในการสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับตนเองและชุมชน

การส่งเสริมศักยภาพของสตรีมุสลิมในการพึ่งพาตนเอง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างยั่งยืน การสนับสนุนให้สตรีมุสลิมมีความรู้

และทักษะในการประกอบอาชีพ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการสนับสนุนทางธุรกิจ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่สตรีมุสลิมมีบทบาทนำ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ของสังคม จะช่วยให้สตรีมุสลิมมีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถในการจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิต และสามารถสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างยั่งยืน การสนับสนุนให้สตรีมุสลิมมีบทบาทในการสร้างระบบสวัสดิการชุมชนและการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความเอื้ออาทรในสังคมโดยรวม (สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร และคณะ, 2560)

สตรีมุสลิมในประเทศไทยมีบทบาทที่หลากหลายและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคมไทยในทุกมิติ การส่งเสริมและสนับสนุนให้สตรีมุสลิมสามารถพัฒนาศักยภาพและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกด้าน จะนำไปสู่การสร้างสังคมที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น การตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทสตรีมุสลิม การแก้ไขอุปสรรคและความท้าทายที่พวกเธอเผชิญอยู่ และการสร้างสรณนโยบายและกลไกที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของพวกเธออย่างแท้จริง จะเป็นกุญแจสำคัญในการปลดล็อกศักยภาพอันไร้ขีดจำกัดของสตรีมุสลิมในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวหน้าและมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตลอดไป

ความท้าทายและอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทสตรีมุสลิม

แม้ว่าสตรีมุสลิมจะมีบทบาทสำคัญและมีศักยภาพในการพัฒนาสังคมไทยในหลากหลายมิติ แต่พวกเธอก็ยังคงเผชิญกับความท้าทายและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจำกัดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่ ความท้าทายเหล่านี้สามารถจำแนกและวิเคราะห์ได้ตามกรอบ 4 มิติหลัก ดังนี้

1. ความท้าทายด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน สตรีมุสลิมจำนวนมากยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม ซึ่งรวมถึงการขาดแคลนแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมและเป็นธรรม การเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและชายขอบ นอกจากนี้ พวกเธอยังอาจเผชิญกับอุปสรรคด้านการตลาดและการแข่งขันกับธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและสังคม บางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจและการขยายเครือข่ายทางเศรษฐกิจ การขาดทักษะและความรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สตรีมุสลิมต้องเผชิญในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง

2. ความท้าทายด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะเพื่อเสริมสร้างโอกาสทางสังคม สตรีมุสลิมในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและชายขอบ ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและบริการทางสุขภาพที่เพียงพอ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพ สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของพวกเธอ อุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษาอาจมาจากข้อจำกัดด้านวัฒนธรรม ทัศนคติทางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการศึกษาของสตรี และข้อจำกัดทางเศรษฐกิจที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม การขาดโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและ

การพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สตรีมุสลิมต้องเผชิญในการเสริมสร้างโอกาสทางสังคมของตนเอง

3. ความท้าทายด้านการมีส่วนร่วมทางศาสนาและสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน แม้ว่าสตรีมุสลิมจะมีบทบาทสำคัญในการดำรงรักษาศาสนาและวัฒนธรรม แต่พวกเธอก็อาจเผชิญกับข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในองค์กรทางศาสนาและสังคมบางแห่ง อันเนื่องมาจากทัศนคติทางสังคมและวัฒนธรรมที่อาจจำกัดบทบาทของสตรีในพื้นที่สาธารณะและการเป็นผู้นำ นอกจากนี้ การขาดการสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพของสตรีในการเป็นผู้นำทางศาสนาและสังคมอย่างจริงจัง ก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไข การถูกมองข้ามหรือการมีส่วนร่วมน้อยกว่าบุรุษในกระบวนการตัดสินใจของชุมชน ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการแสดงศักยภาพและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างเต็มที่

4. ความท้าทายด้านการสร้างเครือข่ายและการพึ่งพาตนเองเพื่อความมั่นคงทางสังคม สตรีมุสลิมที่ต้องการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอาจยังขาดการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมอย่างเพียงพอ การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและยั่งยืนอาจเป็นเรื่องท้าทายสำหรับสตรีบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านการเดินทางและการสื่อสาร การขาดการเข้าถึงข้อมูลและโอกาสในการสร้างเครือข่ายกับบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ที่สามารถให้การสนับสนุนและส่งเสริม ก็เป็นอีกหนึ่งอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงทางสังคม นอกจากนี้ การพึ่งพาตนเองอย่างเต็มที่อาจเป็นเรื่องยากสำหรับสตรีที่เผชิญกับความยากลำบากทางเศรษฐกิจหรือสังคม การขาดกลไกและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสมและตรงจุด จึงเป็นความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้สตรีมุสลิมสามารถสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับตนเองและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

แม้จะมีความท้าทายและอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ สตรีมุสลิมในประเทศไทยยังคงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพอันมหาศาลและความมุ่งมั่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวหน้าและยั่งยืนยิ่งขึ้น การตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทสตรีมุสลิม การส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสและการสนับสนุนอย่างเหมาะสม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ จะเป็นกุญแจสำคัญในการปลดล็อกศักยภาพที่ไร้ขีดจำกัดของสตรีมุสลิมในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยในทุกมิติ

สรุป

การศึกษบทบาทของสตรีมุสลิมในการพัฒนาสังคมไทยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพวกเธอในฐานะพลังขับเคลื่อนที่มีได้จำกัดอยู่เพียงในครอบครัว แต่ครอบคลุมถึงมิติทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมโดยรวม ในด้านเศรษฐกิจ สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนผ่านกิจกรรมทางธุรกิจหลากหลาย และสามารถบริหารจัดการธุรกิจตามหลักศาสนาอิสลามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการศึกษา สตรีมุสลิมมีโอกาเข้าถึงการศึกษามากขึ้น แต่ยังคงเผชิญความท้าทาย การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะเป็นสิ่งสำคัญในการ

เสริมสร้างศักยภาพและการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน ด้านสังคมและศาสนา สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เป็นผู้นำทางศาสนา ผู้สอน และผู้สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยพัฒนาโครงสร้างทางสังคมและส่งเสริมคุณธรรม การสนับสนุนบทบาทของสตรีมุสลิมอย่างเต็มที่ที่ต่ออาศัยความร่วมมือในทุกระดับ เพื่อส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงการศึกษา และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพ การสร้างความเท่าเทียม และความมั่นคงของชุมชนโดยรวม การสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสตรีมุสลิมและสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการศึกษานี้เน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญและศักยภาพของสตรีมุสลิมในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมไทยในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการมีส่วนร่วมทางสังคมและศาสนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมุสลิมและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อสังคมไทยโดยรวม โดยนำเสนอองค์ความรู้ออกเป็น 4 มิติ ดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ สตรีมุสลิมมีบทบาทโดดเด่นในการผลิต การค้าขาย โดยเฉพาะธุรกิจชุมชนและฮาลาล การมีความรู้ด้านการตลาด เทคโนโลยี และการเงินอิสลาม พร้อมกับการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และการพัฒนาทักษะบริหารจัดการ เป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

2. การศึกษาและการพัฒนาทักษะ โดยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและโอกาสทางสังคม แม้จะมีความท้าทายในการเข้าถึง สตรีมุสลิมสามารถพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักสูตรวิชาชีพ และการบูรณาการความรู้ศาสนาและสมัยใหม่ พร้อมกับการสนับสนุนด้านทุนการศึกษาและเทคโนโลยีดิจิทัล

3. การมีส่วนร่วมทางศาสนาและสังคม สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชน เป็นผู้นำทางศาสนา ครูสอนศาสนา และผู้จัดกิจกรรมทางสังคม การสร้างเครือข่ายสตรีมุสลิมและองค์กรสนับสนุน มีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงข้อมูล การอบรม โอกาส และการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

4. การสร้างเครือข่ายและการพึ่งพาตนเอง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง มีความสำคัญต่อความมั่นคงทางสังคม สตรีมุสลิมรวมกลุ่มช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความรู้ และสร้างพลังในการต่อรอง การสนับสนุนให้มีความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ การเข้าถึงแหล่งทุน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการจัดการความท้าทาย

ในภาพรวมขององค์ความรู้ที่ได้รับสามารถนำเสนอผ่านแผนภาพดังนี้

ภาพ 1 สตรีมุสลิมกับการพัฒนาสังคมไทย
ที่มา: ผู้เรียบเรียง

จากการวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับ พบว่าการพัฒนาสตรีมุสลิมในทุกมิติต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรทางศาสนา และชุมชนเอง การสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจและการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สตรีมุสลิมสามารถพัฒนาและมีบทบาทที่เข้มแข็งขึ้นในสังคม ข้อเสนอแนะที่สำคัญจากการศึกษามี ดังนี้ 1) การส่งเสริมการศึกษาของสตรีมุสลิมในทุกระดับ โดยเน้นการบูรณาการความรู้ด้านศาสนาและทักษะอาชีพ 2) การพัฒนานโยบายที่สนับสนุนธุรกิจของสตรีมุสลิม โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการฝึกอบรมทางธุรกิจ 3) การสร้างเครือข่ายองค์กรสตรีมุสลิมและการมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อส่งเสริมบทบาทของสตรีในการพัฒนาชุมชน 4) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และประกอบอาชีพ เพื่อช่วยให้สตรีมุสลิมสามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและพัฒนาโครงการที่ช่วยสนับสนุนสตรีมุสลิมให้มีบทบาทที่เข้มแข็งขึ้นในสังคมไทย โดยเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและโอกาสที่เท่าเทียมให้กับสตรีมุสลิมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- คุณิตา ชันธชัย และ สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2558). คุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียน อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(2), 81.
- นาอีหะมะ นิยะ. (2541). รูปแบบของการสื่อสารและการยอมรับบทบาทของสตรีมุสลิมในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์อิสลาม บ้านสุไหงปาแน อำเภอมือเือง จังหวัดปัตตานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุรุลฮุดา อับดุล และวันพิชิต ศรีสุข. (2565). สตรีมุสลิม: ชีวิตและบทบาทในการเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์วิจัยแห่งเอเชีย, 3(1), 17-32.
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12. (2559). รายงานการวิจัยกลยุทธ์ในการส่งเสริมบทบาทสตรีมุสลิมต่อการพัฒนาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร, ประภาพร หลังบุเต๊ะ, มูฮำหมัด ราเฟียร์ มะเก็ง, แว นิยะ สุลหลง และซอลาฮุดดีน การ์ียะ. (2560). การมีพื้นที่ของสตรีมุสลิมกับการสร้างเสริมสุขภาพผ่านการมีกิจกรรมทางกายภายใต้บริบทสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ระยะที่ 1). (รายงานวิจัย). สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย
Social Sciences and Modern Integrated Sciences
สำนักงานศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
1 หมู่ที่ 8 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220
Email: jsmis2020.journal@gmail.com
โทร. 093-241-9191

